

Po štiridesetih letih zmage na Turjaku

Letos mineva 40 let, ko so borci Prešernove, Tomšičeve in 10. Ljubljanske brigade v zagrizenem boju z belogardisti in drugimi sovražniki narodnoosvobodilnega boja dokončno zlomili hrbtenico slovenskemu zavojevalcu, predvsem pa belogardizmu.

V spomin na ta dogodek pred 40. leti je bila minulo nedeljo pred zadružnim domom na Turjaku spominska slovesnost, ki se je udeležilo nekaj sto tomsičevcev, prešernovcev, borcev 10. Ljubljanske brigade ter množica krajanov od blizu in daleč, mladina, pohodne enote ter številni družbenopolitični delavci.

Zbranim borcem iz te pomembne bitke 1943. leta je izrekel vse priznanje slavnostni govornik Jože Smole, predsednik ljubljanskega MK ZKS

Brez reda in discipline ne gre!

»Ni dovolj, da z globokim spoštovanjem ponovno izrečemo vse priznanje in zahvalo naše družbe borcem za njihova velika dejanja. Potrebno je veliko več. Predvsem se moramo čvrsto obvezati, da se bomo vsak na svojem delovnem mestu odločneje zavzemali za uveljavljanje tistega duha, ki je bil značilen za borce, duha visoke morale in etike, plemenitega tovariškega odnosa do sočloveka, resnične solidarnosti, samozavestne discipline in re-

Jože Smole

da, velike odgovornosti in brezkompromisnosti pri doslednem izpolnjevanju dogovorjenih nalog...« je dejal v govoru na turjaški proslavi Jože Smole, predsednik ljubljanske partijske organizacije, v imenu družbenopolitičnih organizacij Ljubljane.

Ko je tudi on govoril o našem gospodarskem in političnem položaju danes, je nadaljeval: »V sedanje težave smo zabredli predvsem zato, ker nismo dovolj spoštovali tega duha. Iz tega pa sledi, da bomo gospodarske težave presegli samo, če bomo pri delu zagotavljali spoštovanje visokih moralnih in etičnih načel socialistične samoupravne družbe. To velja tako za naše osebno kot tudi za naše kolektivno vedenje...«

Smole je bilal tista izkrivljanja, ki ne najbolj očitno, zato pa vztrajno izpodkopavajo tisto, kar na poti našega razvoja delamo dobro in uspešno: to pa je med drugim poslovna (ne) morala, (ne) izvajanje samoupravno sprejetih aktov, (ne) odgovorno obnašanje glede cen in še cela vrsta stvari v našem življenju, ki vedno znova posledično sprožajo administrativno ukrepanje. In to je v nasprotju z našim samoupravnim stremeljenjem.

Tudi proslave, je menil Jože Smole, so priložnosti, ob kakršnih se v sproščenih pogovorih moramo pogovarjati o naših skupnih problemih. Za to pa niso potrebne bogate dekoracije in velike tribune. Zato ni nikakršne dileme za ali proti tovariškemu srečanju. Enotna in upravičena pa je usmeritev k skromnim prireditvam, ki ne zahtevajo veliko denarja.

Potem je Jože Smole spregovoril še o dogodkih na Turjaku pred štiridesetimi leti in o ustanovitvi Ljubljanske brigade. S tem v zvezi je spomnil na zajetje belogardistov na Turjaku, na pravično sojenje ujetim kolovodjem v Kočevju in jasno začrtanje načela, da narodnemu izdajstvu ne more in ne sme biti opravičila.

»Za narodne izdajalce je vedno značilno, da iščejo zaščitnike pri tujcih, zunaj svojega naroda, računajoč, da si tako zagotovijo oblast in svoje interese...« je nadaljeval misel o narodnem izdajstvu Jože Smole in navezal to misel z ono o današnji slovenski emigraciji v tujini, ki skuša naše domače težave izkoriščati za rovarjenje proti našemu sistemu socialističnega samoupravljanja. »Vse njihove spekulacije so račun brez krčmarja, kajti slovenski narod ne bo nikdar nasedel propagandi tistih, ki so v najusodnejših trenutkih izdali njegove osnovne interese. Tisti, ki v emigraciji nadaljujejo po poti narodnega izdajstva, nimajo nobenih kvalifikacij, da bi se lahko sklicevali na slovenstvo...«

Potem je govornik spregovoril še o ustanovitvi Ljubljanske brigade in dejal, da je za to brigado značilno, da je bila zvečine sestavljena iz ljubljanskih aktivistov OF in je bila že pri njeni ustanovitvi na Golem nad Igom zanjo značilna - množičnost. Mnogim aktivistom se je tako šele po kapitulaciji Italije in ustanovitvi te brigade uresničila davna želja, da bi odšli iz »vrelega« mesta med partizane... zato pa je bilo veselje ob končani vojni tem bolj popolno, ko je v glavnem mestu Slovenije 9. maja 1945 na pročelju magistratne stavbe simbolično zavihrala zastava 10. Ljubljanske brigade.

Štirideset let »Kobariške republike«

Vi ponosni potomci puntarjev

»Za podrobnosti veste borci, aktivisti OF, domačini, ki ste tedaj bili »Kobariška republika«, vi ponosni, pogumni Kobaridci, potomci puntarjev, ki so se vselej bojevali za svobodo in pravico,« je v soboto, 18. septembra, pozdravil zbrane v Kobaridu na osrednji slovesnosti ob proslavi 40-letnice Kobariške republike slavnostni govornik Franc Šetinc. Domiselno izbran kulturni program je z drobnimi utrinki iz življenja Kobariške republike in njenih ljudi, ob petju in godbi, kljub nevihtnemu vremenu dosegel svoj namen: priklicati spomine, ustvariti dobro razpoloženje. Popoldne je Kobaridcem še popestrila folklorna skupina iz sosednje Rezijske, medtem ko so jutro pred proslavo izkoristili za odkritje plošče Bazoviški brigadi in razvitje prapora 30. divizije NOV. Predsednik skupnosti borcev Bazoviške brigade Lado Trojar je ob tej priložnosti spregovoril o zgodovinskih bojih, o ustanovitvi in uspehih te slavne partizanske enote.

Noč je legla na Kobarid. Nevihta se je izbesnela. Na Velikem robu je visoko pod nebo svetlo zagorel kres. Živa Drole

Odločno za odprto mejo

»V svetu se zdi kot da na vsako demokratično in humano pobudo, pa naj gre za popuščanje napetosti med velesilama ali za pravice posameznih narodov in držav do samostojnega razvoja, nazadnjaške sile odgovarjajo z vedno novim razkazovanjem svoje moči in brezobzirne nadutosti. Politika nasilja ni nikoli izbirala sredstev za uresničitev svojega cilja. Zakaj pravim »cilja«? Zato, ker je ta en sam: podrediti si človeka, narod, prisvojiti si ozemlje, naravna bogastva in - vladati. Tudi fašizem, ki se v naši bližnji sosesčini ne junači več le s psovskami in plesarskim orodjem kot pred leti, tem-

Franc Šetinc

več tudi že s fizičnim obračunavanjem, je znova razpihal svoje ugasle ogorke. A naši ljudje, še posebej Primorci, so ga izkusili na svoji koži in z gnusom, pa tudi s skrbjo spremljajo vse dogodke, ki teptajo človekovo dostojanstvo in svobodnjaštvo. Toda zgodovina vedno znova dokazuje, da je ni moči in ne sredstva, ki bi moglo ustaviti pohod svobode, neodvisnosti, suverenosti in medsebojnega spoštovanja. Mi smo za vse to plačali visok krvni davek, a vredno je bilo!

V imenu teh idej, v imenu idej nadaljnega razvoja socialističnega samoupravljanja nam doma ne bo težko nadaljevati bitke za lepši in boljši jutri, kot pravimo, bitke za ohranitev samostojnega in suverenega razvoja.

Ne gre torej le za premagovanje gospodarskih težav in za zagotovitev boljšega gmotnega položaja naše družbe, ampak tudi za ohranitev in razvoj vseh tistih vrednot, ki smo jih ustvarili z graditvijo nove družbe. Mednje sodi tudi odprtost naše družbe in našega sistema, načelo odprtih meja. V težkih gospodarskih razmerah se morda komu zdijo te vrednote odvečno »luksuzno blago ali pa nekaj, čemur se je treba odreči. Takšno nerazumevanje bistva stvari je tuje samoupravni viziji odprtosti. Sami najbolje veste, kako težka zgodovinska bremena je v teh krajih pomagala odstraniti odprta meja, ki je zblížala sosednja naroda bolj in hitreje, kot smo mogli pričakovati. Aktivisti SZDL teh krajev dobro vedo, kako razvejene politične stike je bilo na tem temelju možno razviti, in slehernemu prebivalcu teh krajev je jasno, kako pomembna je odprta meja za vsestranski razvoj stikov s slovensko narodnostno skupnostjo v Benečiji, Rezijski in v drugih delih sosednje Furlanije-Juljske krajine. Odprta meja je naša stalnica in princip, torej neizločljiva sestavina naše vizije socialistične samoupravne družbe. Za takšno razumevanje odprte meje se moramo bojevati tudi v sedanjih težkih gospodarskih razmerah, ki le prepogosto navajajo na sprejemanje omejitvenih ukrepov, kakor da je samo tako mogoče premostiti sedanje težave. Znana so stališča SZDL do tega problema: še naprej se bomo odločno zavzemali za sprostitev maloobmejnega osebnega prometa in za učinkovitejšo odpravljanje razlogov, ki so narekovali sedanje omejitve prestopanja meje. To bo še naprej eden naših prispevkov v bitki za stabilizacijo in za odpiranje novih perspektiv socialističnega samoupravnega razvoja.«

Tako je med drugim povedal predsednik RK SZDL Slovenije Franc Šetinc, ki je ob osrednjem praznovanju Kobariške republike v soboto, 17. septembra, obiskal Kobarid in njegove ljudi.

Spominske besede ob slovesu Svetel in trajen spomin na Franceta Kimovca-Žigo

V ponedeljek, 12. septembra, so v zgodnjih jutranjih urah predjesenske meglice izpod Krima prek barja z rahlim rosenjem priplavale tudi nad Trnovo. Rosenje je prehajalo v dež. Četudi še poletna slika je dobivala že otožen jesenski navdih. V takem jutranjem razpoloženju zabrni telefon, in sicer svetel in vesel ženski glas mi v molovskem tonu pove, da je naš Žiga umrl.

Nas, njegove predvojne, medvojne in povojne sodelavce, posebno še medvojne aktiviste in borce naše enkratne Osvobodilne fronte, je njegova smrt še posebej globoko prizadela. Tudi mene, zaradi najinega iskrenega poznanstva iz šolskih let v družbi našega izjemnega jasnovidca Eda Kardelja. Nadaljevalo se je in poglobljalo v predvojnem naprednem, lahko rečem revolucionarnem delovanju prosvetnih delavcev – pedagogov pa vse do začetka narodnoosvobodilne vojne in revolucije ter poslednjih dni njegovega resnično zlahtnega, nesebično bogatega in do kraja skromnega življenja. Njegova vedno živa misel je bila vselej naravnana k delavskemu razredu, njegovi avantgardni partiji in k vsem delovnim ljudem.

Ko smo mu ob njegovi sedemdesetletnici medvojni aktivisti skromno čestitali in izročili umetniško sliko njegove rojstne hiše v Trnovem, smo obujali spomine na njegove najbližje svojce, mater in brata ter naš in njihov narodnoosvobodilni boj. Najmlajšega brata, partizanskega poročnika Staneta, ki je kot vdan oficir varnostne službe tragično umrl, starejšega brata partizana Janeza in njihovo plemenito mater, tršato in zgarano mamo, ki je za nas pomenila lik preproste kmetice iz ljubljanskega predmestja. Vse tri smo spremljali na njihovi zadnji poti. Z iskreno hvalečnostjo do take družine, ki se je z mnogimi podobnimi, s svojimi nesebičnimi dejanji vtkala v našo slavno zgodovino.

Ko se tako bežno oziram na našo prehojeno pot, nam je čas NOB in revolucije najbližji. V hudih dneh okupacije je borbene in svobodoljubne ljubljanske množice naglo spoznal. Tedaj je znal s toplo, neposredno in revolucionarno mislijo, s posredovanjem Matevža, Lidije in Vlaste, poseči odločujoče, bojevito v ljudsko zavest in neposredno akcijo. Tedanje izkušnje in kasnejše v partizanih na bližnjem Dolenjskem, kasneje Primorskem so ga oblikovale v sposobnega idejno-političnega in organizacijskega snovalca.

V kasnejšem, povojnem obdobju je z veliko izkušnjami in znanjem, ki si ga je nene-

hno pridobival z intenzivnim študijem, srednjim obilnega dela, izoblikoval v skoraj poliglota političnega in družbenega znanja. Zato je bila, ko smo začeli organizirati medvojne aktiviste in borce OF Ljubljane, enoglasna želja, da nam predseduje, kljub mnogim obveznostim in zadolžitvam, med katerimi so mu bile vedno najbolj pri srcu skrb za mladino in vprašanje odnosov med verskimi skupnostmi in našo samoupravno družbo. Pod njegovim vodstvom smo, skupno s številnimi najbolj vdanimi aktivisti iz Ljubljane, doživljali svojo organizacijsko, kadrovsko in vsebinsko obnovo. Uspešni smo organizirali v občinah pa tudi že v nekaterih krajevnih skupnostih odbore z

določeno vsebino dela: zgodovinopisja in skrbi za nekdanje aktiviste in borce; hkrati tudi Pot spominov in tovarštva in Pohod ob žici okupirane Ljubljane. S tem dopolnjujemo delo ZZB NOV v okrilju SZDL mesta Ljubljane.

Pred tedni je napisal obširnejše poročilo MK SZDL o tem našem skupnem delu. Tudi to je izjemen plod njegovega in našega skupnega dela.

Končujem te skromne misli, ki so le medel izraz naše zahvale, nam dragemu Žigi, ki smo jo dolžni za vse njegovo bogastvo, ognjevitost delo za celotni napredek Ljubljane in vnašanje najsvetlejših revolucionarnih izročil v današnji čas revolucionarnega, nikdar pokorjenega mesta.

Spomin nanj nam bo ostal svetel in trajen.

Ivo Svetina, st.

Združeni narodi na delu

Po že utrjeni navadi se Združeni narodi, ta največji svetovni parlament, sestajajo vsako leto na redno zasedanje tretji torek v septembru. Tako se je zgodilo tudi tokrat, ko so že 38. zapovrstno letno skupščino svetovne organizacije odprli v torek, 20. septembra.

Voditelji neuvršenih držav kot da bi slutili, v kakšne zagate bo zašli mednarodno življenje – po krivdi vse globljih blokovskih navzkrižij – so na zadnji, sedmi konferenci v New Delhiju sklenili pozvati voditelje držav ali predsednike vlad vseh 157 držav, kolikor jih že šteje svetovna organizacija, naj se osebno udeležijo 38. zasedanja, da bi tako dali zasedanju vso potrebno politično težo in da bi se z večjo odgovornostjo lotili nekaterih bistvenih vprašanj, ki tarejo sodobni svet v celoti.

Očitno je, in celotno stanje v mednarodnih odnosih to vsak dan bolj izpričuje, da gre v prvi vrsti za vprašanje ohranitve miru na svetu in pa zagotovitve varnosti vseh držav. Gre nadalje za eno temeljnih prizadevanj vsega miroljubnega sveta, za ustavitve nenehne, vse bolj grozeče oboroževalne tekme in za dejansko lotevanje razoroževanja kot nujnega pogoja za napredek in varnost vsega človeštva. Zlasti se pred vse narode in pred vse miroljubne sile postavlja vprašanje jedrskega razoroževanja, kajti te vrste oboroževanje je dobilo že usodne razsežnosti. Končno gre za to, da se narodi sveta skupno lotijo reševanja enega najtežjih bremen, ki visi nad svetom, bremena gospodarske zaostalosti velikega dela sveta in prepada, ki se vse bolj pogloblja med razvitim svetom in deželami v razvoju.

Kaj je mogoče pričakovati od sedanjega zasedanja in od pobude sedme konference neuvršenih, da bi to zasedanje bilo zbor najvišjih voditeljev vsega sveta?

Ne bi bilo tokrat prvič, da bi na zasedanje svetovne organizacije prišli tudi najvišji voditelji držav ali vsaj večina njih. Bilo je to zlasti ob jubilejnih zasedanjih, kakršno je bilo petnajsto leta 1960, ali petindvajseto deset let pozneje. Za petnajsto je bila značilna pobuda petih voditeljev neuvršenega sveta – Tita, Nehruja, Naserja, Sukarna in Nkrumaha – o vzpostavitvi stikov med voditelji blokovskih sil. Tedanji sestanek peterice je že leto pozneje rodil zgodovinski sad – prvo konferenco neuvršenih držav, ki je bila v Beogradu.

Združeni narodi so bili vse do leta 1960 tako rekoč orodje v rokah velikih sil, nekakšen njihov glasovalni stroj. Leto 1960 pa označuje – z vstopom v svetovno organizacijo desetine novih držav – začetek obdobja, ko so neuvršeni postali prevladujoča, večinska sila v njej. Toda, žal, se od takrat začena tudi obdobje usihanja učinkovitosti svetovne organizacije, kljub njeni številčnosti. Velike sile so se vse bolj izmikale razpravam o svetovnih problemih v okviru svetovne organizacije, ali pa so jih izkoriščale za doseg svojih blokovskih ciljev in namenov, pri čemer jim gre zlasti v prid njihov položaj v Varnostnem svetu s pravico veta. Tako so Združeni narodi v minulih desetletjih sprejeli vrsto koristnih pobud, izglasovali lepo število pozitivnih sklepov in resolucij. Toda največkrat so vse te pobude ostale neizpolnjene zavoljo nasprotovanja velikih sil. Blokovske sile so v delo svetovne organizacije nenehno vnašale svoja nasprotja in skušale vse sklepe podrežati lastnim interesom, v nasprotnem primeru pa so jih bojkotirale.

Letošnje zasedanje svetovne organizacije se ni začelo v nič kaj obetavnem trenutku, ki bi utegnil zagotoviti konstruktivno delo te svetovne skupščine. Senca sestreljenega južnokorejskega letala bo brez dvoma – z vso propagandno vojno, ki se je med velesilama vnela ob tem – dajala pečat zasedanju. Hkrati pa že dvajset let nazaj svet ne pomni, da bi obstajala takšna huda zaostritev odnosov med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo kot prav tokrat. Nad svetom in zlasti Evropo visi neposredna nevarnost nove oborožitve v obliki pershingov in SS 20. Vse to pa priča, v kako težavnem in zapletenem mednarodnem ozračju se morajo miroljubne sile sveta potegovati za tisto, kar je bilo bistveno in vsebina poziva newdelhijske konference: mir, popuščanje, razorožitev, odprava gospodarskih navzkrižij sveta.

Drago Košmrlj

naš komentar

Za zdaj več nespোরазumov kot kreditov

O blagovnih posojilih, ki so jih jugoslovanskemu gospodarstvu odobrile tuje banke, govorimo nenavadno veliko. To vprašanje je zasenčilo številna druga, ki so – vsaj na videz – veliko pomembnejša.

Gospodarstveniki se hudujejo nad državo, le-ta tarna, da gospodarstvo ne dojea zdajšnjega položaja. Proizvodnja pa medtem resno zaostaja. Blagovni krediti naj bi jo poživili, toda kaj, ko je še vedno več nespোরазumov kot pa zadovoljivih odgovorov. Vsaj tako kažejo številne polemike, ki jih objavlja jugoslovanska časopisje. Zakaj pravzaprav gre?

Jugoslavija bo letos najela v tujini 4 do 5 milijard dolarjev novih posojil. Del teh sredstev bo naša država dobila v obliki čistih finančnih posojil, del sredstev bo namenjen za odplačilo zapadlih obveznosti, del denarja pa bomo dobili v obliki tako imenovanih blagovnih posojil. Po nekaterih zatrdilih naj bi vrednost teh kreditov znašala milijardo 400 milijonov dolarjev.

S tem denarjem naj bi v tujini nakupili surovine in reprodukcijski material, ki je jugoslovanskemu gospodarstvu ta čas nujno potreben za normalno proizvodnjo. Vse mesece nazaj so namreč premnoge organizacije ugotavljale, da nimajo dovolj surovin, in da bodo morali proizvodnjo – če ne bo dodatnega uvoza – celo zaustaviti. Tako se je marsikje tudi že zgodilo. Z blagovnim kreditom naj bi to stanje občutno izboljšali. 15 zahodnih držav, ki nam ta posojila daje, je le stežka privolila, da za odobrena sredstva uvozimo le surovine. Skupaj z njimi so nam hoteli prodati tudi opremo. Toda temu smo se uspešno uprli.

Zato pa smo trden pogoj postavili tudi domačemu gospodarstvu: posojila morajo biti porabljena izključno za proizvodnjo za izvoz. Od tega načela odstopanj ne sme biti, saj sicer novih dolgov ne bo imel kdo vrniti. Kazalo je, da bo s tem vse v redu. Posojila naj bi prejele organizacije, ki bodo sposobne denar najhitreje obrniti, in ki bodo za uvožen material ustvarile kar največji izvoz.

Dogovorjeno je bilo, da bodo organizacije združenega dela, ki bodo posojila najele, dobile izvozne spodbude za ves izvoz, da bo uvoz blaga, ki ga bodo plačale z blagovnimi posojili, oproščen vseh carinskih dajatev in da ne bo nobenih drugih omejitev. Določene so bile banke, ki zdaj najemajo te kredite. Tako je, denimo, Ljubljanska banka pooblaščenca za najemanje posojil v Zvezni republiki Nemčiji, Belgiji, na Nizozemskem in Danskem, Jugobanka za sklepanje dogovorov z ZDA in Japonsko itn.

Toda pravega navdušenja za najemanje blagovnih posojil v tujini ni. Na prvi pogled se zdi tako ravnanje gospodarstva popolnoma nerazumljivo, zlasti še, ker kar okrog 40 odstotkov organizacij tarna nad prepričnimi zalogami surovin in reprodukcijskega materiala. Toda gospodarstveniki imajo svoj odgovor. Trdijo, da so postopki za najemanje teh posojil prezahtevni. Preden dobijo posojilo, morajo izpolniti celo vrsto pogojev, ki jih pri najemanju drugih kreditov nihče ne postavlja.

Zaradi tega številni iščejo možnosti za nakup materialov najprej doma, znotraj reprodukcijskih celot itd. Mnogi se novih dolgov v tujini preprosto bojijo. V zadnjih mesecih so jim nekajkrat resno zapretili zaradi njihove prezadolženosti, in so zdaj zato veliko bolj previdni. Poleg tega ta čas niti ne vedo, kolikšen del deviznih sredstev bodo sploh imeli na voljo in če bodo najeti denar res lahko tudi pravočasno vrnili.

Zveznemu sekretarju za zunanjo trgovino so to srbski gospodarstveniki kar odkrito povedali. Rekli so, da bodo težko odplačali obveznosti, ki so že zapadle, kaj šele, da bi se odločali za najemanje novih. Primanjkuje dinarskih in deviznih sredstev, zato se bodo za najemanje blagovnih posojil verjetno lahko odločali le veliki izvozniki. Ti so se doslej tudi že najbolj zanimali. Iskra se, na primer, zanima za najetje blagovnih posojil v višini 19 milijonov dolarjev.

Zanimivo je, da so največ zanimanja za najemanje blagov-

nih posojil pokazali doslej v kovinski in kemični industriji ter v ladjedelništvu. Največje povpraševanje je po posojilu, ki nam ga daje Zvezna republika Nemčija. Nekateri sodijo, da zaradi tega, ker je Ljubljanska banka od vseh pooblaščenih denarnih ustanov najbolj prožna in ker ponuja združenemu delu pri najemanju teh posojil največjo pomoč. Gre za 419 milijonov mark, ki – kot zdaj kaže – zanesljivo ne bodo ostale neizkoriščene.

Kaj se bo zgodilo z drugimi blagovnimi posojili, pa je ta trenutek še vprašanje. Kredite bo treba čimprej izkoristiti, saj se mnogi bojijo, da jih – če jih tokrat ne bi izkoristili – ne bi več dobili. Po drugi strani pa je bojazen, da zaradi tega ne bi postali preveč širokosrčni in bi posojila odobraval vse povprek, ne glede na to, ali bo posojilomalec sposoben sposoben vrniti ali ne. Nekaj kompromisov je že bilo sklenjenih, zato strah pred novim popuščanjem ni neupravičen.

Nekaj bo zagotovo držalo: s pomočjo blagovnih kreditov je proizvodnjo mogoče ohraniti na zdajšnji ravni. To pa je eno ključnih vprašanj ustaljenega gospodarjenja v prihodnjem obdobju. Zato bo po začetnem omahovanju verjetno med zainteresiranimi vse več organizacij združenega dela, ki bodo segle po ponujenih sredstvih. Zadnje poročilo pravi, da so doslej vložile za 52 milijonov dolarjev zahtevkov.

Upravičeno pa je pričakovati, da bo svoje storila tudi država. Do sedaj se je čudila nad obnašanjem gospodarstva, čeprav bi bilo bolje, da bi od vsega začetka skupaj z njim odstranila prenekatere carinske in drugo oviro, zavoljo katere so se namesto novih kreditov rojevali novi nespোরазumi.

Končno pri vsem tem ne gre le za stroje, ki se pač morajo vrteti, saj sicer ni dela in ne dohodka, pač pa tudi za izvoz, ki naj bi ga letos povečali za dobrih 20 odstotkov. Če ga bomo, pa je močno odvisno prav od dobre preskrbljenosti gospodarstva s surovinami in reprodukcijskim materialom.

Darko Marin

Po štiridesetih letih zmage na Turjaku

V nedeljo, 18. septembra je prišlo na Turjak več kot štiri tisoč ljudi, da bi po štiridesetih letih obudili spomin na

Sonja Ravhekar

turjaške boje in zmago. Med borci Prešernove, Tomšičeve in 10. Ljubljanske brigade ter njihovimi svojci smo našli tudi Sonjo Ravhekar, ki nam je takole povedala: »Bilo je 9. septembra 1943, ko sem se z vlakom odpeljala iz Ljubljane proti Škofljici in Kureškcu, od tam pa sem šla peš naprej proti Grčaricam, kjer je bila ustanovljena 10. Ljubljanska brigada. Mislili smo tam prenočiti, tedaj pa je nenadoma prišla četniška in belogardistična četa. Hoteli so nas pobiti, pa nas je k sreči rešil bivši jugoslovanski oficir iz Bohinjske Bele. Odpeljali so nas v Zapotok. Bilo je to 10. septembra dopoldne. Ponoči so nas zasiljevali in pri tem uporabljali vse mogoče metode, da bi kaj izveliki iz nas. Zaman! Bili smo v ječah, zapisani zanesljivi smrti. Toda, rešili so

nas borci Prešernove brigade, ki so razbili vrata turjaškega gradu in vdrli v notranjost. Dvanajstega septembra 43 ne bom nikoli pozabila,« je še dodala sedaj šestdesetletna Sonja.

Pokramljali smo tudi z Vinkom Rakovcem, sedanjim predsednikom Zveze

Odbor skupnosti borcev Prešernove brigade (tedanja Triglavski četa in Gorenjski odred, ki sta bili poimenovani nekaj mesecev po zmagi na Turjaku v Prešernovo brigado) je podelil pisna priznanja krajevnima skupnostima Turjak in Golo.

društev invalidov Ljubljana. Prešernovec je bil in med drugim je okusil tudi »stop-

Vinko Rakovec

nice smrti« v taborišču. Sicer pa je kot vezist vzdrževal zvezo med 2. gorenjskim bataljonom in Tomšičevo bri-

Marija Gruden

gado. Gorenjski bataljon, pozneje v sestavi Prešernove brigade, je v tistem času prodiral iz Lašč. Padel je v belogardistično zasedo. Toda, uspelo se mu je umakniti in po boju na Turjaku je odšel z bataljonom proti Ribnici, Primorski in Davči, kjer je bila ustanovljena Prešernova brigada.

Dvainštiridesetletna Marija Gruden grozot vojne in

dogodkov, ki so se odvijali na Turjaku pred 40 leti, sicer ni okusila, dobro pa se spomni, kaj so delali domači izdajalci in zlasti belogardisti. »Danes sem pripadnica CZ,« pravi »in dobro se zavedam naloge, če bi bilo potrebno. Moj oče je bil borec za severno mejo, sama pa sem prav vesela, da lahko nadaljujem izročila našega narodnoosvobodilnega boja.«

»Naj raje povedo komandanti,« je odgovarjala večina borcev, ko smo jih spraševali o dogodkih na Turjaku pred štiridesetimi leti. Kakor da bi bili le oni pristojni potrjevati zgodovino velike zmage nad belogardizmom na Turjaku. Pač pride med borci tudi do nesoglasij, in problemi, ki se pojavljajo v borčevskih vrstah, niso v prid izročilom našega narodnoosvobodilnega boja, še manj pa prinašanju izročil na sedanje rodove.

Jože Čurin

Borci Prešernove, Tomšičeve in 10. Ljubljanske brigade v sprevodu s prapori na čelu prihajajo na prireditveni prostor

Četa prostovoljcev za Štajersko

Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je iskalo različne možnosti in poti, kako bi pomagalo osvobodilnemu gibanju na Štajerskem, ki je poleti 1942 zelo zaostajalo za razvojem partizanstva na Dolenjskem in Notranjskem. Druga grupa odredov si je izbrala pot čez Škofjeloške hribe in Jelovico ter obrobje Kamniških planin, italijansko-nemško razmejitveno črto pa je prekoračila v Polhograjskih Dolomitih. Ta pohod je natančno raziskan in splošno znan. Manj znano pa je, da bi morala četa izbranih partizanov kreniti na Štajersko tudi po obrobju Gorjančev, pri Zaprešiču preiti Savo in prek Kozjanskega prodrati v okolico Rogaske Slatine.

Prostovoljci za to četo so se prijavili 12. avgusta 1942, in sicer: dvanajst iz 3. udarnega bataljona (Jankovega) Tomšičeve brigade in pet iz 1. bataljona Kočevskega odreda. Iz Tomšičeve brigade jih poznamo sedem, ki so: četni komisar Janez Žagar iz Trbovelj, predvojni komunisti Jože Umek-Zepl, Janez Janc in Franjo Kastelic-Džon iz Trbovelj ter Martin Šergan od Sv. Jedert nad Laškim, puškomitraljezec Feliks Heric iz Kokoričev pri Ljutomeru in Ludvik Kladivar-Bibi iz Potoške vasi pri Zagorju ob Savi. Iz 1. bataljona Kočevskega odreda poznamo samo Franca Avblja-Lojka, poznamo pa tudi kurirja 1. štajerskega bataljona Rudolfa Hohkrauta-Dolfa. Poleg tega vemo, da se je v Savinjsko dolino prebil tudi borec s partizanskim imenom Vuk in da je imel četni komandir partizansko ime Branko, bil je doma iz Škofje Loke, po poklicu mesar, star okoli 24 let, močne postave, visok in izrazitega obraza, padel pa je menda pri Rimskih Toplicah.

Vseh partizanov v četi je bilo dvajset. Oboroženi so bili z

dvema puškomitraljezoma zbrojevka, z eno brzostrelko in sedemnajstimi puškami. Četa je bila sestavljena v Laščah nad Dvorom, kjer jo je 13. avgusta 1942 pregledal komandant Franc Leskošek-Luka. Vendar je pri četi kot enainvajseti bil tudi vodnik, ki ga preživeli dolžijo izdajstva.

Roško ofenzivo je ta četa prostovoljcev preživela blizu Gorenje Tople rebri skupaj s četo Zapadnodolenjskega odreda. Od njem je okoli 24. avgusta krenila v smeri Sentjernej-Vrhopolje-Gorjanci-Nova sela-Prečna. Vzhodno od Samobora - menda pri vasi Dubrava, ki pa je na karti ni najti - so pod vodstvom kurirja, ki je vzdrževal zvezo z Zagrebom, s čolnom prešli Savo. Onstran Save, kjer so se sušili in čakali noči, so bili sredi dneva napadeni in razbiti. Menda jih je padlo devet, Janez Janc pa je bil ujet in potem ustreljen v Trbovljah. Pozneje je Nemcem uspelo prijeto še Janeza Žagarja in Feliksa Herica, komandir Branko in vodnik Martin Šergan pa sta padla še tisto jesen.

V tisti hrvaški vasi, blizu katere je bila četa prostovoljcev za Štajersko napadena in razbita, so baje okoli leta 1950 odkrili spomenik, posvečen tem žrtvam. Vsakogar, ki o tem ve kaj bolj natančnega, npr.: kje stoji ta spomenik in kaj je zapisano na njem, kako se je pisal in kako je bilo ime partizanu Vuku, zlasti pa - kako se je pisal in kako je bilo ime komandirju Branču, mesarju iz Škofje Loke (potrebujem tudi naslove njunih najbližjih sorodnikov), vljudno prosim, da to sporoči na naslov: Franci Strle, novinar, Sattnerjeva 15/E, 61000 Ljubljana, ali po telefonu na štev. 266-682 prek 061!

Franci Strle

SZDL mora zagotoviti enotnost pri izvajanju stabilizacije

Še bolj odločno v boj

Predsedstvo republiške konference SZDL je na torkovi seji namenilo največ pozornosti predlogu načrta uresničevanja dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije v naši republiki. V razpravi o jugoslovanskih jedrih za področje vzgoje in izobraževanja so člani predsedstva potrdili svoja stališča, ki so jih sprejeli na seji 19. aprila letos in podprli prizadevanja za izdelavo skupnih jeder. Nasprotovali pa so političnim pritiskom, ki onemogočajo strokovni dogovor. Predlagali so, naj zvezna konferenca preuči najbolj pereča vprašanja s tega področja. Načeloma se je predsedstvo strinjalo tudi s tremi zakoni s področja urejanja prostora.

Podpredsednik izvršnega sveta Dušan Šinigoj je v uvodu k razpravi o predlogu načrta uresničevanja dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije poudaril, da smo imeli v letošnjih osmih mesecih v gospodarstvu nekaj pozitivnih rezultatov. Tako se je povečala rast industrijske proizvodnje, povečali smo izvoz in zmanjšali uvoz. Še vedno pa ne moremo krotiti inflacije. Pri splošni in skupni porabi smo v okvirih, ki jih predvideva resolucija. V samoupravnih interesnih skupnostih so zmanjšali prispevne stopnje za 0,66 odstotka. Tako je bilo konec avgusta samo še 24 milijard dinarjev presežka. Do konca leta naj bi ne bilo več teh presežkov, saj bodo sili še naprej zmanjševali prispevne stopnje, če bo treba. Investicije so se povečale za 18 odstotkov, in sicer v gospodarstvu, v negospodarstvu pa samo za 1,8 odstotka. Oskrba je bila zadovoljiva na vseh področjih in tako naj bi bilo tudi do konca leta.

Ti podatki in izhodišča Kraigherjeve komisije so bili podlaga za sestavo predloga načrta. V prvem delu predlog načrta uresničevanja dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije opredeljuje naloge, ki so prednostne za naš razvoj. To so predvsem vključevanje v mednarodno delitev dela, rast proizvodnje, pridobivanje in razporejanje dohodka, razvojna politika in pa prestrukturiranje družbenih dejavnosti. V drugem delu pa predlog prinaša pregled konkretnih nalog z nosilci in roki uresničevanja. Ta del ima dve poglavji. Prvo obravnava tekoče ukrepe in dejavnosti za povečanje izvoza, predvsem konvertibilnega, in za povečanje proizvodnje na temelju prilagajanja proizvodnih programov spreminjanja razvojnim razmeram in zahtevam. V drugem pa so opisane dejavnosti za učinkovitejšo gospodarjenje, doseganje večjih delovnih rezultatov ter za krepitev reproduktivne sposobnosti gospodarstva.

Predlog načrta ni dokončen, ampak je odprt za nove pobude, ki lahko pripomorejo k uspešnemu uresničevanju stabilizacijskih ciljev in nalog. Nosilci nalog, subjektivne sile in drugi družbeni dejavniki na ravni republike bodo sprejemali njegovo izvajanje in ga po potrebi dopolnjevali.

Razprava na predsedstvu republiške konference SZDL je bila prva širša razprava o tem dokumentu, ki naj bi potem, ko ga bo sprejela skupščina Slovenije, postal temeljno vodilo našega družbeno-gospodarskega in političnega ravnanja.

Bojan Kuntarič

Po štiridesetih letih Kobariske republike

Povsod je odzvanjal smeh

Kako ponosni so Kobaridci na svojo Kobarisko republiko! Pravzaprav je niso sami tako poimenovali. Prvi si je to ime izmislil sovražnik, ko je na vseh poteh, ki vodijo v Kobarid, naletel na odpor: na Bovško, proti Gorici in proti Čedadu. Vsak je po svoje doživel tisti 9. septembra 1943, ko je skupina partizanov vkorakala v Kobarid in je med ljudmi završalo: »Svobodni smo!« Vsak je potem po svoje doživil in preživljal dni svobode tja do 1. novembra, ko so v Kobarid z vseh strani vkorakali Nemci. Pa vendar, vse, kar je bilo takrat, je bilo skupno. Marsikateri spomin na ta ali oni dogodek je v ljudeh zbledele, še vedno pa je živ občutek nepopisnega veselja, ki je kakor mogočen val zajelo ljudi. »Lahko si mislite,« pravijo Dana Komar, Mara Uršič, Marta Rutar in Mimi Volarič iz Kobarida, s katerimi sem se zapletla v pogovor, »petindvajset let fašizma je bilo za nami in zavest, da ni več Lahov, nam je strgala vse spono. Makaronarji so jo pocvirnali! Vse se je smejalo, na vsakem vogalu je bilo slišati pesem. Prepričani smo bili, da ne bo nikoli več vojne in nismo verjeli, ko so nam pravili, da bo še hudo.«

»Dekleta, Italija je kaptulirala. Lahi odhajajo. Jutri mora biti na trgu zastava,« je 8. septembra 1943 zvečer napovedal Franc Uršič-Jožko. In dekleta so čez noč pobarvala blago. Naslednje jutro je bila trobojnica sešita. Izročile so jo partizanom, ki so po novi cesti prikorakali v Kobarid. »Potem smo zapeli,« pravi Marta, »najprej Nabrusimo kose, nato Kosec koso brusi in še Za vasjo je čredo pasla.«

»Množica se je zbrala na kobariskem trgu na javno zborovanje. Peter Skalar je stopil na klopo pod kostanjem in navduševal ljudi, kolikor seveda še sami nismo bili navdušeni. Aplavzi so prelamljali njegov govor.

Zdelo se nam je, da so jutra drugačna, svetlejša in zvečer smo legli brez tesnobnega občutka. Delali pa smo vsi vse: aktivisti, članice AFŽ in mladinska organizacija. Nad vsem je bedela komanda mesta, sicer pa smo naloge delili kar eden drugega ali zmrdovalja. Kdor je le malo znal šivati, je šival.

Treba je bilo nositi hrano borcev, prinašati in odnašati zdravila. Pri Devetaku je bila namreč bolnišnica že od prvega dne Kobariske republike. V njej je ležalo precej ranjencev, tudi nemški so bili vmes. Mara je veljala za pogumno dekle. V bolnišnici je pomagala vse-skozi, do 30. oktobra, zla-

sti takrat so jo porabili, ko je bilo treba pobirati krogle iz ran.« Mimina mama Liza Uršič pa je skrbela za injekcije.«

Ena drugo so spominjale na nadrobnosti iz tistih dni, se med seboj dopolnjevale, pa klub temu še z opreznostjo zasledovale moj svinčnik, da ne bi bilo nenamerno kaj narobe zapisano. Oživel je spomin na fašistično vojaško skladišče živil pri Žganu, ki ga je bilo treba takoj po kapitulaciji Italije čimprej izprazniti, pa na nemški tovarnjak, poln blaga, ki ga je ustavila in zaplenila skupina partizanov na cesti iz Tolmina proti Kobaridu, na partijske sestanke v tistem času in na prvo slovensko osnovno šolo po dolгих letih potujčevanja, v kateri je slovensko besedo učila slovenska hči - Jeronova Vera.

»Ne, lačni pa nismo bili,« so povedale, ko sem jih spraševala o preskrbi s hrano. »Vsak je dobil kakšno malenkost iz vojaškega skladišča, ostalo pa je dala zemlja. Krompir, moka, mleko in fižol so bili vedno pri hiši. Veliko polente smo takrat pojedli. In vedno se je našlo kaj tudi za tiste, ki so se vračali iz taborišč in se mimogrede ustavili v Kobaridu. Tako lepo je bilo, potem pa se je v hipu vse porušilo, kakor lepo zgrajena hišica iz kart.«

Zadnje dni oktobra je bilo čutiti, da Nemci nekaj pripravljajo. Vse pogostejše so napadali partizanske enote. Prešibke so bile obrambne možnosti partizanskega vodstva Kobariske republike da bi zaustavili sovražnika. Prvega novembra 1943 so Nemci z vseh strani, kjer so le mogli, prodrli v Kobarid. Konec je bilo Kobariske republike. Smeh je zamrl na ustnicah. Ešesovci so se maščevali. Tiste partizane in vojne ujetnike, ki se jim ni uspelo umakniti v bližnje planine, največ se jih je podalo na krnsko stran, so streljali in obešali. Strahoten prizor! Ulica, v kateri so to počeli, je pozneje dobila ime Mučeniška ulica.

Kobariska republika ni pomenila samo svobode. Pomenila je tudi, da so znali naši ljudje še v najhujših razmerah hkrati organizirati partizansko ljudsko vojsko in ljudsko oblast in s svojo obsežnostjo cele Soške doline od Tolmina do Bovca. Goriških brd, Beneške Slovenije in Režije je pomenila veliko oviro nemški vojski v operacijah proti partizanskemu gibanju. Zato lahko rečemo, da je Kobariska republika kamenček v mozaiku partizanskega boja na slovenskem nasploh in še posebej boja primorskega ljudstva.

Ziva Drole

Kako so organizirani nekdanji radiotelegrafisti in šifrerji Delo brez prenehanja

V sklopu odbora skupnosti vezistov NOV Slovenije deluje tudi sekcija radiotelegrafistov in šifrerjev. Predsednik celotne skupnosti je polkovnik Ivan Pivk, mi pa smo se tokrat pogovarjali s predsednikom sekcije radiotelegrafistov in šifrerjev Alojzom Šoncem-Tomijem. Povedal nam je, da je v delovanju sekcije vključenih kar 540 nekdanjih radiotelegrafistov in šifrerjev. Ta sekcija ima svoje domicile v delovnih organizacijah RTV Ljubljana, Iskra in PTT.

Ponavadi se dobijo skupaj tri- ali štirikrat na leto, menijo pa, da bi bilo dobro, če bi se srečevali še pogostejše. Tisti, ki so doma v Ljubljani, so si za srečanja »rezervirali« vsak drugi torek v mesecu in

to v domu vojaških invalidov in borcev v Mostah.

O sodelovanju z domicilnimi zavodi, oziroma delovnimi organizacijami tovariš Šonc misli, da je dobro. Zlasti se to izkaže vedno znova pri postavljanju pomnikov. Pri razvijanju revolucionarnih izročil in izročil NOB so njihovi stiki dobri s šolami, kjer so pogosti predavatelji, prav tako pa so zadovoljni s sodelovanjem z JLA. Tudi mladim vojakom za današnjo rabo pride prav znanje o tem, kako in v kakšnih razmerah so delali šifrerji in radiotelegrafisti v narodnoosvobodilni vojni.

Okoli šestindvajsetega septembra, ki je dan vezistov, sodelujejo nekdanji borci, ki so delovali v teh enotah med NOB, na različ-

nih slovesnostih, pohodih in proslavah. Letos so se zbrali že na Mirni gori in v Mozirju.

O tem, da zbiranje in urejanje gradiva iz narodnoosvobodilne vojne zlepa ne bo končano, so v tej sekciji premišljali že pred leti, ko so sprejeli sklep, da je treba s še večjo intenzivnostjo nadaljevati zbiranje zgodovinskega gradiva. Med drugim so v 1981. letu razposlali vsem evidentiranim članom strokovnega aktivna (269) poleg noveletne čestitke kratek vprašalnik. Prispelo je mnogo izpolnjenih odgovorov.

To je bila seveda le ena od akcij. Treba pa je vedeti, da vse akcije potekajo v skladu s pravilnikom, ki opredeljuje poleg splošnih vprašanj o nalogah, organiziranju in delovanju skupnosti tudi orga-

ne skupnosti, komisije izvršnega odbora, področne in strokovne aktivne, finančno poslovanje in še kaj.

Gradivo o delu radiotelegrafistov in šifrerjev zbira tovariš Lado Lapajne in bo, ko bo primerno obdelano in urejeno, objavljeno v knjigi. Seveda to ne bo prva publikacija o delu teh borcev med NOB. Dobro se še spominjamo, da je že pred leti izšla knjiga »Glavni štab kliče«, da so bili (tudi v TV 15) objavljeni številni članki. Vse to bo zaokroženo v celoto šele, ko bo slednji od nekdanjih vezistov, oziroma radiotelegrafistov in šifrerjev, ki še hrani kakšno gradivo in dokumente ter spomine na NOB, prispeval svoj delež, meni Alojz Šonc-Tomi.

B. Ž. J.

Posebna skrb za invalide paraplegike

Arhitektonske ovire so za invalide, zlasti pa še za paraplegike, najbolj boleča točka. Prav to je najpogostejši vzrok, da mora veliko invalidov in posebno paraplegikov (česarvno mlajših ljudi) živeti v domski oskrbi, največkrat v domovih za starejše občane. Invalidi pa si pogosto želijo biti samostojnejši, enakopravni, hočejo se uveljaviti še s svojim delom, v družbi in športu, skratka povsod kot drugi delovni ljudje. Prizadevajo si, da ne bi bili breme družbi. Zato jim je tudi naša družba, to pa smo mi vsi, dolžna pomagati,

kar v prvi vrsti velja za tiste, ki načrtujejo nove gradnje, in predvsem tiste, ki oblikujejo predpise za gradnje.

Slovenjegraško društvo invalidov si dejavno prizadeva karkoli premakniti na tem področju. Skupaj s stanovanjsko skupnostjo v kraju obravnava in rešuje stanovanjska vprašanja invalidov.

Na domu smo obiskali Avgusta Grnjaka, paraplegika, ki se je nedolgo od tega vselil v novo, za invalida posebno primerno grajeno stanovanje, v pritličju novega stanovanjskega bloka v Maistrovi

ulici. Povprašali smo ga, kako se počuti v novem okolju, kako se giblje v okolju brez stopnic.

»Težko bi povedal z besedami, kako sem srečen. Trinajst let je minilo, odkar sem se ponesrečil in sem priklenjen na invalidski voziček. Ves ta čas sem bil popolnoma odvisen od pomoči žene in otrok. Nosili so me kar naprej po stopnicah gor in dol. To je bilo za družino veliko breme. Sedaj sem spet svoboden človek. Sam se lahko odpeljem med ljudi. V stanovanju imam svojo kopalnico, kjer se lahko sukam z vozič-

kom brez pomoči. Hvaležen sem tovarni usnja v Slovenj Gradcu, kjer je zaposlena žena. Njen kolektiv je skupaj s stanovanjsko skupnostjo financiral stanovanje.

Želel bi le, da bi bilo večini (če že ne vsem) težkim invalidom omogočeno, da bi prišli do urejenih stanovanjskih razmer. Prav tako pa želim, da bi tako v naši kot v drugih občinah ob zidanju javnih ustanov upoštevali tudi naše potrebe in odstranjevali arhitektonske ovire...«

Adolf Ankon

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Radovljica - Pozornost mladim in izročilom

Majske letne skupščine občinske organizacije ZZZB NOV Radovljica so se udeležili skoraj vsi delegati ter predstavniki vseh občinskih družbenopolitičnih organizacij, skupščine in izvršnega sveta ter OK ZRVS. Največ pozornosti so posvetili tekočim družbenopolitičnim in gospodarskim navzkrižjem. Že iz izredno tankočutno napisanih poročil predsedstva in njegovih organov je bilo razbrati, da za borce v radovljiški občini (3.120 jih je), ne more biti omahovanj, ko gre za obstoj in napredek naše samoupravne socialistične družbe.

Posebno kritično so nanizali probleme in pojave, ki zavirajo naš razvoj, pri čemer borci ne bi smeli biti ravnodušni. Najsi bo to pri uveljavljanju delegatskega sistema, samoupravljanja ali pa v preprečevanju negativnih pojavov, ki slabe trdnost in zavest naših delovnih ljudi in občanov. Borci ne morejo mirno mimo zadnjih različnih polemik o jugoslovanstvu, svobodi veroizpovedi, o nekakšnih novih smereh v kulturi, književnosti in podobnem, kar vnaša med naše ljudi upravičeno nezadovoljstvo. Postavlja se cela vrsta vprašanj, na katera še ne dobimo odgovorov. Kaj je vendar s plačili naših dolgov, kako je s preskrbo najnujnejših življenjskih potrebščin...? Borci zanima, ali so tudi v njihovih vodstvih takšni, ki se okoriščaj s svojim položajem, bodisi pri pridobivanju materialnih koristi ali pa zaradi neizpolnjevanja državljanjskih obveznosti - kot na primer plačil stanovanj, vračanje družbenih stanovanj in funkcijskih finančnih sredstev?

Veliko so govorili o vzgoji in izobraževanju mladih ter prenašanju izročil NOB nanje, o zbiranju dokumentarnega gradiva za kronologije posameznih krajev v občini, urejanju spomenikov in grobišč NOB. Zlasti slednjemu je v zadnjih letih posvečena v občini velika pozornost. Zadovaljni so tudi z delom dispanzerjev za borce, manj pa z uporabo zdraviliških storitev.

Radovljiški borci so izrekli priznanja nekaterim delovnim organizacijam za skrb, ki jo kažejo pri urejanju spomenikov, zbiranju gradiva in sodelovanju s krajevnimi organizacijami ZB. Tudi nekatera šolska vodstva so dokaj prizadevna na tem področju. Hvale vredne so vsakoletne spominske manifestacije, kot so proslave na Lipniški planini, na Gorenjku, partizanski tabor heroja Tončka, kurirčkova pošta, spominska proslava ob obletnici smrti narodnega heroja Antona Dežmana-Tončka. Komisija za kurirje pri občinskem odboru ZZZB NOV je dala pobudo, da bi v prihodnje potekala pot kurirčkove pošte ob vseh devetih spominskih obeležjih kurirskih relejnih postaj v radovljiški občini.

Beseda vedno nanese tudi na odprta vprašanja vojaških vojn invalidov in njihovo zdravljenje. O muzejski dejavnosti, ki je v občini izredno razvita, so imeli borci več koristnih pobud, predvsem pa so podprli željo borcev iz Begunj, naj bi bil tamkajšnji muzej talcev odprt vsak dan, tudi ob ponedeljkih, ko muzeji v SRS sicer niso odprti. Ponovno je bila sprejeta pobuda za akcijo zbiranja pisane ali drugega gradiva ter opreme iz NOB, ki jo hranijo posamezniki. Pri tem bi lahko z delom prispevali svoj delež tudi raziskovalni krožki pionirskih odredov po vseh osnovnih šolah. Gradivo in oprema bi služila za zbirko muzeja revolucije Gorenjske.

JR

Ljutomer - Za odgovornost na vseh ravneh

Že aprila so se zbrali delegati občinskega odbora ZZZB NOV občine Ljutomer in na letni programski konferenci pregledali delo v enoletnem obdobju ter sprejeli plan dela za leto 1983.

Začrtane naloge za preteklo leto so izvršili. V občini je 492 članov ZZZB NOV, ki so združeni v 10 krajevnih organizacijah. Mnogo dela in prizadevanja so posvetili v komisiji za obujanje in ohranjanje izročil NOB izdaji razširjene in dopolnjene monografije »Prlekija v NOB«. Komisija je izvedla razpis za pisanje spisov po šolah in občini na temo »NOB v mojem kraju« in nagradila 10 učencev za najboljše prispevke. Uspešno je tudi sodelovanje z muzejem NOB in zgodovinarji šol, saj se je po sestanku in pogovoru obisk v muzeju vidno povečal.

Člani so sodelovali pri aktivnostih, ki so bile v mesecu kurirčkove pošte, ob pohodu mladine v počastitev 9. kongresa ZKS ter bili aktivno povezani z ZMS v kraju.

Da bi uredili že postavljena spominska obeležja oziroma iztrgali pozabljanju določene dogodke v naši zgodovini, so uredili v Bučkovcih okolje spomenika žrtvam NOB, v Illovcih pa je bila ob dnevu borca in srečanju borcev odkrita plošča v spomin TV-15, ki je bila v tem kraju. V Ljutomeru bo odkrita plošča vsem padlim žrtvam v KS Ljutomer, saj do sedaj to ni bilo temeljito opravljeno. Manjša urejanja so še potrebna v Križevcih in v Cezanjevcih.

Komisija za socialna in zdravstvena vprašanja borcev je obiskala v preteklem letu Maistrove borce v občini, ki jih je bilo še 21, a se je njihovo število zmanjšalo v zadnjem času na 13. Vodila je skrb o prijavah za Strunjan in zdraviliško zdravljenje. V Strunjanu je letovalo le 11 članov, na zdraviliškem zdravljenju pa je bilo 12 članov. Socialnih problemov pri ljutomerskih borcih ni zaslediti. Če so bili, so urejeni s priznavalninami, ki jih prejema 71 članov.

Še živahni, tudi v aktivih

Borci v občini Maribor Tabor so v zadnjih mesecih razvili živahno dejavnost na različnih področjih. V organizacijo je vključenih 1750 članov! Zaradi naseljevanja v novih stanovanjskih hišah pričakujejo, da se bo število članov še nekoliko povečalo. Živahno aktivnost so razvili tudi v 18 krajevnih organizacijah ZB. Od skupnega števila članov je 41 odstotkov žensk, 77 odstotkov članov pa je že upokojenih.

Na območju občinske organizacije deluje v delovnih organizacijah pet aktivov borcev. Občasno se sestajajo in se dogovarjajo o problemih, ki so pomembni za delovne organizacije in borce. Borci občine Maribor Tabor se aktivno vključujejo tudi v razne oblike SLO in DS ter pomagajo z nasveti, predavanji, pripovedovanjem spominov mladini in pripadnikom teritorialne obrambe, tabornikom in drugim. Navzoči so tudi pri urejevanju problemov v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah. Posebno mesto imajo borci tudi pri razvijanju in ohranjanju izročil NOB v krajevnih skupnostih, šolah in drugod.

Skrb za članstvo je pomembna naloga občinskega odbora ZZZB NOV Maribor Tabor. Lani so za oddih oziroma pomoč borcem namenili 78.400 dinarjev. S tem denarjem so 32 borcem pomagali pri odhodu na rekreacijo oziroma zdravljenje. Tudi letos bodo borci deležni pomoči v te namene. Priznavalnine sprejema v občini 63 borcev in bork. Le-te znašajo od 1000 do največ 3200 dinarjev. To seveda ni veliko, če upoštevamo stalno povečevanje življenjskih stroškov.

Lani je bilo 72 družin borcev deležnih pomoči organizacije ZB pri nakupu premoga. Občinski odbor ZZZB NOV Maribor Tabor je razpravljal tudi o vzdrževanju in postavitvi spominskih plošč, grobišč in grobov NOB, o novostih oziroma težah republiškega zakona u pokojninskem in invalidskem zavarovanju, o varnostni problematiki na območju občine, o zdravstvenem varstvu borcev in o nekaterih drugih zadevah.

Tudi uresničevanje programa dela za letos je pomembna naloga občinske organizacije in krajevnih organizacij. Na terenu se bodo borci še bolj kot doslej vključevali v družbenopolitične organizacije, delegatski sistem in krajevno samoupravo in bodo s svojo prakso poskušali vplivati na gospodarske, politične in druge probleme. Zlasti bodo aktivni v vseh akcijah NNNP 83. Vsake tri mesece bodo organizirali tudi pogovore s predsedniki aktivov ZB NOV v delovnih organizacijah. Najmanj dvakrat na leto pa bodo sklicali aktiv ZZZB NOV in vse zaslužne borce na posvet o najbolj perečih problemih notranje in zunanje politike, o razmerah v občini, o osebnih problemih borcev. Povsod bodo borci nastopali proti poskusom razvrednotenja pridobitev NOV in socialistične revolucije, proti izkrivljanju in pačenju vloge nosilcev naše revolucije. Uključevali se bodo tudi v razne oblike organiziranih dejavnosti na področju SLO in DS. Na delovnih mestih se bodo z osebnim zgledom in revolucionarno prakso bojevali za stabilizacijo, za večjo in boljše proizvodnjo in za dobre medsebojne odnose.

M. K.

Komisija za VVI se je seznanila z novostmi, ki zadevajo VVI, njihove pravice do ortopedskih pripomočkov in drugo. V občini je 48 VVI in 12 invalidov - žrtev fašističnega nasilja. Strokovna služba za vprašanja borcev pri SO pomaga komisiji, poskrbela bo, da bodo invalidi dobili, kar jim gre, in da bodo porabili sredstva za letovanje.

V komisiji za odlikovanja rešujejo predloge še iz preteklega obdobja. Krajevne organizacije so dale predloge za podelitev priznanj in značk OF.

Čeprav aktivnost članov ZZZB zaradi bolezni in starosti ponehava, so še vedno aktivni v organih družbenopolitičnih organizacij v občini in KS ter raznih delegacijah. Vodstva krajevnih organizacij skrbijo za svoje člane. Obiskujejo bolne, najstarejše ob novem letu in 8. marca, organizirajo srečanja in tudi izlete. Izvedla so letne delovne konference in sprejele načrte dela.

Letos je bila ljutomerska občina gostitelj mladinske delovne akcije v Razkrižju. Borci želijo, da bi se brigadirji seznanili z zgodovino NOB v Prlekiji, pri čemer jim radi pomagajo.

Prvo in najvažnejše, za kar se zavzemajo pri vseh aktivnostih, je doslednejše in odgovornejše uresničevanje politike ekonomske stabilizacije in upoštevanje osebne odgovornosti na vseh ravneh.

Milena Pirher

Jesenice - Priprave in nato prijetno srečanje

Na redni seji članov odbora krajevnih organizacij ZB NOV KS Staneta Bokala so v začetku avgusta obravnavali potek prireditve v počastitev občinskega praznika, srečanja borcev NOV te krajevnne skupnosti in drugih tekočih zadev. Pri tem so ugotovili, da so vse prireditve v redu potekale. Posebno prijeten je bil pohod mimo pomnikov NOB, ker je bila udeležba velika in ker so pri vsakem spomeniku povedali udeleženi, kaj predstavlja in zakaj je postavljen. O kolesarskem krosu bodo prihodnje leto bolj obvestili javnost in ga namesto tokrat »družinskega« v prihodnje poimenovali »za mlado in staro«. Letos je bilo kolesarjenje tu prvič organizirano, torej je led prebit; poskrbeli pa bodo, da bo ob letu udeležba boljša. V prihodnje bodo pohodniki tekmovali v streljanju z zračno puško.

Predsednik Gabrijel Divjak je poročal, da je v času nove organiziranosti, to je nekaj več kot pol leta, umrlo kar devet članov. Od vseh so se poslovili na primeren in tovariški način. Na seji so obravnavali tudi nekaj primerov socialne ogroženosti članov, ki prejemajo stalno ali so prejeli enkratno pomoč. Lep odnos ima odbor tudi do nepokretnih borcev, ki so jih za praznik borcev obiskali in jih obdarili.

Branko Blenkuš

Pred praznikom vezistov

Živčni sistem naše obrambe

V spomin na 26. september 1941, ko je v Stolicah potekalo zgodovinsko zasedanje in na katerem so postavili temelje vodenja in poveljevanja ter s tem tudi osnovo za organiziranje zvez v narodnoosvobodilni vojski, praznujejo svoj praznik vezisti naših oboroženih sil. Na ta dan pred dvainštiridesetimi leti se je oglasila tudi prva partizanska radijska postaja. Valjevski partizanski odred je namreč zaplenil sovražniku postajo in oddajal svoj program.

Začetki razvoja segajo že v predvojno revolucionarno delo, in sicer v čas, ko je prišel na čelo naše partije tovariš Tito. Spoznal je, da partija ne more učinkovito delati brez vsestranske izmenjave informacij. Razširil je ilegalno partijsko mrežo zvez in jo prilagodil trenutnemu položaju. Med NOB so se te zveze samo okrepile in razširile. Konec vojne so vezisti dočkali organizirani na vseh ravneh poveljevanja, s 35 tisoč borci in s približno 30 tisoč

napravami, od katerih jih je bilo več kot 85 odstotkov zaplenjenih, nekaj pa so jih naredili tudi naši tehniki.

Od konca vojne pa do danes je postal sistem zvez ne-

pa nam vsa sodobna sredstva za zveze ne bodo prav nič koristila, če ne bomo usposabljali delovnih ljudi in občanov za ravnanje z njimi. V enotah JLA, ki se uk-

vplivala na položaj na bojišču. Hitrost dosegajo z neutrudnim ponavljanjem, z delom v različnih razmerah in z uvajanjem novih tehničnih sredstev ter novimi metodami dela. K boljšemu delu pri prenašanju informacij brez dvoma pomaga tudi način sestavljanja enot zveze. V te enote prihajajo zadnje čase predvsem ljudje, ki so že prej upravljali to sodobno tehniko. V JLA se tako še bolj usposobijo za delo, ki ga opravljajo v civilstvu.

Neprecenljiv je prispevek vezistov k širjenju sistema zvez v naši državi. Veliko je vasi, ki so dobile telefonsko povezavo z drugimi kraji naše domovine. Na samotnih kmetijah so prebivalci hvaliležni vezistom, da so jim napeljali električni tok in telefonsko napeljavno. Očistili so kilometre tras za telefonsko mrežo in še bi lahko naštevali. Prav tako kot druge specializirane enote JLA tudi vezisti po svojih najboljših močeh prispevajo k naši stabilizaciji.

Bojan Kuntarič

Sodobna tehnika je v izurjenih rokah velik prijatelj in pomočnik. V enotah za zveze se tega zavedajo in namenljajo usposabljanju veliko časa.

nadomestljiv dejavnik vodenja ter poveljevanja in v vsem spremlja ter ohranja raven dosedanjega razvoja naših oboroženih sil. Seveda

varjajo z urjenjem vezistov, namenjajo usposabljanju veliko pozornosti. Vedo, da bi v morebitni vojni hitrost prenosa informacij odločilno

Kljub težavam so zadovoljni z delom

Ena pomembnih sestavin naše zamisli splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite je tudi civilna zaščita. V minulih letih smo usposabljanju in izobraževanju članov enot CZ namenili veliko časa in denarja. Ti pa so svoje znanje še nekajkrat s pridom uporabili ob poplavih, večjih požarih in drugih. V posebnih razmerah pa prav gotovo delujejo enote CZ v obmejnih občinah, med katere sodi tudi novogoriška. Obiskali smo načelnika občinskega štaba civilne zaštite Zmaga Krapeža in se z njim pogovarjali o delu CZ v tem delu Slovenije.

»Naloge civilne zaštite v naši občini so enake kot po vsej Jugoslaviji, in sicer zaščita in reševanje. Razlika je le ta, da bi bil v morebitnem napadu z zahoda čas delovanja veliko krajši in bi CZ kmalu morala preiti na delo na začasno zasedenem ozemlju,« je dejal Zmagor Krapež.

Čeprav živi v občini Nova Gorica 57.000 prebivalcev, imajo težave pri sestavi enot CZ v posameznih krajevnih skupnostih. Večina prebivalstva živi namreč na širšem mestnem območju. V oddaljenih krajih je starostna struktura prebivalstva precej visoka in je tudi ovira za sestavljanje enot CZ. Ljudje pa so toliko zavedni, da so te težave precej manjše, kot bi lahko bile. Resno vzamejo vsako akcijo na tem področju in je z njimi lahko delati. K takšnemu zavzetemu delu prav gotovo prispeva tudi še dokaj svež spomin na potres leta 1976. Ugotavljajo pa, da je tudi v CZ odvisno, kdo je v vodstvih.

»Se pred dvema ali tremi leti je naš štab veliko pomagal enotam CZ po krajevnih skupnostih. Zdaj pa nimamo zasedenih vseh delovnih mest in obiski so bolj poredki. Drugače je, če nas pokličejo v neko enoto CZ. Takoj jih obiščemo in pomagamo rešiti težave in probleme. Ugotavljamo, da bi morali imeti vsaj dva človeka za delo v civilni zaščiti, če hočemo slediti smernicam razvoja CZ do leta 1985,« je nadaljeval Zmagor Krapež.

V Novi Gorici tudi ugotavljajo, da je civilna zaščita v krajevnih skupnostih organizacijsko in kadrovsko bolj sestavljena kot pa v organizacijah združenega dela. V velikih delovnih organizacijah je delo dobro, problemi pa nastajajo v manjših okoljih, kjer je malo zaposlenih in ne naredijo dovolj na tem področju. Tudi njim poskušajo občinski štab CZ pomagati po najboljših močeh. Nekaj let so sklicevali sestanke z

odgovornimi za CZ iz delovnih organizacij, vendar se to ni obneslo. Zdaj so prešli na posamične stike in vsem je občinski štab vedno odprt za nasvet in pomoč. Občinski štab ima sicer uradne ure, toda tudi če pride, kdo zunaj teh ur, mu pomagajo.

Samo po sebi se postavlja tudi vprašanje kako sodeluje CZ v Novi Gorici z drugimi obrambnimi strukturami. Zadnja leta zelo dobro sodelujejo s teritorialno obrambo. Civilna zaščita namreč lahko veliko pomaga manjšim enotam TO na terenu. Zelo dobro sodelujejo tudi z gasilci, taborniki, potapljači in jamarji. Ta društva in organizacije potrebujejo za svoje delo denar. Sekretariat za ljudsko obrambo jim ga da, te organizacije pa usposablja ljudi za poznejše delo v civilni zaščiti. Rdeči križ pokriva s svojimi predavatelji vse izobraževanje članov CZ iz prve medicinske pomoči. Ob naravnih nesrečah lahko taborniki postavijo šotore za več sto ljudi.

»Pogosto slišim od ljudi, ki delajo v CZ,« je poudaril Zmagor Krapež, »da pri njih niso dovolj tehnično opremljeni. Tudi pri nas nismo najbolj zadovoljni z materialno-tehnično opremljenostjo.

Začeli smo skoraj iz nič in to skušamo nadomestiti. Jasno je že, da zastavljenih ciljev ne bomo dosegli. Mislim pa, da nismo izkoristili vseh možnosti. Tu gre predvsem za sredstva iz popisa. Vsaka hiša ima lopato, kramp in drugo orodje, ki ga potrebuje CZ pri svojem delu. Vse to bi morali popisati in opremljenost bi bila bistveno drugačna. Za primer naj povem, da je pred nedavnim zagorelo v Braniku. Kmalu je prišel na kraj požara traktor s cisterno in ogenj so pogasili. Tega traktorja in cisterne pa sploh nismo imeli evidentirane. Problem nastane pri morebitni nesreči. Evidentirane lahko pošljemo na kraj nesreče in družba povrne stroške lastniku, sicer pa plačuje škodo sam. Zato bi morali vsa takšna sredstva evidentirati in jih vnesti v svoje načrte.

Tudi na področju dela in tehnične opremljenosti CZ so velike rezerve. Ni za vse potrebno veliko denarja, ampak lahko marsikatero stvar rešimo s kančkom domiselnosti in iznajdljivosti. Čeprav je v zadnjih letih civilna zaščita naredila velik korak tako pri organiziranosti, usposabljanju kot pri opremljenosti, bi bil ta lahko še večji.

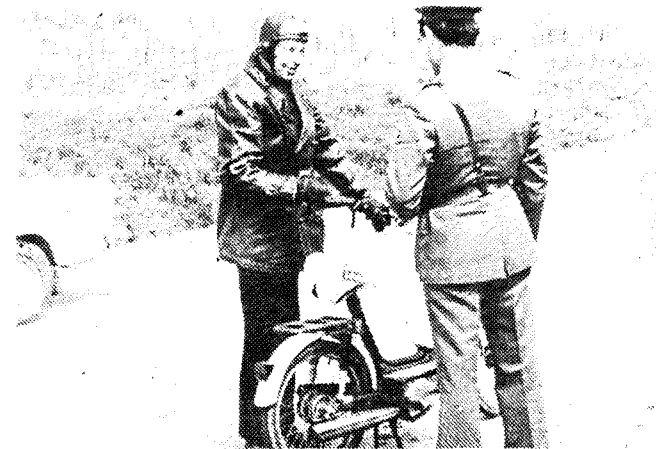
Bojan Kuntarič

Akcije za večjo prometno varnost

V skladu z izhodišči za akcijo NNNP 83, ki jih je sprejelo predsedstvo mestne konference SZDL Maribor, bo letos težišče akcije tudi na področju prometa v izboljšanje prometne varnosti. Z boljšo organizacijo in večjo usposobljenostjo ter odgovornostjo želijo na mestnem komiteju za promet in zveze prispevati k zmanjšanju števila nesreč in materialne škode ter k večji varnosti in zaščiti družbenega in osebnega premoženja. Tako bodo na mestnem komiteju za promet skušali uresničevati program semoforizacije, spremembo prometnih režimov v soseskah in spremembo prometnega

posredovali tehnične pomočnjakivosti. Sveti za preventivo bodo poskrbeli, da bodo v krajevni skupnosti oblikovali posebno komisijo za prometno preventivo. Te komisije bodo v svojem programu aktivnosti pregledale prometno-varnostni položaj v krajevni skupnosti.

Komisije bodo pregledale tudi stanje med kršitelji prometnih nesreč. Gre predvsem za stalne kršitelje, ki povzročajo prometne nesreče ter ogrožajo svoje življenje in življenje drugih. Na svetih za preventivo bodo spremljali prometno-varnostni položaj v občini ter obravnavali ter analizirali poročila postaj milice in ob-

Z načrtno vzgojo naj bi v Mariboru povečali varnost v prometu. Pri teh naporih pa imajo svoje naloge tudi prometna milica in druge postaje in oddelki Milice

režima na levem bregu Maribora. Uresničili bodo tudi študijo o kolesarskem prometu in uredili kašipotno signalizacijo. Sodelovali bodo tudi pri načrtovanju poligona in pri zbiranju potrebnega denarja v ta namen.

V akcijo NNNP 83 se vključujejo tudi občinski sveti za preventivo in vzgojo v cestnem prometu. Tako bodo organizirali predavanja ter predvajali prometne filme na osnovnih in srednjih šolah in v vrtcih. Zanimiva bodo tudi predavanja o varnosti cestnega prometa v vseh krajevnih skupnostih za nerazporejeno mladino v okviru programa SLO in DS. Sveti za preventivo in vzgojo bodo preučili v občinah cestno-prometni režim in bodo komiteju za promet in zveze

činskega sodnika za prekrške.

V okviru koordinacijskega odbora bodo sveti organizacijsko izvajali več akcij, ki bodo pritegnile posebno pozornost večjega števila občanov. Gre za akcijo »Brezhibno vozilo je varno vozilo«, za akcijo »Pešci in kolesarji v prometu«, za akcijo »Z odsevnim obeskom je varneje po cesti« itd. Občinske svete bodo tudi nadrobno seznanili s smernicami in navodili, ki jih redno posreduje Republiški svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu. Prek sredstev javnega obveščanja bodo občane in delovne ljudi seznanjali s pomembnim in uspehom posameznih akcij, ki jih bodo izvajali letos.

M. K.

Posvet o sodobnih oblikah usposabljanja

Konec tedna bo v Republiškem centru za obrambno usposabljanje v Poljčah pregled in posvet o filmih z obrambno in samozasčitno vsebino. To je neke vrste festival filmov na to temo, ki ga prvič pripravljajo v naši republici. Namen prireditve pa je seznaniti uporabnike sredstev za usposabljanje delovnih ljudi in občanov z možnostmi na področju proizvodnje filmov z obrambno in samozasčitno vsebino.

Po pregledu filmov bodo predstavniki Zastave filma iz Beograda predstavili dejavnost te ustanove in težave, s katerimi se srečujejo pri svojem delu. Organizatorji mislijo, da bosta posvet in pregled pripomogla k razvoju uporabe filmov s takšno vsebino v praksi in boljši uporabi avdiovizualnih sredstev v izobraževalnih ustanovah. Hkrati pa naj bi uporabniki in proizvajalci izmenjali mnenja o nadaljnjem razvoju in uporabi filmov z obrambno in samozasčitno vsebino.

B. K.

Obletnica ustanovitve

Tako kot vsako leto so se v enoti Danila Dakovica, ki nosi ime »Pohorskega bataljona«, spomnili ustanovitve te partizanske enote s skromno slovesnostjo. Te so se poleg nekdanjih borcev in bork udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz Slovenske Bistrice, Slovenskih Konjic in Ptuj.

Po pozdravnem govoru Danila Dakovica je zbrane pozdravil tudi predstavnik občinskega odbora ZZB NOV iz Slovenske Bistrice.

Najboljšim vojakom in starešinam so podelili nagrade za dosežene uspehe pri njihovem usposabljanju za ravnanje z orožji in drugimi napravami. Hkrati pa so prisrčno pozdravili mlada oficirja, ki sta prišla z vojaških akademij na prvo delovno mesto v Slovensko Bistrico.

Vojakom-sportnikom, ki so se udeležili tekmovanja med enotami, pa so izročili pokale in pisna priznanja. Ob koncu slovesnosti so enote pozdravile zbrane goste s slovesnim mimohodom. Vsi so se strinjali, da je bila najbolj strunna enota Zorana Radivojevića, ki je prejela posebno pohvalo

Ivo Lešnik

Novi odlok o zakloniščih

V Mariboru je minilo že deset let, ko so sprejeli prvi odlok o zakloniščih. Takrat so začeli načrtno zbirati denar ter graditi zaklonišča. Doslej so dosegli na tem področju vidne rezultate. Lastniki oziroma uporabniki so doslej plačevali prispevek dva odstotka od skupne letne stanarine oziroma najemnine ter 0,03 odstotka od vrednosti stavbe oziroma delov stavb. Sedaj pa sta zbor združenega dela in družbenopolitični zbor mariborske mestne skupščine sprejela odlok o zakloniščih in drugih zaščitnih objektih na območju mesta Maribora, medtem ko bodo na zboru občin

o njem razpravljali in sklepali predvidoma oktobra letos. V skladu z novim odlokom se ti prispevki povečajo od 2 na 3 odstotke in od 0,03 do 0,06 odstotka.

V poglavju o graditvi zaklonišč je navedeno, da je treba graditi zaklonišča praviloma kot dvonamenske objekte. Zaklonišča bodo gradili v mestu in naseljih po načrtu graditve zaklonišč, ki mora biti izdelan na podlagi ocene ogroženosti občin in mesta Maribora in v skladu s pravilnikom o tehničnih normativih za graditev zaklonišč ter navodilom o urbanističnih pogojih za graditev zaklonišč.

Graditev zaklonišč je obvezna na celotnem območju prve cone, na območju druge cone pa je obvezna graditev zaklonišč v šolah, vzgojnovarstvenih in zdravstvenih organizacijah, domovih za ostarele, v stanovanjskih objektih, ozdih in drugih organizacijah v primerih, ko je potrebno zagotoviti zakloniščne zmogljivosti za več kot 25 oseb. Družbeni in zasebni investitorji stanovanjskih in poslovnih objektov morajo v objektih ali njihovi neposredni bližini graditi zaklonišča. V primeru, ko gre za organizirano gradnjo, lahko družbeni ali zasebni investitorji gradijo skupna zaklonišča v skladu s soglasjem sekretariata za ljudsko obrambo občin in mesta Maribora.

Marjan Kos

Ob petindvajsetletnici kubanske revolucije

Razstava – utrinek

V muzeju ljudske revolucije Slovenije so v torek, 20. septembra, odprli razstavo »Trideset let napada na kasarno Monkada«, ki je posvečena tridesetletnici zmage kubanske revolucije. Kubanski veleposlanik iz Beograda Aramis Fuente, ki je ob otvoritvi v ljubljanskem Tivoliju spregovoril nekaj besed o boju in zmagi kubanske revolucije, je med drugim tudi dejal: »V 25. letih graditve nove družbe so postali ideali, za katere so se bojevali in padli mnogi mladi, (kot na primer tisti na Makadi, ki so dali kasneje svoja življenja v mestih in visoko v hribih) resničnost.

Leta 1958 je 85 odstotkov kmetovalcev plačevalo davke, danes pa so svobodni lastniki na svoji zemlji ali pa delajo na družbenih posestvih. Tistega leta je bilo v deželi 9 tisoč traktorjev, danes jih je 80 tisoč. Ribji ulov je takrat znašal 22 tisoč ton, lansko leto pa 195 tisoč ton! Skupna vrednost investicij-

skih del v graditev je veljala v 1958. letu 200 milijonov pesov, danes pa dosega vrednost vlaganja v gradnjo milijardo in šeststo milijonov pesov. Leta 1959 je bilo zgrajenih deset tisoč kilometrov cest, medtem ko se je do danes ta številka potrojila. V času, ko je zmagala revolucija, je bilo trinajst jezov, ki so držali 48 milijonov kubičnih metrov vode. Danes je zgrajenih 536 jezov, ki držijo šest milijard kubičnih metrov vode...«

So pa še drugi podatki, ki nam nazorno govorijo o napredku v tej državi: življenjska doba se je od prejšnjih šestdeset let pomaknila na 74 let, umrljivost majhnih otrok pa je od 70.000 (v letu 1953) zdrknila na 17300 v lanskem letu. Zdravnikov je bilo spočetka le šest tisoč, danes pa jih je že sedemnajst tisoč. To je vsekakor tudi izraz povečevanja proračuna na področju izobraževanja (ki je znašal v letu 1959 80

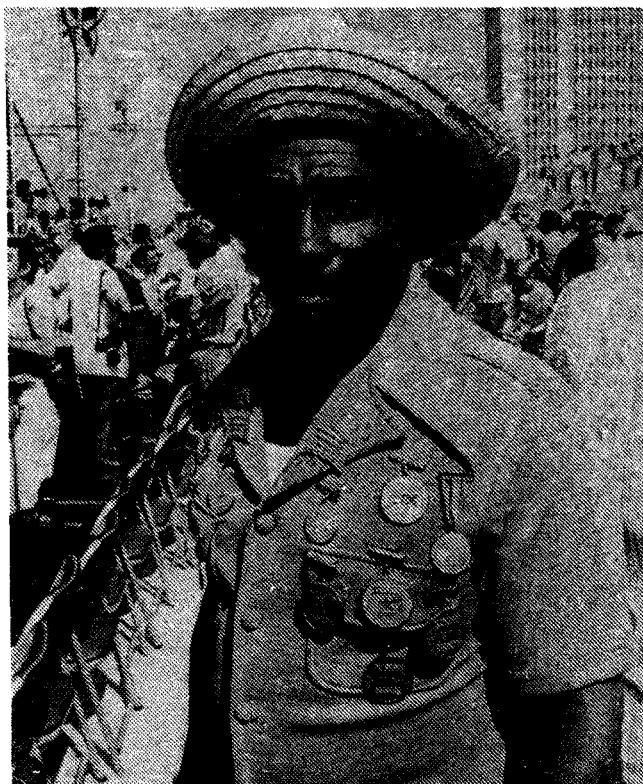
milijonov pesov, lani pa že milijardo in petsto milijonov pesov). S tem v zvezi je tudi podatek o številu šol, o številu učiteljev in profesorjev (1953. leta 711 univerzitetnih profesorjev, danes že 11000 v 42 centrih na visokošolski stopnji).

Kubanci so ponosni na svoj razvoj, zlasti na tistega iz področij zdravstva, izobraževanja ter športa in kulture. Vse to pa je neposredna pridobitev izbojevanje svobode. Kubanci vsega naštetega, tako priznavajo tudi sami, ne bi mogli dosegati brez mednarodne podpore in solidarnosti, nenazadnje tudi ne brez prijateljevanja z majhnimi državami, kakršna je Jugoslavija. Tako je kubanski veleposlanik v naši državi poudaril vezi in prijateljstvo med kubanskim predsednikom Fidelom Kastro in tovarišem Titom in obenem dejal, da so bili letošnji Kastrovi pogovori z Mitjo Ribičičem pomembni za nadaljnje razvijanje dvo-

stranskih vezi med Jugoslavijo in Kubo.

Iz zgodovine Kube je znano, da niti dolga vojna, polna krvi, v letu 1868, niti tista, ki ji je sledila 1895. leta, nista bili uspešni v osvobodilskih hotenjih ter zahtevah po neodvisnosti. To pa je bilo tako predvsem zato, ker je ob koncu stoletja, ko so kubanski rodoljubi že skoraj dobili bitko, nastopila s intervencijo severnoameriška vojska. Svoboda se je izmaknila, ljudstvu so vsilili spremembo ustave, ki je potlej ustrezala interesom velikega kapitala in omogočala nadaljnje intervencije pač takrat, kadar so tako sklenili imperialisti.

Napad na kasarno Monkada (26. julija 1953) in obletnica zmage kubanske revolucije (1. januar 1959) sta torej svetlo zapisana v kubanski zgodovini in tema obletnicma je posvečena tudi potujoče razstavi, ki je za kratek čas dobila dom v Muzeju

ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani. Škoda je, da takšne razstave prihajajo k nam bolj kot ne rutinsko, da zajemajo predvsem fotografije. Prav skozi kakovostne razstave in izmenjave z naši-

mi dosežki na področju raziskovanja naše revolucije in NOB bi namreč lahko globlje pogledali v osvobodilna gibanja in boj drugih narodov in narodnosti.

B. Ž. J.

Akademski simpozij zgodovinarjev v Novem Sadu

Tema: šolstvo med NOB

Pred dnevi je bil v Novem Sadu simpozij zgodovinarjev, ki so ga organizirale republiške, pokrajinske ter jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti, medtem ko je bila gostiteljica zbranih na simpoziju vojvodinska akademija znanosti in umetnosti.

Naj v uvodu naštejemo nekaj referatov na osrednjo temo: med drugim je bosansko akademijo zastopal profesor Mitar Papić s prikazom celotne organizacije šolstva na osvobodnem partizanskem ozemlju BiH, iz Črne gore je prišel profesor dr. Miomir Dašić z referatom o razvoju pedagoške misli v vojni in revoluciji, akademik profesor dr. Mihailo Ogriović (JAZU) je podal splošni pregled razvoja šolstva in prosvete med NOB na Hrvaškem, Zoran Palčok (tudi član JAZU) je spregovoril o organizaciji šolstva v begunskih taboriščih v Egiptu in Italiji, medtem ko je predstavnik kosovske akademije znanosti in umetnosti dr. Jašar Redžepagić govoril o pedagoškem obeležju šolstva in prosvete narodov in narodnosti s posebnim ozirom na sodelovanje naprednih prosvetnih delavcev na Kosovu med NOB. Iz Makedonije je akademik dr. Mihajlo Apostolski prebral referat o organizaciji šolstva in prosvete v Makedoniji (v času NOB), predstavnik srbske akademije dr. Dušan Nedeljković pa je razmišljal o bistvu reforme šolstva med revolucijo. Vojvodinski zgodovinarji so nastopili z več referati, med njimi naj tu omenimo le Dragutina Frankovića in njegov prispevek s področja vprašanj o etiki in morali partizanskega učitelja.

Slovenski predstavniki so nas zastopali z zapisi: Matija Žgajnar z referatom o kulturnoprosvetni dejavnosti med

NOB na Slovenskem, Slavica Plahuta s temo o partizanskem šolstvu med NOB na Primorskem, Vida Deželak-Barić s temo o partijskem šolstvu in tečajih med NOB ter Slavica Pavlič z referatom o vzgojno-izobraževalnem delu v partizanskih šolah.

Naši zgodovinarji, ki so sodelovali na simpoziju v Novem Sadu, so pohvalili strokovno raven srečanja in menili, da je bilo tokrat prvič predstavljeno področje partizanskega šolstva in prosvete na celotnem jugoslovanskem področju ter da se je izkazalo, da je bilo le to mnogo bolj razvito, kot se je doslej vedelo.

Zbrani so obžalovali, da je bil simpozij dostopen le ožjemu krogu strokovnjakov. Sicer pa se je pokazalo, da so bile osnove za razvoj partizanskega šolstva in razvoj prosvete ter kulturne dejavnosti povsod enake, da so bili osnovni patriotični nagibi enaki, da pa je bil razvoj odvisen od razvoja partizanskega boja in razmer na osvobojenih ozemljih.

Tudi stopnje raziskovanja tega področja niso v vseh republikah in pokrajinah Jugoslavije enakovredne. Nekje so šele na začetku dela, medtem ko drugod raziskujejo že podrobnosti. Enotni vtis pa je, da so se zgodovinske obdelave šolstva med NOB povsod lotili resno. Najdlje smo prišli na tem področju doslej v Sloveniji in na Hrvaškem.

Slovenski referenti nam bodo svoje teme in razmišljanja razgrnili v nekaj prihodnjih številkih »TV 15« – seveda v skrajšani obliki. Tako bo že prihodnji teden na vrsti Slavica Pavlič, za njo Slavica Plahuta, nato Vida Deželakova in Matija Žgajnar.

B. Ž. J.

Priprave na plenum kulturnih delavcev OF

Letos v Prekmurju

Letos bo ob koncu meseca (med 30. 9. in 2. 10.) na vrsti že enajsti sklic plenuma kulturnih delavcev OF. Tokrat bo osrednja misel namenjena štirideseti obletnici zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju in štiridesetletnici Avnoja. Zato bodo uvodne besede Josipa Vidmarja posvečene nastanku slovenske državnosti.

Sicer pa bodo letošnji prekmurški dnevi plenuma potekali v znamenju misli o delu Miška Kranjca ob spremljavi večjega števila razstav, koncertov, literarnih večerov in srečanj. Hkrati in v povezavi s plenumom bo v Radencih potekal festival komorne glasbe dvajsetega stoletja.

Dnevi plenuma bodo potekali v Prekmurju: v Radencih, Črešnjecih, Murski Soboti, Veliki Polani, Lendavi in Ljutomeru. Program bo predvidoma takle: v petek

ob 14. uri bo v Črešnjecih odkrit kulturno-etnološki spomenik (domačija) v spomin slavnemu Petru Danjku, ob 16. uri bodo v Radencih odprli razstavo prekmurških motivov slikarja Janeza Vidica, pol ure kasneje bo otvoritev plenuma z govorom Josipa Vidmarja, referatom Franceta Filipiča (o programih in prizadevanjih političnega življenja v Pomurju med obema vojnoma) ter prispevkom Franceta Zadavca (o mestu in vlogi Miška Kranjca v Slovenski literaturi).

Istega dne bo ob 20.30 v Radencih otvoritveni koncert (Tria Lorenz) festivala komorne glasbe dvajsetega stoletja.

Ob 22.30 bo na sporedu nočni koncert prvič izvedenih del padlega partizanskega skladatelja Francija Šturma. Naslednjega dne dopoldne

bodo slavisti, zgodovinarji in drugi strokovnjaki v nadaljevanju plenuma osvetljevali različne vidike o literarnem in družbenopolitičnem delu Miška Kranjca: popoldne tega dne bo namenjeno razpravi.

Ravno tako 1.10. ob desetih zjutraj bo v hotelu Radin v Radencih kolokvij o skladatelju Franciju Šturmu, ves čas plenuma in festivala glasbe pa bo v avli hotela Radin razstava publikacij literarnih del Miška Kranjca in rokopisov Francija Šturma, ki jo bo pestrila spremljajoča razstava umetniških fotografij Miška Kranjca mlajšega.

Se vedno 1.10. ob 20. uri si bodo udeleženci plenuma lahko ogledali v Murski Soboti razstavo o protestantskem gibanju v severovzhodni Sloveniji (ki jo je pripravila murskosoboška študijska knjižnica) in pol ure kasneje bo v Novakovi

galeriji literarni večer Miška Kranjca.

Po tem dogodku bodo v isti dvorani zbranim predvajali delovno kopijo pete epizode TV nadaljevanke »Strici so mi povedali«.

Druga oktobra bo v Lendavi ob 10. uri otvoritev spominske razstave pred deseti leti umrlega akademskega slikarja Lajčija Pandurja (v galeriji na gradu), ob 11.30 bo v Veliki Polani odkritje spomenika Mišku Kranju, ob 13. uri pa v Ljutomeru (v galeriji Antea Trstenjaka) ogled razstave o delu Frana Miklošiča, ob stosedemdesetletnici njegovega rojstva.

Tako bo tudi letošnji plenum sledil vodilu vseh dosežanj, ko bo v besedi in drugih kulturnih manifestacijah primaknil prispevek k približevanju tematike NOB in revolucije današnjemu času.

B. Ž. J.

Ponatis partizanske brošure

Leto borb ob Soči

Novogoriški muzej je v počastitev štiridesetletnice vseljudske vstaje na Primorskem ter ob štirideseti obletnici ustanovitve Devetega korpusa izdal ponatis partizanske brošure iz konca štiriinštiridesetega leta pod naslovo »Leto borb ob Soči«. Uvod k ponatisu je prispeval dr. Joža Vilfan, spremno besedilo pa Slavica Plahuta.

SEDEMINŠTIRIDESET

Sedeminštirideset novih krst,
sedeminštirideset svežih grobov,
sedeminštirideset mladih ljudi zakrila je prest,
da rasel naš dom bo lepši in nov.

Sedeminštirideset
src mater slovenskih
na Gorenjskem, Primorskem in Beneškem
je zdrhtelo v bolesti.
Sedeminštirideset
novih žrtev tolovajev besnih
v našem boju težkem
ima inšizem na vesti.

Čakala bo mati:
"Sin moj,
čemu ni od tebe več glasu?
Mogoče si se prehladil,
ko brezel si idrijco do pasu,
in ležiš bolan pri tujih ljudeh?"
"Hčerka, sreča moja, vrni se,
teško pogrešam tvoj smeh,
ljubezen in skrb v teh samotnih dneh,
odkar si me zapustila samo!"

Molk. Nikogar ni nasaž,
samo strašna vest
je prišla do njenih pšes:

Prestreljena in strta
sta padla pod streli krvnikov
Skupni grob cerkljanskega božjega vrta
je sprejel sedeminštirideset mučnikov.

XAVIER IVANOV

Muzejski delavci menijo, da gre za edinstven tiskarski (in seveda vsebinski) prispevek k razvijanju revolucionarnih izročil. Posamezen izvod stane 250 dinarjev v prodaji na drobno, lahko pa ga tudi naročite naravnost pri izdajatelju – Goriškem muzeju v Novi Gorici.

Faksimilirana izdaja »Leto borb ob Soči« je izšla v nakladi 1500 izvodov, finančno pa sta izdajo omogočila Kulturna skupnost Slovenije in Kulturna skupnost Nova Gorica.

Popravek

V prejšnji številki »TV-15« sta se nam v članek »Pisana beseda je bila tudi orožje« vrinili kar dve napaki: najprej je skrat v nadnaslov namesto številke 27 napisal 17, nato pa je še v podpis k fotografiji zamešal napačen podnaslov. Tako v nadnaslovu kot v nadaljevanju besedila je šlo za 27. brigado.

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR

34

Mračna slika sveta

Minuli torek se je začelo redno letno zasedanje Generalne skupščine OZN; generalni sekretar de Cuellar je v poročilu skupščini podal analitično sliko razvoja svetovnih dogajanj ter opozoril na nevarnosti in tveganja, ki so pred nami.

Generalna skupščina Združenih narodov se to pot srečuje že 38. po vrsti, da bi preučila razvoj mednarodnih odnosov in skušala okrepiti instrumente za utrjevanje miru v svetu. Za vse tiste, ki upajo v svetovno organizacijo in verjamejo, da edina lahko utre pot k miroljubnejši in pravičnejši mednarodni ureditvi, je bil razvoj dogodkov v minulemu letu več kot vznemirljiv. Ob pomanjkanju politične volje posameznih članic OZN, predvsem tistih, najmočnejših, je vloga svetovne organizacije celo oslabil, prav tako pa tudi namen, da bi razvili takšne mednarodne institucije, ki bi ustrezale resničnosti in tveganjem našega časa. Še več – pojavile so se nove konfrontacije in spopadi, obudile so se stare rivalitete in znova je zavel veter hladne vojne. Svet že dolgo ni kazal tako mračne slike.

Generalni sekretar Združenih narodov Perez de Cuellar v svojem poročilu ni mogel navesti kakšnih optimističnih ugotovitev, razen dejstva, da velika večina članic svetovne organizacije – ki pripadajo gibanju neuvrščenih – še vedno zagovarja reševanje svetovnih problemov na temelju pogajanj in v skladu z ustanovno listino OZN.

Ugotovitve de Cuellarja

K vznemirljivemu razvoju dogajanj v minulemu letu so po mnenju generalnega sekretarja OZN prispevali tile elementi: gibanje k učinkoviti, miroljubni in pravičnejši mednarodni ureditvi se je upočasnilo; vera v skupno prihodnost je v precejšnji meri omajana zaradi oživitve kratkoročnih interesov, starih ambicij in strahov kakor tudi zaradi ideoloških razlik. Pripravljenost za skupno odpravljanje razlik v interesu svetovne skupnosti se je zmanjšala; k mračni sliki sveta je svoje Prispevala tekma v oboroževanju, ki vsako leto požre kar 800 milijard dolarjev, medtem ko velik del svetovnega prebivalstva živi v

revščini. OZN, ki je bila ustanovljena zato, da bi se ukvarjala s temi problemi, je pri njihovem reševanju odrinjena v stran; mednarodne ustanove ne delujejo tako, kot je zamišljeno. Namesto njih ima glavno besedo multilateralna diplomacija; navečkrat ni mogoče dokazati, da lahko dvostranska prizadevanja odprejo poti za usklajevanje odnosov med posameznimi državami. Če se ne bo posrečilo znova pognati mašinerije OZN, bo mednarodna skupnost ostala negibna in nemočna pri kakšnem novem mednarodnem viharju, ki bo premočan, da bi se mu lahko uprli; edini vir, ki v tej mračni podobi res vliva pogum, so po besedah generalnega sekretarja OZN neuvrščeni. To najbolje simbolizira predlog predsednice sedmega srečanja neuvrščenih Indire Ghandi. »naj bi se OZN okrepila s sestajanjem voditeljev držav in vlad, kar bi dalo svež kolektivni pogled na nekatere velike svetovne probleme«.

Preprečitev katastrofe

Vse od druge svetovne vojne pa do danes niti za en sam dan ne bi mogli trditi, da je minil mirno, brez manjšega ali večjega oboroženega spopada. Po nekaterih podatkih je v tem času svet doživel več kot 60 različnih vojn, v katerih je izgubilo življenje nad 20 milijonov ljudi: v tem trenutku pa divja na zemeljski obli kar 20 vojaških spopadov, od krvave vojne, kakršna je iransko-iraška, do spopadov med protestanti in katoličani na Severnem Irskem.

Nemalokrat bi se v minulih 38. letih kmalu ponovila katastrofa, kakršna je avgusta 1945. leta izbrisala z zemeljske površine Hirošimo in Nagasaki. Klub jedrske peterice je v tem času nezadržno in – brezobzirno – nadaljeval jedrske poskuse ter izumil novo in novo uničujoče atomsko orožje; danes ga je toliko, da bi lahko tudi dvajsetkrat razstrelili naš

planet. Na skrivaj so se klubu peterice pridružile tudi nekatere druge države kot na primer Južnoafriška republika, Izrael itd.

Zato ostaja največji izziv naše dobe, kako preprečiti izbruh jedrske vojne in s tem neizbežno katastrofo. OZN so skušale svoj delež k tem prizadevanjem prispevati z organizacijo dveh razorožitvenih konferenc. Toda ob pomanjkanju volje velikih je bil njun uspeh neznaten. Prav tako se že dolga leta vrtijo na mestu razorožitveni pogovori v Ženevi in na Dunaju. To pomanjkanje volje, da bi dosegli kompromis, upravičeno vznemirja ves svet, posebej pa tiste države, ki so na milost in nemilost izpostavljene tujim vplivom in tujemu – vmešavanju.

Na letošnjem zasedanju Generalne skupščine bo prav gotovo posebna pozornost posvečena poglavju razoroževanja, saj je od napredka na tem področju odvisen tudi naš biti in ne-biti. Generalna skupščina bi želela spodbuditi takšen razvoj razmer, v katerih bi bila vsem članicam svetovne organizacije zagotovljena enaka varnost ob napredujočem zmanjšanju ravni oborožitve pod učinkovitim mednarodnim nadzorom.

Bližnji Vzhod

Ta puščavski sod smodnika spremlja organizacijo Združenih narodov že vse od njenega nastanka. Združeni narodi so izglasovali in podprli ustanovitve židovske države in pozneje – prevzeli tudi skrb za Palestince, ki so ob nastanku Izraela ostali brez domov in postali narod beguncev, razpršenih pod šotori okoliških arabskih držav.

Bližnji vzhod je v minulih 40. letih vznemiril in ogrozil svet že s štirimi vojnami, ki bi kaj lahko izstopile iz okvirov arabskoizraelskega sočuenja in zajejele tudi velesili, za kateri ima ta del sveta izjemen strateški in energetske pomen. Svetov-

na organizacija je sprejela vrsto resolucij o Bližnjem vzhodu, od katerih znana resolucija št 235 iz leta 1967 ostaja izhodišče za miroljubno rešitev arabsko-izraelskega spora. Toda prizadevanja OZN niso mogla nikoli napredovati dlje od sprejemanja resolucij, skrbi za palestinske begunce in pošiljanje mirovnih čet na sporna območja – na Sinaj, v Libanon, na Ciper itd.

Glavno besedo sta hoteli in tudi zadržali velesili, posebej ZDA, ki želijo uveljaviti »svoj mir«, v katerem bi arabske države in Izrael zakopale bojno sekiro. V tem miru ne bi bilo prostora za Palestince, čeprav večina mednarodne javnosti in tudi sama OZN sodi, da bi morali imeti ključno besedo v vsakem razpletu bližnjevzhodne krize.

Podobno kot na nedavni ženevski konferenci o Palestini bodo v Generalni skupščini tudi to pot lahko opozarjali na »krizni« Bližnji vzhod in na zakonite pravice palestinskega ljudstva do samoodločbe in svoje države, toda hkrati bo svetovna organizacija ostala brez odločilne besede pri tem najnevarnejšem kriznem žarišču.

Žarišča napetosti

Spisek kriznih žarišč, ki se vsako leto znajdejo na dnevnem redu Generalne skupščine, je čedalje daljši. V ospredju bodo tako rekoč razmere na vseh celinah: v okviru pogovorov o razorožitvi položaj v Evropi, ki ga zapleta odločitev ZDA, da bodo na evropskem zahodu namestile sporne rakete srednjega dosega – pershing 2 in manevrirne rakete; v okviru vse bolj žgoče krize medafriških odnosov položaj v Čadu, afriškem rogu, Angoli, Mozambiku, Južnoafriški republiki; Azija bo zastopana, kot že velikokrat doslej, s krizami v jugovzhodni Aziji in Afganistanu, Srednja Amerika z vojnami v Nikaragvi in Salvadorju itd.

V večini teh žarišč napetosti so notranji vzročki povezani z zunanjimi interesi in vplivi ali celo z neposredno navzočnostjo velesil. Tako je v Srednji Ameriki, v Čadu, Angoli, v Afganistanu, Kampučiji in celo v Evropi.

Organizacija Združenih narodov je iz teh dogajanj več ali manj izključena in ni čudno, da je generalni sekretar de Cuellar v svojem poročilu, v

katerem se je zavzel tudi za okrepitev vloge in delovanja svetovne organizacije, namenil največ prostora delovanju Varnostnega sveta, katerega člani, po njegovem mnenju, prevečkrat vztrajajo pri popolnoma nasprotujočih stališčih, stalne članice pa zaradi ideoloških nasprotij prepogosto uporabljajo pravico veta.

Pri tem prednjačita ZDA in SZ in zaradi njunih nasprotij je delo Varnostnega sveta povsem ohromljeno. Kako naj bi na primer Nikaragva našla pravico s svojimi pritožbami Varnostnemu svetu, ko pa je za ZDA politični imperativ, da jo zlomijo in onemogočijo uspeh sandinistične revolucije, ki po mnenju Washingtona odpira vrata komunizmu in sovjetskemu vplivu v Srednji Ameriki? Ali, kako naj si svoje pravice, svojo samostojnost zagotovijo Afganistanci, ko pa je za Moskvu ključnega pomena, da ohrani svojo navzočnost v tem predelu Azije – kot »ravnatelj« ameriški navzočnosti?

Hladna vojna

Nasprotja med blokoma, dvema različnima ideologijama, prihajajo do izraza na vseh koncih sveta. Vplivno tekmovanje med velesilama pa do skrajnosti zastruje mednarodno ozračje; po nedavni sestrelitvi južnokorejskega potniškega letala v sovjetskem zračnem prostoru je to tekmovanje znova dobilo prizvok najbolj zagrizene hladne vojne.

»Ideološko prepričevanje« je dobilo tako absurde razsežnosti, da sovjetski zunanji minister Andrej Gromiko prvič v minulih dvajsetih letih ne bo sodeloval na letnem zasedanju Generalne skupščine OZN. Bojko tu sovjetske letalske družbe Aeroflot sta se namreč pridružili tudi ameriški zvezni državi New York in New Jersey, ki ne dovolujeta pristanka njenim letalom. Ameriška vlada je Moskvi tako ponudila, naj Gromiko dopotuje v New York s kakšno drugo letalsko družbo, ali pa naj pride s sovjetskimi vojaškimi letalom, ki bi pristalo v ameriškem vojaškem oporišču. Sovjetska zve-

za je ponudbo zavrnila in zgodba o novem »absurdnem« zapletu je obsla prve strani svetovnega časopisa.

Medtem bo ameriški predsednik Reagan v posebnem nagovoru pred Generalno skupščino izkoristil priložnost za nove napade na SZ, kot je to že dal vedeti pred nekaj dnevi v uvodu v novo volilno kampanjo. Kot je bilo razbrati iz njegovih besed, naperjenih proti Moskvi, njeni politiki in vlogi v svetu, bi Američani želeli v hladno vojno med velesilama potegniti tudi neuvrščene. Reagan je namreč izjavil, »da se neuvrščene dežele na Združenih narodih zdaj odločajo za vodstvo zahoda«, in da bo njegova dežela storila vse, da se približa neuvrščenim.

Gospodarska kriza

V obdobju, ko se ves svet duši pod bremenom gospodarske krize in ko so dežele v razvoju zaradi dolgov skorajda prepustene na milost in nemilost razvitemu industrijskemu svetu in nadsocialnim družbam-velikankam, je toliko večjega pomena, da bi okrepili mednarodne vzvode in ustanove, ki bi vodile mirovna prizadevanja, da bi otopleli ozračje med velesilama in da bi vsaj del velikanskih sredstev, ki gredo v oborožitev, namenili razvoju.

Brez vzajemne skrbi za razvoj se utegne položaj večine držav sveta izredno poslabšati; število revnih in lačnih pa bo začelo naraščati še hitreje. Mnoge dežele so se znašle v začaranem krogu, ko morajo najemati nove in nove kredite, da bi odplačevale stare in ko zaradi tega tvegajo svoj gospodarski razvoj.

Izpodkopavanje ekonomskih temeljev najpogosteje spremljajo tudi politični problemi in nemiri, kot se je v minulih letih pokazalo v nekaj desetih državah. Zato bo na Generalni skupščini tudi letos izjemna morda celo največja pozornost namenjena težnjam neuvrščenega sveta, da bi zgradili enakopravnejšo mednarodno politično in gospodarsko ureditev sveta.

Mladina v mobilizaciji proti fašizmu

Ko v teh dneh med Primorci, tudi med zamejci, vre spomin na boje in na vrednote vstaje proti fašizmu, privre tudi misel na nove pojave fašizma v današnjem času in rodi se ogorčenje, tudi med današnjo mladino, ki sicer ni okusila grenkobe tega našega smrtnega sovražnika med narodnoosvobodilnim bojem.

»Pa kljub temu imamo tudi mi mladi, ki živimo v mirnih časih, izkušnje s fašizmom«, pravi Rado Race. »Mislim na junijsko volilno kampanjo, ki se je vsi dobro spominjamo: tedaj je namreč italijanska neofašistična stranka pod pretezo volilnih shodov organizirala prave izvajajoče pohode po naših vaseh. Začelo se je z Bazo-vico, simbolom našega upora, nadaljevalo na Proseku in v nekaterih drugih slovenskih vaseh, svoj vrh pa je doseglo s pretepanjem v Lonjerju. Takšno rovarjenje po naših krajih ni smelo ostati in ni ostalo brez odgovora. Najprej so bile ob vsakem fašističnem »volilnem shodu« organizirane protimanifestacije, ki so se jih slovenski in italijanski demokrati množično udeleževali. Mladi so bili glavni nosilci protesta in radikalnejših metod ukrepanja. Po dogodkih v Lonjerju pa so se vse slovenske organizacije na Tržaškem odločile za široko mobilizacijo v obrambo spomenikov padlim in raznih kulturnih ter športnih objektov pred fašističnimi izbruhi. Mladina je bila pomemben dejavnik v tej splošni mobilizaciji in predvsem množični dejavnik. Dokazala je, da se kljub splošni krizi mladinskih gibanj znamo odzvati v pravem trenutku.«

Vse to govori v prid trditvi, da spomeniki NOB niso le mrtve priče boja, ampak današnji mladini pomenijo veliko več kot le simbol boja za svobodo, pomenijo jim tudi simbol boja za današnjo svobodo, za vse tisto, kar je zraslo na plečih polpretekle revolucije in pomenijo simbol boja za vsestranski napredek slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, za katerega pa je, kakor pravi Rado Race, prvi pogoj »uzakonitev naših narodnostnih pravic in napredek italijanske družbe nasploh.«

Z. D.

V spomin bazoviškimi žrtvam

Množična udeležba protifašistov, tako Slovencev kot Italijanov, na vsakoletni spominski slavnosti štirih žrtev Ferda Bidovca, Franeta Marušica, Znovimira Miloša in Alojza Valenčiča, ki je bila prejšnjo nedeljo ob spomeniku na bazovski gmajni, je še en dokaz, kako so ideali NOB še vedno zelo živi zlasti v zamejstvu. Številne žrtve v junaškem revolucionarnem boju živi zlasti v zamejstvu. Številne žrtve v junaškem revolucionarnem boju proti fašističnemu raznarodovalcu niso pozabljene, temveč se jih protifašisti vselej s ponosom in s hvaležnostjo spominjajo ter posredno nadaljujejo njihov boj za uveljavitev narodnostnih pravic, sožitja in konstruktivnega sodelovanja ob meji. To je prišlo toliko bolj do izraza letos ob 40-letnici padca fa-

šizma, in to toliko bolj na Bazovici, saj ostajajo štirje bazoviški junaki tudi po 53 letih njihove mučeniške smrti najsvetlejši simbol splošnega odpora fašističnemu zatiranju in kot take jih opredeljuje in spoštuje vsa slovenska zamejska javnost, ne glede na svetovnonazorske poglede.

Pred spomenik na bazovski gmajni, ki so ga častno zastražili taborniki rodu Modrega vala, so zamejske borčevske in družbenopolitične organizacije najprej položile vence, zapel je domači pevski zbor Lipa, po enominutnem molku pa so se za mikrofonom zvrstili trije govorniki, ki so živo prikazali pomen vsakoletnega proslavljanja štirih junakov.

Časnikar Vojko Colja je med drugim z zadovoljstvom ugotovil, da se na teh proslavah zbira veli-

ko mladih, ki na svojo srečo niso okusili fašističnih grozodejstev na svoji koži. Prav zato je njihovo gledanje na te dogodke iz junaške polpretekle zgodovine nekoliko drugačno, njihovi občutki so pod silo razmer nekoliko različni od tistih, ki jih na takih komemoracijah doživljajo bivši borci. Na te naše padle junake moramo biti ponosni in prav ta ponos nam mora vlivati nove moči, da zamejski Slovenci uspešno kljubujemo vsem asimilacijskim pritiskom. Tudi časnikar Ivo Jevnikar je poudaril velik pomen odločnega, zavestnega in doslednega odpora zamejskega življenja v obdobju najhujšega fašističnega rovarjenja, kar je bilo neke vrste temelj in odskočna deska za širši odpor in zmagoviti boj. Govoril je tudi o mladini, o slovenski narodnostni

skupnosti, o odnosih z matično domovino in o pomanjkljivem iskanju enotnosti v zamejskem prostoru. Stelio Spadaro pa je v italijanski med drugim poudaril, kako se fašistični izpadi žal ponavljajo še danes, ob navidezni srpnosti pristojnih varnostnih organov, kar ogroža demokratično ureditev in sožitje v teh krajih. Le z enotnim nastopom slovenskih in italijanskih demokratov lahko odpravimo vse predsodke do Slovencev, katerim morajo biti priznane vse obljubljene pravice.

Bazoviške junake so počastili tudi s športnim delom programa. Športno društvo Sloga je priredilo mednarodni turnir v ženski odbojki ta spominski planinski pohod, ki se ga je udeležilo kakih 70 ljubiteljev planin in pešačenja.

Boris Simoneta

Pazin praznuje

V starodavnem središču Istre, ki se je zadnji čas močno razraslo na vse strani od starega mestnega jedra in od Kaštela nad breznom Pazinčice, se skrbno pripravljajo na pomembni proslavi, ki sta tesno povezani z zgodovino tega mesta:

– 25. septembra bo v Pazinu osrednja hrvaška proslava 40-letnice zgodovinskih pazinskih sklepov, 2. zasedanja ZAVNOH in 2. zasedanje AVNOJ, ki so soglasno sklenili, da se matični domovini priključijo Istra, Reka, Zadar in del jadranskih otokov, ki si jih je po prvi svetovni vojni prisvojila kraljevina Italija.

Tudi Istra se je že leta 1941 vključila v narodnoosvobodilni boj narodov in narodnosti Jugoslavije, ki pa je imel v tej zgodovinski pokrajini poleg osvoboditve še cilj združitve z matično domovino, od katere je bila nasilno odtrgana po prvi svetovni vojni.

Močna vzpodbuda za še hitrejši razvoj NOB v Istri je bila ustanovitev prvega vodstva KP Hrvaške za Istro, ki so ga ustanovili 10. marca 1943 v Karobji, slikoviti vasi v osrčju Istre, ki leži ob cesti Pazin–Motovun. Nato je narodnoosvobodilno gibanje Istre pripravljeno dočakalo kapitulacijo fašistične Italije septembra 1943.

Samo štiri dni po kapitulaciji Italije, to je 13. septembra 1943, je Okrožni narodnoosvobodilni odbor za Istro izdal razglas »Istrskemu ljudstvu«, v katerem jo med drugim ugotovil: – prvič, da nepokorni Hrvati niso hoteli postati ubogljivi sužnji, da so pokazali »visoko narodno zavest« in dokazali, da je Istra hrvaška pokrajina in da bo to tudi ostala; – drugič, da so Istrani s svojimi silami razorožili italijansko vojsko in zgrabili za orožje, da obranijo »svojo pravico in svobodo« in da ne dovolijo, da bi drugi odločali o njih, in – tretjič, da je ljudstvo Istre prvič v svoji zgodovini vzelo »krnilo v svoje roke«. Istra se »priključi matični domovini in razglasi zedinjenje z drugimi našimi hrvaškimi brati.«

Sklepe, ki so prišli v zgodovino kot pazinski sklepi, je potrdil ZAVNOH 20. septembra 1943 na svojem zasedanju v Plaškem. Ker pa so pazinski sklepi veljali samo za Istro, je ZAVNOH s svojim sklepom priključil Hrvaški še Reko, Zadar in dele

jadranskih otokov, ki so bili dotodaj pod Italijo.

Vse navedene sklepe je sprejel tudi na novo ustanovljeni Začasni pokrajinski izvršni NOO za Istro na svojem zasedanju 26. septembra v osvobojenem Pazinu.

Na zasedanju ZAVNOH v Plaškem od 12. do 15. oktobra 1943 so postali člani tega

delavec iz vasi Rakovci, Ljudevit Simčić, trgovec z Matulj, Srećko Stifanić, duhovnik iz Pazina in predstavnik Italijanov Istre Giuseppe Budicin – Pino, delavec iz Rovinja.

Zgodovinske sklepe o priključitvi Istre, Reke, Zadra in dela jadranskih otokov je na

Osvoboditev Valjeva

Jeseni 1944 so se okrog Valjeva nagnetle nemške vojaške sile, pomnožene z domačimi izdajalci: četniki, nedičevci, ljotičevci. Utrdili so se na hribovju okrog mesta, saj je bilo Valjevo zadnje nacistično vojaško oporišče pred Beogradom. Silovit, nenaden napad 1. proletarske in 6. ličke divizije pa je preprečil sovražnikove namene in ga onemogočil.

Ceprav že v agoniji, je dal nemški vojni štab v besu svojim vojnim enotam ukaz, da branijo Valjevo za vsako ceno. Višavje Krušik in vojašnica 5. polka so spremenili v pravo trdnjavo. Partizanska patrulja je ujela četniškega kurirja Draže Mihajlovića, ki je nosil tajno pošto Nemcem v Valjevo. Tako je bil v tej tajni pošti razkrit načrt, da četniki pošiljajo bataljon svojih kvistlingov Nemcem na pomoč v Valjevo.

Seveda so partizani na zvijačen način izkoristili to vest ter maskirani zasedli občutljive položaje v središču Valjeva, predvsem okrog tehniške šole in gimnazije. Bili so dobro oboroženi – z mitrajci in ročnimi bombami so zasuli nemške obrambne položaje v središču mesta. Seveda je nastala med okupatorji nepopisna zmeda, Nemci so bili hudo presenečeni. V uličnih bojih so imeli nacisti hude izgube. Zabarikadirali so se v vojašnico 5. polka na Krušiku.

Tedaj je nastopila partizanska artilerija in razbijala zidove sovražne vojašnice. Nacisti so se z žilavim odporom bojevali na življenje in smrt. Vendar pa je bil z naletom partizanskih bojnih letal ter bombnimi napadi šrt zadnji odpor nacistov in domačih podreptnikov.

Zasijal je lep septembrski dan – to je bil 15. september 1944. Na ulicah Valjeva je zadonela pesem, pesem borcev-proletarcev, pesem mladine, pesem ljudstva, ki se je bojevalo za svojo svobodo. Skrite solze partizanskih mater so izražale veselje, so izražale zmago, porojeno v trpljenju. Na ta veliki zgodovinski dan jim je zasijala svoboda, za katero je žrtvovalo svoja življenja 360 partizanskih borcev, med njimi 13 narodnih herojev.

Kot vojni plen so takrat dobili partizani ogromno vojnega materiala: orožja in vojaške opreme. Valjevski ilegalci, skojevci in člani partije so sodelovali v odporu ter zaščitili vse važne objekte: tovarne in zlasti še tovarno orožja Krušnik. Takrat so partizani zajeli štab Draže Mihajlovića in mnogo četnikov.

Po pripovedi borca I. proletarske Radovana Jovanovića zabeležila Angela Prijatelj

najvišjega hrvaškega predstavniškega organa tudi tile predstavniki Istre: dr. Peter Burić, odvetnik iz Poreča, Anton Cerovac, zasebni nameščenec iz Buzeta, Marija Kopitar, učiteljica iz Pazina, dr. Ante Mandić, odvetnik iz Opatije, Joakim Rakovec,

svojem drugem zasedanju v Jajcu 29. in 30. novembra 1943 potrdil tudi AVNOJ. Ob tej priložnosti je Tito v svojem poročilu na zasedanju med drugim dejal: »Eden najlepših uspehov naše vstaje, uspeh velikega zgodovinskega pomena je osvobodit-

tev Istre in Slovenskega primorja po kapitulaciji Italije. Dvajsetletno suženstvo slovenskega in hrvaškega ljudstva kljub vsem naporom fašistov ni moglo odvzeti našim zasluženjem bratom njihovega nacionalnega značaja in oslabiti njihovih želja za zedinjenje z brati in drugimi narodi Jugoslavije.«

Osrednja proslava 40-letnice priključitve bo 25. septembra v Pazinu. Dan pred proslavo bo delegacija odbora za proslavo položila cvetje na Titov grob v Hiši cvetja v Beogradu.

Dne 25. septembra bodo ob 9. uri odprli razstavo zgodovinskih dokumentov Istre, Reke, Zadra in jadranskih otokov ter prikazali uspehe, dosežene v povojni socialistični gradnji teh krajev. Razstava bo v razstavnih prostorih Spominskega doma v Pazinu.

Ob 10. uri bo v veliki koncertni dvorani Doma zedinjenja in svobode slovesna seja pripravljalega odbora osrednje proslave, ki se je bodo udeležili delegacije federacije, republik in pokrajin, skupnosti občin Reka, Split in Koper, delegacije občin Jajce, Ogulin, Kočevje, Leskovac in Pazin. Na slovesno sejo so še vabljeni člani prvega vodstva KP za Istro, pokrajinskega in okrožnega NOO za Istro, udeleženci »Labinske republike« in prostinskega upora, obtoženi s sodnega procesa proti Vladimiru Gortanu in tovarišem ter revolucionarji in prvoborci priključnih krajev.

Ob 12. uri bo veliko ljudsko zborovanje (pričakujejo okoli 50 tisoč udeležencev), na katerem bo eden izmed govornikov tudi predstavnik Italijanske unije za Istro in Reko. Sledil bo pester kulturnometniški program.

Proslave ob 40-letnici zedinjenja so se pravzaprav že začele in bodo trajale vse letošnje leto. Tako je bila marca v Karobji slovesna proslava 40-letnice ustanovitve prvega vodstva KPH za Istro, ki so ga ustanovili 10. marca 1943 v hiši bratov Ante in Ljuba Drndića. Ob tej prilož-

nosti so predstavili zbornik »Karojba in okolica« ter pripravili razstavo o delovanju prvega vodstva KPH za Istro.

Maršal Tito je večkrat obiskal Istro. Istrani se še posebej dobro spominjajo njegovega obiska v Bermu pri Pazinu 14. junija 1953, ko je ob odkritju spomenika borcu za pravice istrskega ljudstva Vladimiru Gortanu govoril stotisočglavi množici. Tega dne je v Pazinu v odgovoru na zdravico Tito med drugim dejal: »Ko govorim o gradnji socializma, moram poudariti naše načelo o enakopravnosti narodov. V naši socialistični družbi ni diskriminacije med narodi. Ko smo se bojevali proti fašizmu, tega nismo delali, da bi denacionalizirali italijanski živelj. V naši državi imajo vsi narodi pravico do narodne kulture, jezika, šol in književnosti, ker je to načelo naše socialistične skupnosti.« Te besede so bile izrečene v času hude tržaške krize.

V spomin na ta Titov obisk pred tridesetimi leti je bil 12. junija v Bermu zbor pionirjev, mladine, bivših borcev in aktivistov NOB pri spomeniku Vladimiru Gortanu. Kulturnometniški program so izvedli učenci in dijaki vseh istrskih osnovnih in srednjih šol, poimenovanih po Vladimiru Gortanu. Zbovalci so si ogledali še rojstno hišo Vladimira Gortana in znamenite freske v cerkvi sv. Marije na Škriljinah v Bermu, ki so delo hrvaškega slikarja Vincenta iz Kastva iz leta 1474.

Okrog petsto pionirjev občin Pazin, Pulj in Rovinj se bo od 21. do 24. septembra udeležilo spominskega pohoda »Po stezah istrskih partizanov '83«. Pohod bodo zaključili v Žminju, kjer bo proslava ustanovitve prve istrske partizanske brigade »Vladimir Gortan«.

Za 40-letnico priključitve pripravlja TV Zagreb film »Grgo Šimatić gre v Pazin«, ki opisuje dogodek leta 1943. Film režira Vladimir Fulgozi, ki je glavni vlogi poveril Milanu Srdoču in Mariu Vošteni ob sodelovanju števil-

nih igralcev reškega gledališča.

Dne 3. septembra bo v Spominskem domu v Pazinu znanstveno zborovanje »Partizanski tisk v NOB Istre«, ki ga pripravljajo časopisi Novi list in La voce del popolo z Reke in Glas Istre iz Pulja.

Dne 22. in 23. septembra pa bo v Spominskem domu znanstveno zborovanje »40-letnica zedinjenja in 1000 let Pazina«, organizator je katedra »Pazinski memorial« Čakavskega zbora.

Dne 24. septembra bodo na Trgu osvoboditve v Pazinu projekcija filma »1000 let Pazina«, spominski tek po mestnih ulicah in velik ognjem.

Še nekaj besed ob tisočletnici Pazina. Sedmega junija je potekalo natančno tisoč let, odkar je bil Pazin prvič omenjen. Ta prvi in ohranjeni dokument je listina, s katero je rimsko-nemški cesar Oton 2. dne 7. junija 983 v Veroni ponovno potrdil poreškemu škofu Adamu pravice nad vsemi posestvi, ki so jih njegovi predniki darovali poreški škofiji. Razen posestva pri Mirni in Motovuna je bil tedaj omenjen tudi pazinski Kaštel (trdnjava) »Castrum Pisinum«.

V počastitev častitljivega jubileja Pazina je etnografski muzej Istre pripravil v pazinskem Kaštelu razstavo fotografij »Pazin včeraj – danes«. Razstavljenih je 149 fotografij, od najstarejših preslikanih razglednic do najnovejših fotografij novih predelov mesta. Razstava bo odprta do 11. septembra.

Tudi Skupnost jugoslovanskih PTT je počastila visoki jubilej središča Istre. Dne 7. junija je izdala dvo-barvno znamko za štiri dinarje z risbo slavljenca po Valvasorjevi gravuri in mestnega grba. Osnutek za znamko je delo beograjskega akademskega slikarja Dimitrija Čudova.

Za oba jubileja – za 40-letnico priključitve in tisočletnico Pazina – so pripravili še številne športne in druge prireditve, nekatere celo z mednarodno udeležbo.

Jože Oblak

40 let slovenske 13. brigade Mirka Bračića

BOGO KRENCIČ

Izpolnili so svojo dolžnost

Nočni napad, ki ni dal rezultata, je bil kronan z uspehom v soboto, 11. decembra. S pomočjo topa, ki so ga pripeljali k župnišči, so obstreljevali cerkveni zvonik. Loška brigada je okoli pol dneva postopoma prodrla čez most. Del 1. čete 3. bataljona je zavzel hišo trgovca Pečeta, od koder se je dalo uspešno obstreljevati sovražnikove strelce v stolpu. Osredotočen ogenj iz orožja vseh vrst jih je kmalu preganjal iz cerkve in borci so vdrl čez most. Ko so se borci pod stalnim strelnim ognjem iz gradu korakoma prebijali po ulici ob hišah v ožji del mesta proti gradu, je pred njo šel spredaj po desni strani tudi divizijski komandant Mirko Bračić. In tu se je zgodilo tisto najhujše. Ko je komandant skušal preskočiti ulico za kavarno nasproti gradu, se je pri tretji hiši v ulici zgrudil ob pločniku. Borci so svojega komandanta takoj povlekli v zavetje, toda bil je mrtev.

Ker je komandant divizije Mirko Bračić padel v jurišu z borci 13. brigade, je bila 5. januarja 1944 z odredbo glavnega štaba NOV in PO Slovenije, zaradi hrabrega in požrtvovalnega vedenja v bojih pri Kočevju, imenovana »BRIGADA MIRKA BRAČIČA«. Ta dogodek je 13. brigada doživela dan pred velikim pohodom 14. divizije prek Hrvaške na Štajersko.

Boji v Kočevju so trajali do 15. ure 12. decembra, ko je v Kočevje vdrla glavna nemška intervencijske kolone. Nenadni sovražnikov vdor, ki so mu na čelu odpirali pot tanki, je zahteval hiter umik enot 14. divizije.

Kratek oddih na pohodu v Beli krajini

Trinajsta brigada se je iz Kočevja proti Beli krajini najmanj z divizijskim poveljstvom ustavila v vasi Polom. Kljub pogostim premikom je notranje življenje v 13. brigadi spet potekalo po že ustaljenem tiru, in sicer: v rednem vojaškem urjenju in v ideološko-političnem izobraževanju borcev. Koristni in pomembni so bili mitingi po suhokrajinskih vaseh, ki jih je prirejala divizijska kulturniška skupina (v Hinjah, v Žvirčah, v Lipju).

Trinajsta brigada se je z drugima dvema brigadama 14. divizije 29. decembra 1943, po ponovni porušitvi Žužemberskega mostu, napotila iz Suhe krajine proti Koprivniku ter naslednjega dne nadaljevala premik v Belo krajino, na odseku Suhorja, Jugorja in Dragomlje vasi na obronkih Gorjancev. Trinajsta brigada je tja odšla mimo Podturna in v petek zadnjega decembra prispela na področje Suhorja. Nato se je, razdeljena po bataljonih, nastanila v vaseh Lokvice, Bušinja vas in Črešnjevci.

NA VELIKEM POHODU DO KONCA FEBRUARSKE OFENZIVE

Kdor je 6. januarja 1944. leta videl, kako se je po cesti od Jugorja skozi Suhor razpotegnila dolga, strnjena partizanska kolona, pač ni mogel slutiti, da bo ta dan prišel v zgodovino kot začetek enega najsmelejših pa tudi najbolj kr-

vavih bojnih dejanj, ki ga je slovenski del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije prispeval v boju proti okupatorjem.

Sredi popoldneva so ob robu osvobojenega belokranjskega ozemlja, ki ga to, zimo še ni pobelil sneg, korakali borci 14. divizije, v ravnih, strumnih vrstah, porazdeljeni na bataljone in brigade: 1. Toneta Tomšiča, 2. Ljuba Šercerja, 13. Mirka Bračića. V koloni pred enotami so šli izkušeni vojaški in politični voditelji, komandanti, komandirji, komisariji, intendant, obveščevalci, zdravniki, vmes posebna kirurška ekipa, sanitetci in bolničarke, kulturniki, propagandisti. Med moštvom so se zibala na hrbtih številnih tovornih živali bremena težkega orožja in streliva. Ob spremljavi harmonikarjev so borci na ves glas prepevali partizanske koračnice, predvsem divizijsko himno Kajuha in Marolta; slovenske zastave z rdečo zvezdo so vihrale na čelu brigad.

Tako se je začel uresničevati široko zasnovani skrivni načrt slovenskega glavnega poveljstva NOV, da pošlje prek Hrvaške na Štajersko dobro oboroženo ter glede borcev kakor tudi poveljniškega in političnega kadra zares izbrano in vojaško preizkušeno divizijsko enoto. In takšna je 14. divizija vsekakor bila.

Prodor večje enote NOV na slovensko štajersko ozemlje, ki so ga nemški okupatorji šteli za svojega, je že 18. novembra 1943 nakazal tudi vrhovni štab NOV Jugoslavije v zvezi s pričakovano močnejšo nemško »očiščevalno« ofenzivo proti slovenskim partizanskim enotam, ko govori o osnovanju treh velikih partizanskih skupin, od katerih naj bi ena operirala v smeri proti Štajerski in se spojila s hrvaškimi enotami v Hrvaškam Zagorju. Nemške ofenzive potem ni bilo. Ko je nato v glavnem štabu Slovenije že dozorela odločitev o pohodu 14. divizije na Štajersko, je vrhovni komandant Tito 23. decembra 1943 potrdil, da odide

divizija na Štajersko. Nakazal je tudi njeno operativno taktiko na tem ozemlju, na katerem naj bi divizija postala osnova za tretji slovenski korpus NOV, katerega dejavnost naj bi se širila proti severu in vzhodu. Še določneje je vrhovni štab spregovoril o pohodu divizije na Štajersko dne 5. januarja 1944, ko sporoča slovenskemu glavnemu poveljstvu: »Navedli ste, da je Štajerska za vas tako v vojaškem kakor v političnem oziru zelo pomembna. Sovražnik se trudi, da bi zase mobiliziral sile. Zaradi tega takoj sedaj pošljite na ta sektor lahko gibljivo divizijo...« In med drugimi napotki spet: »Divizija naj ima gibljivo taktiko na komunikacijah, ki so pomembne za okupatorja in kjer se dajo doseči dobri uspehi...«

Divizija je po jesenski nemški ofenzivi 1943. leta štela več kot dva tisoč bork in borcev. V bojih za Grahovo, Velike Lašče in zlasti za Kočevje je bilo precej mrtvih in ranjenih; pri kasnejši reorganizaciji je njene vrste zapustilo še okrog 350 starejših, ranjenih in obolenih borcev, tako da je divizija imela 3. januarja 1944 na spisku 1.401 pripadnika. Po nadaljnjem izbiranju in izpopolnjevanju je odšlo 6. januarja na pohod 1.112 bork in borcev, kar je po mnenju organizatorjev velikega zahtevnega pohoda očitno predstavljalo zadosti številno in gibljivo divizijsko enoto, ki naj bi bila kos odgovornim nalogam na poti sami in ki bi na cilju predstavljala bojno jedro nove, seveda mnogo večje divizijske formacije.

Tako dobro oborožene in kadrovske močne enote, kot je bila 14. na svojem velikem pohodu na Štajersko, dotlej slovenska narodnoosvobodilna vojska še ni imela. Dne 7. januarja 1944 se je kolona Štirinajste pomikala ob bregovih vinogradih na hrvaškem ozemlju proti Vivodini, kjer je priredila poslovniti miting. Naslednjega dne, 8. januarja, pa so prišli na poslovniti obisk komandant Glavnega štaba NOV in PO Slovenije Franc Rozman-

Vodnik do Oblakovega vrha

V zimi leta 1942/43 so na idrijskem območju delovale 1., 2. in 3. trnovska četa, ki so bile kasneje preimenovane v Vojkove čete in nato v Vojkov bataljon.

Prva četa, ki ji je poveljeval Janko Premrl-Vojko, se je največ zadrževala na območju Črnega vrha, s sedežem na Brinovem griču. Druga četa je bila organizirana območju Kanomlje in ji je poveljeval komandir Anton Gorjan-Srnjak. Tretja četa je bila ustanovljena na območju Vojskega in Gorenje Trebuše. Komandir čete je bil Franc Žagar-Čemberlajn, komisar pa Benjamin Vrenko-Slovenko. V tej četi so bili predvsem domačini iz Gorenje in Dolenje Trebuše, Vojskega in Čekovnika. Novembra in decembra 1942 so si v Šojčerjevem gozdu v Gorenji Trebuši zgradili precej veliko leseno barako. Zapadel je sneg, in v barako se niso naselili. Taborili so na kmetijah v Šojčesji, Podrobom, v Počeparjevi žagi, v Čekovniku pri Mohoriču in dalj časa pri Rižnikarju. V drugi polovici januarja 1943 se je četa naselila v stajah v Upalah na Griču, kjer je ostala skoraj mesec dni z manjšimi presledki. Vse tri čete so razvile živahno dejavnost v ožji in širši okolici. Zaradi aktivnega delovanja med prebivalstvom jih je začel okupator zasledovati. Vse tri čete so se v februarju in marcu umaknile na varnejše v Trnovski gozd.

Prve dni aprila 1943. leta je v Vojkov bataljon prispel tovariš Jaka Avšič s svojim spremstvom. Pred njim (februarja) pa je iz glavnega štaba v to enoto prišel tudi Albert Jakopič-Kajtimir. Nato sta se skupini oziroma bataljonu pridružila še komandant Mirko Bračič in komisar Dušan Pirjevec-Ahac iz 3. alpske operativne cone. Bataljon je tedaj imel okrog 120 borcev. Okrog 30 oboroženih borcev je marca odpotovalo za spremstvo na Do-

lenjsko. Zaman smo jih čakali. Pri vračanju so naleteli na močne sovražne zasede v okolici Črnega vrha in se razkropili.

Okrog 10. aprila smo krenili na pot. Dodeljen sem bil za vodnika do Oblakovega vrha. Iz taborišča nad Kerkovšami smo krenili že zgodaj popoldan in prispeli z nočjo na Hudo polje, nato po cesti čez Mrzlo rupo do kmeta na Suhem. Po gozdu smo šli mimo barake samotarja Tinčka skozi Robe, dalje skozi Rozazije v Gorenji Tre-

buši. Pri Hodolinu smo počivali. Tukaj so bili nekateri izločeni iz enote zaradi boleznih, med njimi tudi Zmago iz Kanomlje. Noč se je že močno nagibala v dan, ko smo odpotovali od Hodolina mimo kmetije pri Škvarču na Brdu, Stržnikarja v staro taborišče v Upale na Griču. Tam smo predanili in se odpočili. Z nočjo smo pot nadaljevali po nedokončani vojaški cesti mimo Zatrepa na Oblakov vrh. Pri Jerebu smo prebudili domače.

Po kratkem postanku smo se zavlekli v majhen smre-

kov gozdiček nad Jerebovo domačijo, kjer smo se začasno utaborili. Takoj so bili razvrščeni stražarji in izvidnica je bila poslana na vrh hriba. Kuharji so postavili kuhinjo. Ob 11. uri je izvidnica sporočila, da je pripeljal v vas Krnica tovarnjak z vojaški, ki so krenili proti našem taborišču. Takoj so obkolili kuhinjo in jo silovito obstreljevali. To je trajalo le nekaj minut, ko sta nas komandant Bračič in komisar Ahac popeljala v juriš. Napadalci so se nas ustrašili in so pobegnili. Pohiteli so na tovarnjak in se takoj odpeljali v postojanko.

V kuhinji našega taborišča je bilo pravo razdejanje. Nekaj borcev je bil zadet v čelo v trenutku, ko je hotel na napadalce odvreči ročno granato. Padel je. Bomba je eksplodirala pod njim. Doma je bil iz Idrije. Ista bomba je ubila še dva borca, sedem pa je bilo laže ranjenih. Vsi kotli so bili preluknjani. Bili smo brez kosila. Le na pol kuhano meso in poparjen krompir so nekateri borci stlačili v nahrbtnike.

Vodilni so hitro ukrepali. Ker smo bili izdani in smo imeli za varnost slabo kritje, zaradi majhnih gozdov, smo se takoj umaknili. Vse tri mrtve smo pustili na kraju, kjer so padli in obvestili nekega domačina, naj jih pokoplje. Ob 14. uri smo prečkali cesto na Oblakovem vrhu (kjer smo zopet za las ušli Italijanom) in potovali po vojaški cesti proti Zatrepu. Ranjenci so šli z nami. Bili smo že precej oddaljeni, ko so prihiteli s tovarnimi vozili italijanski vojaki iz smeri Dolenje Trebuše in Spodnje Idrije ter obkoljevali območje, kjer so nas napadli pred tremi urami. Na previsu Oblakovega vrha so se italijanske enote obstreljevale med seboj, ker so oboji mislili, da so naleteli na

partizane. Po približno 15. minutah so ugotovili zmoto. Utaborili smo se zopet v starem taborišču v stajah na Griču.

Še isti večer so me določili za spremstvo ranjencem v zasilno bolnišnico v bližino Idrije. Določili so mi štiri borce, omačine iz Čekovnika in Čegovnice v Idriji. Imeli smo sedem ranjencev. Takoj smo odšli na pot, ki sem jo prehodil pred dvema dneva. Okrog tretje ure smo prišli do hiše na Pstati v Mrzli rupi. Ženski glas nas je zaustavil: »Tovariši kurirji, ne hodite naprej. Z nočjo so vam italijanski vojaki na križišču Pod melinami postavili zasedo in čakajo na vas.« Domačinki Mariji Gruden smo bili hvaležni, ker je na oknu bedela vso noč in nas čakala. Hitro smo se umaknili in odšli pred senožeti proti Počeparju. Približno čez pol ure so na križišču Pod melinami v Mrzli rupi zadržali strojnico in posamezni strelci iz pušk. Oddahnili smo se. Kljub temu nas je skrbelo, kdo jo je skupil namesto nas. Čez nekaj dni smo zvedeli, kaj se je zgodilo. Po isti poti je za nami prišel komandir kurirske postaje P-7 tovariš Mirko Murovec-Stjenko v spremstvu dveh tovarišev. Marija je bila prepričana, da ne bo nobenega več, zato je legla k počitku. Prišli so naravnost v zasedo. Vsi so se rešili.

Z ranjenci smo predanili v gozdu nad Počeparjevo domačijo. Bili smo utrujeni in lačni. Počeparjevi so nam pripravili toplo hrano in nam jo prinesli v gozd. Z nočjo smo ranjence odpeljali mimo Brusa v Mrzli rupi, čez Čekovnik in Hleviški hrib nad Idrijo. Osebu zasilne bolnišnice smo izročili ranjence, mi pa smo se vrnili v svoje enote.

Kasneje smo zvedeli, da smo bili nad Oblakovim vrhom napadeni zaradi naše nepredvidnosti. Italijanski vojaki so šli proti dimu, ki se je dvigal iz naše kuhinje. Toda vojake je moral nekdo o tem obvestiti, ker na Krnici tedaj ni bilo postojanke.

Franc Rejcek

Iz življenja nekega revolucionarja

Leopold Eberl-Jamski

Koliko vrlih borcev je potonilo v pozabo! Usode preštevilnih junakov so že tako oddaljene, da sem sklenil nekaj napisati o Jamskem, o junaku, ki sem ga dobro poznal

Tisto leto, od decembra 1942 pa do konca pokrajinske konference KP za Gorenjsko in Štajersko februarja 1943, sem veliko časa prebil z Leopoldom Eberlom-Jamskim. Takrat je bil okrožni sekretar okrožja Litija, jaz pa sem bil njegov spremljevalec in vodnik. Spominjam se prisrčnosti in

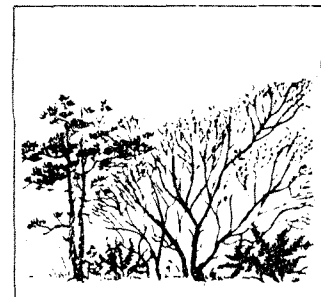

razumevanja, s katerima so naju sprejemali domačini, ki jim je Jamski na najinih partizanskih poteh razlagal program OF in jim slikal obrise nove Jugoslavije.

Jamski je imel precej široko marksistično znanje. Po nesreči v rudniku, ko si je poškodoval hrbtenico, je bil namreč nesposoben za fizično delo, in se je tako lotil marksistične literature. Sprva mu je veliko pomagal Miha Marinko. V svoji knjigi Moji spomini piše: »Po letu 1933 sem mu jaz dajal osnovno marksistično znanje. Bil je zelo bister in delaven. Deloval je v rudniku med rudarji. Bil je sekretar v sindikatu rudarjev. Že naslednje leto je bil član mestnega komiteja, kmalu za tem pa tudi njegov sekretar in član okrožnega komiteja za revirje. Prav tako je bila zelo delavna njegova žena Mica. Ponesrečil se je v jami konec leta 1935 ali 1936. Z nalomljenjo hrbtenico je postal hud invalid. Moral je hoditi z ber-

glami. Med okrevanjem je predeloval vso razpoložljivo marksistično literaturo. Ko sem se po letu dni srečal z njim, sem bil prijetno presenečen nad njegovim znanjem. Žal pa za takratne naše razmere, hojo na sestanke v okoliške breznate vasi, ni bil sposoben. Pošiljal je svojo ženo. Poznalo se je tudi, da ni bil več neposredno med rudarji: zato tudi zagorski obrati ob štrajku leta 1939 niso sodelovali, ker je bil to štrajk, ki so ga vodili komunisti neposredno in brez sodelovanja sindikatov.«

Zgodaj spomladi 1943. leta se je Eberl z zlomljeno nogo skrival v neki majhni votlini blizu Selc. Za silo oskrbljenega so ga tja prinesli iz bližine Rovišč, kamor se je bil zavlekel. Iz te jame izvira tudi ime Jamski. Domačini so zanj lepo skrbeli, prinašali so mu hrano, nekdo mu je naredil celo berglo, ki mu je po zasilnem okrevanju pomagala do vasi. Dne 31. avgusta pa je bilo konec miru. Prijazni bivač v Kuklah je bil izdan. Jamskega so z močnim ognjem pričakali Nemci. Huje ranjenemu je uspelo še dvakrat ustreliti, potem pa je skočil v prepad in po srečnem naključju ostal živ. Ušel je tudi ročnim bombam, ki so jih Nemci metali za njim.

Naslednje leto ni imel več take sreče. Dne 5. oktobra ga je v Ljubežu pri Meziči zajel gestapo. Po hudem mučenju – njegova žena je pripovedovala, da so ga zastrupljali z zdravili – je umrl.

Milan Garantini

Stane, komisar Boris Kraigher in predstavnik centralnega komiteja KP Slovenije Ivan Maček-Matija. S poveljniki divizije in brigad so imeli sklepne pogovore o pohodu Štirinajste prek Hrvaške na Štajersko.

Dne 9. januarja popoldne ob ugodnem vremenu, ki še malo ni kazalo na sneg, se je uvrstila v močno pohodno kolono in se napotila dalje.

Dne 12. januarja je Bračičeva brigada posegla v majhen boj z oddelki Čerkezov in ustašev, ki pa so jih hitro pregnali. Te sovražniške skupine iz 1. kozaške divizije, ki je v tem času zasedala stražarske postojanke ob železniški progi Zagreb-Sisak, niso vedele, s kom imajo opravka. Hodile so ropat na osvobodeno ozemlje Posavine, Turropolja in Pakuplja.

Obveščevalni centri Bračičeve, Tomšičeve in Šerčerjeve brigade, so imeli nalogo, da se za bližajoci nevarni pohod od Turropolja do Save povežejo s terenci glede prehoda reke Save.

Od Save do Sotle

Dne 14. januarja 1944 so se ob 7.45 na levem bregu Save izkrcali zadnji borci. Hrvatsko prebivalstvo je divizijo sprejelo izredno dobro. Kjerkoli smo se ustavljali, so nas ljudje pozdravljali z navdušenjem in nas dobro pogostili. Zato je tudi povsod zapisano, da je pohod Štirinajste prek Hrvaške imenovan »pohod bratstva in enotnosti«. Vest o prihodu močne in dobro oborožene slovenske partizanske enote se je seveda naglo širila po osvobodjenem ozemlju. Zato so jo pričakovali ponekod na cestah slavaloki ter na hišah daleč vidni napis: »Živela braća Slovenci«, »Živela slovenačka divizija«.

Pot Bračičeve brigade v sklopu celotne divizije se je nadaljevala od Moslovačke gore na Čezmo in dalje proti Kalniškem pogorju. Kam je bila Štirinajsta namenjena, zdaj ni bilo za

nikogar več vprašanje. Večina borcev v diviziji je že pri prehodu čez Savo zlahka uganila, kam jih vodi pot. Ko so se enote malce ustavile v vaseh Kalniškega pogorja, je bil bližajoči se spopad z okupatorjem na Štajerskem poglaviti predmet pogovorov na političnih urah. Borci so na sestankih izpovedali enotno, trdno voljo za izvršitev bojnih nalog in pokazali visoko stopnjo bojne zavesti.

Na pohodu proti Sotli se je 13. Bračičeva brigada nastanila v vasi Revno. Ustaši v postojanki v mestu Zlataru so mislili, da so pred njimi le manjše domače partizanske enote zato se je na partizane odpravilo kakih 500 mož ustaške vojske. Udarili so kar na bivališče Bračičeve in Tomšičeve brigade. Borci so jih mirno pričakali in šele po njihovem naskoku so odprli nanje močan ogenj iz strojnic in jih začeli tolči iz lahkih minometov. Ustaši, ki takšnega sprejema niso pričakovali, so se presenečeni začeli umikati. Umik se je kmalu spremenil v paničen beg. Borci so jih kljub utrujenosti po napornem pohodu podili tja do samega Zlatara. Ubitih je bilo pet ustašev, nekaj pa ranjenih, zaplenili pa so nekaj svetilnega streliva in raketnih pištol.

Enako se je končal napad ustašev na Bračičevo brigado, ki se je na poti proti zahodu razmestila na Vernečki gori. Okrog 300 ustašev je 1. februarja 1944 prišlo iz Krapine v bližino Radoboja, kjer jih je pogljal v beg bataljon Bračičeve brigade. Kljub temu da so to bili siromašni kraji, so ženske prinesle borcem trikrat na dan hrano na položaj. Nekatere so prišle celo dve uri daleč.

Bračičeva brigada se je ponovno udarila z ustaši naslednjega dne, 2. februarja, in to pri pokopališču v Radoboju. Tudi takrat so ustaši panično zbežali. Tege dne zvečer se je brigada spet pridružila divizijskemu štabu v Gornjem Jesenju.

Hrvaški domačini so se kar kosali med se-

boj, kdo bo borcem Štirinajste bolj postregel. Le malokdo je takrat jedel iz kotla... Vedro vreme je trajalo do 4. februarja. Brigade so se tega dne v dežju napotile v nove kraje. Bračičeva se je nastanila v Dubravici, od koder je bilo do Sotle u štajerske meje le še okoli deset kilometrov.

Razumljivo je, da so pogosti sovražniškovi napadi divizijo precej ovirali na njeni poti, kajti čimprej je bilo treba poiskati kraj in smer prehoda na Štajersko. Spričo objektivnih razlogov in ugotovljenega stanja na obeh straneh Sotle se je vodstvo pohoda odločilo za predor prek meje na Kozjansko. Razmere na Kozjanskem so bile organizatorjem pohoda precej znane, vsaj toliko, da so lahko računali na tamkajšnje, sicer šibke, vendar organizirano mrežo aktivistov osvobodilnega gibanja ter na četo kozjanskih partizanov.

Tega zgodovinskega dne v nedeljo, 6. februarja 1944, zvečer, ko je bila postavljena zasilna, s slamo prekrita lesena brv prek reke Sotle, so se po njej začeli neslišno pomikati borci Štirinajste. Bračičeva brigada se je pomikala z divizijskim štabom v glavnini. Šerčerjeva je bila v predhodnici, Tomšičeva pa v zaščitnici. Nekam slovesno in obenem tesnobno ozračje je navdajalo vsakogar, ki je v tišini stopil spet na slovenska tla, v tako skrivnostnih okoliščinah, ki bi že po prvih korakih utegnile sprožiti ogenj skritega sovražnika.

Vreme je bilo drznemu divizijskemu podvigu še naklonjeno, rahlo pa je že dišalo po snegu. Kolona se je pomikala proti cesti PRELASK-KOZJE. Prvo srečanje je bilo s temi nemškimi graničarji, ki so bili navajeni brezskrbnega gibanja. Ti so se pripeljali po cesti in se skoraj zaleteli v mulo iz prateža divizijskega štaba, ki je nosila radijsko postajo. V avtomobilu so bili, po kasnejših nemških poročilih, ranjeni vsi trije graničarji. V vasi Buče je skupina Kočevarjev napadla kolono. Borci so naglo jurišali in razorožili sedem napadalcev, med njimi dva gestapovca.

Istega dne ob pol enajstih zvečer se je glede na obvestilo o čudnem dogajanju na dosedaj tako mimem področju Štajerske po cesti od Kozjanske proti Bučam le napotil ogledniški oddelek iz 1. čete 649. bataljona deželnih strelcev pod vodstvom narednika Metheisa, da pogleda, kaj se tam dogaja. Naletel je ob bataljon Tomšičeve brigade in se nemilo pogljal v beg, ki je terjal tri mrtve Nemce in enega tomšičevca.

Bračičeva brigada je utrujena od nočne poti in nastopajočega mraza končala pohod v ponedeljek, 7. februarja, okoli 7. ure zjutraj v vasi Stara Glazuta, ko je že začel po malem naletavati sneg. Vaščani so preplašeni gledali tako številno partizansko vojsko. Sovražnik je hitro reagiral. Toda njegov trenutni načrt obkoljevalnega manevra je popolnoma propadel, pa naj so se nemški oddelki še tako zagrizeno zaletavali v divizijske enote. S tem obkoljevanjem je okupator svojo nakano plačal s 14 mrtvimi, z 10 ranjenimi in 5 ujetimi vojaki. Padli so tudi štirje partizani, nekaj pa je bilo ranjenih.

Smer pohoda: BOHOR!

Glede na sovražniškovo zbiranje ki je nakazovalo, da želi osamiti posamezne enote in jih drugo za drugo razbiti, se je poveljstvo Štirinajste divizije odločilo, da divizija udari na jug, na območje gozdnatega Bohorja z vsemi tremi brigadami. Kljub dostikrat pretiranim vestem o nemški premoči, pa borcem še malo ni upadala bojevitost. Kjerkoli je sovražnik naletel nanje, se je hudo opekel. Štirinajsta se je v noči na 8. februar napotila proti jugu na Bohor.

Bračičeva brigada, ki ji je bil priključen tudi štab divizije, se je s trdim bojem zrinila do vasi Podlog, od tod pa je nato prodirala naprej proti Sv. Vidu pri Planini in se ves dan bojevala.

(se bo nadaljevalo)

Ob proslavi 40. obletnice ustanovitve 9. SNOUB – Kočevske Dolga bojna pot Devete

*Nocoj, tovariši, v napad
pojdemo s pesmijo na ustih!
Naj se razlega v gmajnah pustih
skoz grom orožja spev brigad.*

Deveta, pozneje 9. SNOUB, je bila ustanovljena z odredbo Glavnega štaba NOV in POS dne 14. septembra 1943, in sicer iz Zapadnodolenjskega odreda (ZDO). Partizanska enota ZDO je precej natančno opisana v brošuri Dolenjski puntar, odred treh metropol (avtor Velimir Kraševac-Igor), zato naj tu povemo samo, da je bila to pod italijansko okupacijo ena najpomembnejših teritorialnih enot na prostoru osrednje Dolenjske, podrejena neposredno glavnemu poveljstvu. Ta enota je tudi 9. septembra 1943 prva vkorakala v Kočevje. Razorožila je italijanski diviziji »Isonzo« in »Lombardia«, vključila v svoje enote še nove borce, se iz čet preuredila v štiri bataljone, tako da je dober teden potem štela že čez 580 dobro oboroženih borcev.

Takšna je bila torej po vojaški mobilnosti v začetku tudi Deveta. Zanj pa je veljala drugačna organizacijska zasnova in neprimerno večji prostor delovanja: postala je manevrska enota v sestavi 18. divizije. Njen akcijski radij, odvisno od takratnih vojnih razmer, pa je bil vse od Ljubljanskega barja do Ogulina na Gorskem kotarju in od Primorske do Gabrovice in Mirne. Od ZDO je prevzela tudi zelo pomembna izročila, kot so negovanje kulturno-umetniških in političnih aktivnosti in dobrih odnosov ter sodelovanja s civilnim prebivalstvom. Tudi vojaške spretnosti so prekaljeni borci ZDO hitro prenesli na novince.

Kakšne so bile njene akcije in delež v NOB?

Tako kot za večino brigad je veljalo tudi za Deveto, naj izbojuje in obvaruje čimveč osvobojenih ozemelj in s tem omogoči širjenje in utrjevanje ljudske oblasti, vse do izгона okupatorja in njegovih hlapcev. Bila je v sestavi 18. divizije in 7. korpusa, in tako je vse svoje akcije izvajala v skladu z bojnimi in drugimi plani teh enot.

Kot dobro urejena in bojno pripravljena enota je bila takoj po svoji ustanovitvi poslana tik pred Ljubljano, na položaje Lavrica–Črna vas–Podpeč–Rakitna, da bi zavarovala pridobljena osvobodena ozemlja, politično delovala med prebivalstvom na tem območju in ohranila okupatorjeve prometne zveze po južni železnici. Njeni minerci so takoj začeli delo na progi proti Borovnici. Nemci so seveda takoj začutili njeno navzočnost in tako je prišlo do več manjših spopadov. Uspeh njene navzočnosti na tem območju je bil bolj političen. Nemci so začutili, da bo vsak izpad iz postojanke teža-

ven, ljudje pa, da so okupatorju končno le šteti zadnji dnevi. Tako se je iz Ljubljane, nekaj pa tudi iz bližnje okolice vključilo v brigado toliko novih borcev, da so skoraj podvojili njeno število. Med novimi je bilo tudi več priznanih kulturnih ustvarjalcev.

Deveta varuje kočevski zbor

Konec septembra je glavni štab določil, da Deveta varuje kočevski zbor odposlancev od 1. do 3. oktobra. Brigada je tja poslala 4. bataljon, na čelu z namestnikom komandanta brigade Vinkom Robkom. Bataljon je bil razvrščen na položaj od Livolda od Stare cerkve, po zasedanju pa se je spet vrnil k Ljubljani.

Že med zasedanjem kočevskega zbora je okupator naredil izpad z Rakeka in Borovnice, toda brez uspeha. Takoj zatem je brigada uspešno napadla postajo Preserje in uničila bližnje mostove in progo.

Nemška ofenziva

V drugi polovici oktobra se je začela nemška ofenziva, s katero naj bi uničili partizansko vojsko. Eden od njenih glavnih prodorov je pretil iz Gorskega kotarja. Po nalogu štaba 7. korpusa je Deveta zasedla položaje pri Brodu na Kolpi, da bi okupatorju prizadel čim več izgub in da bi ga čim dalj zadržala, da bi bilo možno na osvobojenem ozemlju pravočasno umakniti bolnišnice, tiskarne in vsa vojaško pomembna sredstva. Dne 17. oktobra se je začela bitka, z velikimi žrtvami na obeh straneh, ki je trajala več dni. Okupatorju ni uspelo uničiti brigade in osvobodeno zaledje je bilo pravočasno izpraznjeno. To je pa ogromno pomenilo za nadaljnji razvoj NOB na tem območju.

V Gorski kotar in naprej v Slovenijo

Po ukazu glavnega štaba in v sestavi 18. divizije je odšla Deveta že v drugi polovici novembra v Gorski kotar, da bi bila svobodna ozemlja še bolj zavarovana. Že takoj v začetku je začela proti Nemcem razne bojne akcije, z delno pomočjo hrvaških partizanov pa je iz postojank Stari Laz in Ravna gora pregnala ustaše in legionarje. Nosila je glavni delež bojev pri zavzetju Vrbovskega, boja, ki so s krajsimi presledki trajali 14 dni. Z manevriranjem in blokadami je varovala razne akcije, ki so jih imeli 7. korpus in hrvaški partizani na bližnjih območjih. Skovala je tudi bratske vezi s tamkajšnjim civilnim prebivalstvom, ki ji je ves čas stalo zvesto ob strani.

Konec februarja 1944 se je brigada vrnila v Slovenijo. V skladu s široko zasnovano operacijo 7. korpusa, da uniči postojanko Zdensko vas in Velike Lašče, je najprej varovala te akcije v Sodraški dolini, nato pa na tukajšnjem območju. Imela je številne boje s sovražnikom, ki je prodiral iz postojank, vendar je uspešno opravila svoje naloge.

V prvi polovici pomladi je po nalogu 7. korpusa in 18. divizije izvedla samostojno ali pa kot glavna nosilka vrsto napadov na Ribnico. S tem je vsaj za nekaj časa zavrla prodiranje sovražnika na širše osvobodeno ozemlje. Ko je konec aprila sovražniku le uspelo prodreti na nekatera osvobodena ozemlja, je temu takoj sledila ofenziva 7. korpusa, ki je trajala ves mesec maj. Sovražnik je bil pregnan iz vseh krajev, kjer je nameraval ostati in vzpostaviti postojanke (Žužemberk, Trebnje, Mirna peč, Dobrič, Tržišče, Sv. Jurij), Deveta pa je pri vseh teh akcijah imela številne in tudi nekatere hude obrambne boje.

Takšen razplet dogodkov okupatorju in domobrancem ni mogel ustrezati. Ubral je novo taktiko, bolj gverilski način bojevanja. Vrstili so se številni napadi in hrbet enot Devete. Nujno sprejemanje tudi takšnih spopadov skozi dober del poletja je zahtevalo še dodatne žrtve. Brigada je pri tem ohranila svojo bojno tradicijo in se za ceno novih izkušenj samo še bolj prekalila. V istem obdobju je prav tako kot v prejšnjih izvedla več obrambnih in zavarovalnih akcij, ki so bile v napadu druge enote.

Deveta v najhujših preizkušnjah

Glede na prodiranje zavezniškov v Italijo je postajala tržaška

železnica čedalje bolj strateško pomembna. Tako je avgusta, v skladu s strateško-operacijskim planom 7. korpusa in 18. divizije, odšla Deveta s terenov pred Ljubljano na Notranjsko, kjer naj bi zavarovala partizansko letališče in omogočila še z drugimi enotami rušenje tržške proge. Strateškega pomena te proge in namenov partizanske vojske pa se je zavedal tudi sovražnik. Že čez nekaj dni so njegove enote iz Velikih Lašč, Ribnice, z Rakeka, iz Cerknice in s Primorske prodrele na Notranjsko. Znova se je znašla Deveta v najhujših vojnih preizkušnjah. Toda prekaljena že v podobnih situacijah se je s spretnim manevriranjem v številnih spopadih izmuznila sovražniku in mu obenem prizadejala precejšnje izgube.

Boj za tržaško progo se je nadaljeval. Dne 20. septembra je 4. bataljon uničil precejšnji del proge in lokomotivo pri Kozini. Sledila je akcija 18. divizije za porušitev Štampetovega mostu. Že na svojem pohodu na Štampetov most je Deveta naletela na domobransko patroljo 60 mož in jo brez posebnega napreznja razgnala. V sklopu napada na most z drugimi enotami 18. divizije je porušila progo pri Verdu, sam Verd pa demonstrativno napadla. Obenem je tudi z drugimi enotami varovala napad na most. Po napadu je prevzela vse ranjence s sanitetnim osebjem in jih v izredno slabih vremenskih razmerah in večkratnih spopadih s sovražnikom varno predala bolniški javki. Nato se je vrnila v Loško dolino na Notranjsko.

Po napadu na Štampetov most je sovražnik ponovil prodor iz prej navedenih postojank v Loško dolino, le da še bolj organizirano in vojaško bolj okrepljen. Območje Loške doline in okoliške kraje je začasno sicer zasedel, toda Deveta in tudi drugim enotam ni prizadejal večjih izgub, medtem ko je imel sam še večje kot na prvem pohodu. Ker je bilo to zadnje obdobje tudi obdobje vključevanja novih borcev, je bila Deveta v tem času vojaško še gibljivejša in je imela čez tisoč mož. Iz Loške doline se je premaknila v Koprivnik.

Iz bitke v bitko

Po vseh človeških potrebah bi morali borci Devete imeti tu vsaj nekajdnevni počitek in priprave za nove spopade, toda nadaljnja ofenziva sovražnika na Suho krajino in Dolenjsko ji to ni dovoljevala, zlasti še, ker je bil končni sovražnikov cilj prodreti tudi v Belo krajino.

Po operacijskih planih 7. korpusa in 18. divizije je bila številne bitke na področju Suhe krajine in pregnala sovražnika iz vasi Hinje, Lašče in Žvirče. V širših bojnih akcijah so seveda delovale tudi druge enote 18. in 15. divizije, in tako je bil sovražniku preprečen vdor v Belo krajino. Dne 14. novembra se je prebila samo ena skupina, ki pa ni odigrala nikakršne vloge.

Neuspeh nemško-domobranske ofenzive na središče osvobojenega ozemlja in potreba po povračilni akciji sta zahtevala takojšen napad celotne 18. divizije na Kočevje. Napad je bil silovit, trajal je dva dni, posredovalo pa je tudi zavezniško letalstvo. Toda, žal, letalski učinek je bil ničev, boj se je zavlekel, postojanka je dobila pomoč in od nadaljnjih akcij je bilo potrebno odstopiti. Postojanka res ni padla, toda na tem območju je zavladalo zatišje vse do januarja 1945. Izredno aktiven je bil samo 4. bataljon Devete, nameščen ves čas na Primorskem, ki je na progh Sempter–Reka in Sempter–Trst v številnih diverzijah razdeljal 360 metrov tirov in povzročil v železniškem prometu čez 100 ur zastoja. Konec januarja je bil ta bataljon priključen k 18. brigadi, imenovani Bazoviška.

Ni pa bilo zatišja pri okupatorju pri zavarovanju prometnih zvez, kajti ta čas je že planiral umik svojih enot z bližnje fronte. Že do konca 1944. je vzpostavil več postojank ob progi Ljubljana–Brežice in proti tem je 7. korpus takoj v začetku januarja poslal svoje enote. Okupator je to pričakoval, in tako je iz Novega mesta, pozneje pa še iz drugih postojank začel novo ofenzivo. Deveta je spet bojevala številne bitke in se medtem spet umaknila z Dolenjske v Suho krajino, čeprav jo je tam prav tako že čakal okupator in je imela na tem območju že hujše boje. Toda tu je 21. januarja skupno z jurišnim bataljonom 18. divi-

zije izbojevala glavnino domobranskega 4. bataljona. Samo dva dni po tem dogodku je sovražnik za nekaj dni zapustil Suho krajino.

Februarja je bila Deveta vključena v akcije z drugimi narodnoosvobodilnimi enotami za izgon sovražnika iz doline Krke. Tako je bila udeležena v bojih za Stransko vas, v bojih pri Bogdanji vasi, pri Gotni vasi in še nekaterih. Marca se je spet vrnila v Suho krajino in se udeležila napada na začasno postojanko Kal in Struge.

V začetku aprila je okupator sprožil novo in zadnjo ofenzivo v Suhi krajini, da bi zavaroval cesto Kočevje–Dvor–Žužemberk za svoje enote, ki so se takrat umikale pred 4. armado JNA pri Reki. Številne in silne boje – okupator je imel tudi tanke in topništvo – so sprejele enote 18. divizije, najprej pa Devete, in sicer severovzhodno od Gradenca. Boji so se nato prenesli na območje od Starega loga, mimo Hinj do Primorja in bili tako siloviti, da je o njih Ladislav Kiauta v svoji knjigi Na bojni črti osemnajste zapisal: »Nastajal je pravi pek, v katerem so hrumeli tanki, pokale topovske granate ter gorela polja, gozdovi in vasi, ki se jih je napadalec polastil«. Boji so se odvijali z menjajočo vojaško srečo in se razširili na obsežnejše območje. Tako je Deveta sodelovala še v številnih bojih, kot so bili npr. v Krajih pri Sv. Petru, Podhosti, Meniški vasi, Poljanah, Riglju in drugih. Zatem je obdržala položaje na liniji Soteska–Podhosta–Poljane, vse do sklepnih akcij celotne 18. divizije.

V okviru sklepnih akcij 18. divizije je Deveta prehodila pot: Poljanska dolina–Črmošnjice–Planina–Nemška vas–Brod na Kolpi–Osilnice–Čabar–Grčarice–Gotenica–Rakitnica–Dolenja vas–Sv. Gregor–Velike Lašče–Turjak–Pijava gorica–Škofljica–Babna gorica–Lavrica–Ljubljana. Na tej poti je imela skupno z drugimi enotami očiščevalne akcije in boje za zavzetje postojank Grčarice, Gotenica, Velike Lašče. Dne 8. maja se je na Lavrici še bojevala, 9. maja, v zgodnjih jutranjih urah pa je prispela do Ljubljane.

S tem se je za 9. SNOUB – Kočevsko končala več tisoč kilometrov dolga pot, polna odrekovanja in bojev, ki je trajala 603 dni in s katero je izpričala veliko ljubezen do domovine in globoko vdanost socialistični revoluciji. V njenih vrstah je padlo 297 in bilo ranjenih 779 borcev. Pri vsem tem pa je znana tudi njena kulturna dejavnost, saj so bile prav kulturne vrednote v najhujših trenutkih vzvod njenega delovanja. Imela je brigadna glasila Naš pohod in Mlada rast, njeni kulturni ustvarjalci France Kosmač, Marjan Kozina, Vitomil Zupan in drugi pa so nam dali trajne vrednote bodisi uglasbene ali igrane ali pisane besede. Za svoj prispevek k NOB, socialistični revoluciji in bratstvu in enotnosti naših narodov in narodnosti je bila odlikovana z redom zaslug za narod I. stopnje in redom bratstva in enotnosti I. stopnje.

Karol Horvat – Karo

Pred 40. obletnico zbora 12. SNOUB

Napad brigade na papirnico pri Radečah

V naših tiskarnah je zelo primanjkovalo papirja. Zaradi tega je glavni štab NOV Slovenije določil 12. SNOUB, da izvede napad na papirnico Piatnik pri Radečah in zapleni večje količine papirja, Nemcem pa onemogoči proizvodnjo.

Brigada se je odpravila na dolgo pot v juliju 1944. Vse epote 12. brigade so se zbrale blizu vasi Brezovo, ki je bila takrat meja med Italijo in Nemčijo. V akcijo so prvi odšli naši obveščevalci, da bi ugotovili razmere v papirnici in še vse druge podatke, ki so potrebni za tak napad. Brigada se je spuščala v dolgi koloni po dolini Jablanice. Med pohodom je bila tudi v bližini močno utrjena postojanka Preska. Zaradi varnosti

med potjo je morala brigada onesposobiti postojanko. Ko smo nadaljevali pot, je bila še vedno temna noč, zato smo se morali držati drug drugega, da bi tako obdržali zvezo.

Papirnici so se naše enote približale okoli druge ure zjutraj. Za varnost so morale enote postaviti zasede proti Radečam in Litiji, da bi tako zadržale sovražnika ob morebitnem napadu. Naše izvidnice so se udarile s stražarji, ki so se takoj vdali. Med njimi so bili gestapovci in oboroženi Kočevjarji. Pri tej hitri akciji je bilo tudi nekaj mrtvih stražarjev papirnice. Tovarno so enote takoj obkolile in vdrle v skladišča papirja. Borci smo se hitro organizirali tudi na druga po-

dročja. Posebno smo iskali konje, vozove po hišah nemčurjev. Zaplenili smo mnogo voz in konj pa tudi več tovarniških tovornjakov. Organizacija je tekla bliskovito. Borci so pridno natovarjali papir na tovornjake in vozove. V pisarnah smo borci z zidov trgali Hitlerjeve slike, polivali s črnolom, razbijali blagajne s krampi in drugim podobnim orodjem. Zaplenili smo tudi nekaj sanitetnega materiala, hrane, nekaj goveje živine in še dva osebna avtomobila.

Dolga kolona 12. brigade se je pomikala s težkim tovorom po prašni cesti med 6. in 7. uro zjutraj. Ko smo zapuščali tovarno, je oddelek naših borcev polival papirnico z bencinom in jo zažgal. Pred zažiganjem pa

so naši minerji zaminirali stroje in drugo. Močna eksplozija je bila videti v daljavi, kot da je bil izveden letalski napad.

Razpoloženje borcev 12. brigade je bilo po tako uspehi akciji izredno. Med potjo so enote brigade napadle še močno utrjeno postojanko Preska, zavarovano z bunkerji in jarki. V njej je bilo okoli 100 dobro oboroženih sovražnikov. S pomočjo bomb in hitrega juriša so takoj zavzeli postojanko. Z vso naglico in paniko so sovražni oddelki zbežali. Naši borci so v tej akciji zaplenili precej orožja in municije ter nekaj hrane. Nemci so imeli precej mrtvih in ranjenih. Od naših borcev ni padel nihče.

Borci 12. slovenske udarne brigade so v tej akciji v celoti uspeli. Na osvobodeno ozemlje so pripeljali veliko papirja in drugega vojaškega materiala ter hrane, med potjo pa še likvidirali močno utrjene postojanke.

Franc Kopljč

Pozabljena Prometna brigada 7. korpusa

Verjetno je pozabljeno, da je štab 7. korpusa JA v aprilu 1945 ustanovil Prometno brigado, ki je bila zelo številčna in za takrat velikega pomena. Brigada je imela »avto-bataljon« s približno 12 tovarnjaki, dva vlačilca, posebno »avtodelavnico«, ki je za tiste čase bila čudovito pripravljena na enem izmed tovarnjakov.

Železničarski bataljon je bil sestavljen iz samih železničarskih strokovnjakov in bivših uslužbencev železnice.

Vozarski bataljon je imel ogromno konj in voz na razne prevoze in potrebe bojnih enot brigad 7. korpusa.

Štab brigade je bil sestavljen tako kot štabi drugih brigad: komandant Franjo Povše, njegov namestnik Jože Podržaj, komisar Ernest Pikelj, njegov pomočnik Andrej Mršek, načelnik štaba Janez Hočevar. Zaradi posebnih nalog je imel štab brigade še tri prometne oficirje, zdravnika, bolničarja in veterinarja. Vsi trije bataljoni so imeli svoje štabe, vsak bataljon po tri čete.

Prometna brigada je odigrala pomembno vlogo. Vozila je municijo na položaje brigad, odvažala ranjence v zaledje, prepeljavala borce na območja, kamor je pritiskal sovražnik. Največje delo pa je Prometna brigada opravila, ko so brigade 7. korpusa šle v napad proti Ljubljani. To so bili hudi poslednji boji z nepopisnimi napor in padlimi partizani tik pred svobodo. Boji za Kočevje, Ribnico, Ortnek, Velike Lašče, Lavrico, strašni dogodke na Orlem za osvoboditev Ljubljane. Tedaj je Prometna brigada noč in dan prevažale borce iz kritičnega položaja v še bolj kritičnega, dovažala hrano intendantom za borce, municijo in orožje, nazaj pa ranjence in mrtve partizane.

V Ljubljano smo prišli skupaj z bojnimi brigadami. Takoj smo zasedli železniško upravo in tedaj je prišel naš Železničarski bataljon do prave veljave, saj je prevzel ves železniški promet. »Avtobataljon« se je v trenutku postotiril, saj so se Ljubljanci – šoferji takoj prostovoljno priglasili v bataljon. Nemcem smo zaplenili veliko tovarnjakov, predvsem na cesti Ljubljana – Celje.

Po nalogu tovariša Kranjca – Poglajena, komandanta 7. korpusa, smo na hitro organizirali dolgo kolono tovarnjakov za pot v bazo glavnega štaba, Biograd na moru v Dalmaciji, in od tam prepeljali hrano za borce v Ljubljani. To je bila pomembna naloga, saj so bili takrat v Ljubljani poleg slovenskih še borci 4. armade.

Omenjam še eno zanimivost, ki je menda šla v pozabo. Železničarski bataljon je urejal porušeno progo proti Dolenjski že pred osvoboditvijo Ljubljane in pripravljali vagona, ki so stali na postajah. Ni pa bilo nobene lokomotive. Ne spomnim se več zakaj, a morali smo spraviti eno lokomotivo po cesti na dolenjsko progo. Lokomotivo sta vlekla dva vlačilca, pod kolesa pa smo stalno dajali debele deske, plohe, da se kolesa niso ugrezala.

Pišem zato, ker domnevam, da ta brigada sploh ni nikjer označena. Gotovo živi še mnogo tovarišev, ki bi kaj vedeli povedati o pozabljeni brigadi in njeni vlogi v našem narodno-osvobodilnem boju.

Brigada seveda po ureditvi železniškega in cestnega prometa kot taka ni bila več potrebna, in je bila razformirana.

Prometna brigada je odigrala pomembno vlogo za osvoboditev in urejanje razmer po osvoboditvi. Imeli smo ogromno avtomeha-

nično delavnico na prostoru bivšega velesejma, z vojnimi ujetniki – specialisti, ki so ob naših mehanikih noč in dan popravljali avtomobile. V našem sklopu so bile vse bencinske črpalke, bencin so dodeljevali prometni referenti po določenem ključu, po potrebi.

TV-15 že veliko nadoknadi, manj pomembnih dogodkov, nisem pa še zasledil zapisa o Prometni brigadi in njeni dejavnosti. Upam, da bom s svojim zapisom vzpodbudili soborce, da pripomorejo k obuditvi celotnejše podobe dejavnosti in vloge Prometne brigade 7. korpusa JA.

ANDREJ MRSEK-ANDREJČ
Mariborska 12 Ptuj

Dolg Notranjskemu odredu

V tem letu slavimo 40-letnico ustanavljanja raznih enot med NOB in borci se srečujemo na raznih srečanjih in proslavah s posebnimi željami, ponosom in zadovoljstvom.

Današnja družba ima neporavnan dolg Notranjskemu odredu, padlim tovarišicam in tovarišem. Spodobilo bi se, da bi se srečali tudi borci in aktivisti Notranjskega odreda in da bi imeli napisano kroniko. Žal tega ni in vprašanje je, kdaj bo kronika rešila pozabo borce in aktiviste Notranjskega odreda. Borci in aktivisti se upravičeno jezimo in marsikatera pikra beseda se utrga človeku kot posledica ob ne-napisani kroniki. Veliko je zamujenega – odšlo v pozabo s smrtjo naših borcev, aktivistk in aktivistov, naših ljudi na terenu. Prav zaradi tega je zadnji čas, da tovariši, zadolženi za kroniko Notranjskega odreda, resneje primejo za delo.

Moram se dotakniti pomanjkljivosti pri pisanju zgodovine Slovenija v NOB 1941–1945, kjer ob omenjanju Notranjskega odreda dodaja, da je vodil le manjše boje na svojem terenu. Zgodovinarji niso upoštevali teh zgodovinskih dejstev: koliko časa je obstajal Notranjski odred; zaradi koga je bil in kako je izvrševal določene funkcije; kakšen je teren; konfiguracija zemljišča; prometne poti; koliko sovražnikovih postojank je bilo okoli Notranjskega odreda, način in sestav enot v sovražnikovih postojankah; strateško pomembna postojnska vrata; dvotirna proga, glavna arterija sovražnika za južno fronto (Ljubljana–Trst); most med glavnim štabom CK KPS in Slovenskim primorjem, Istro in Gorenjsko (ta most je moral obstajati zavoljo vojaških in političnih potreb, ne glede na žrtve); Notranjski odred ni nikdar zapustil svojega teritorija, tudi v najhujših bojih; primerjava v moštvu in oborožitvi Notranjskega odreda in vseh sovražnih postojank, ki so ga obkrožale; od ustanovitve do konca vojne je Notranjski odred varoval svobodno ozemlje Notranjske, na katerem se je zadrževala ljudska oblast od krajevnih NOO do okrožne NO skupščine. Razvila je pomoč za partizanske vrste in borce ter druge zaledne vojaške in politične organe, partizanske šole, otroško varstvo in druge politične in ekonomsko-socialne pravice.

To je le nekaj pomembnih zgodovinskih dejstev, ki bi jih zgodovinar moral raziskati v zgodovinski oceni in mestu Notranjskega odreda kot vojaške formacije, ki je tudi politično dosegla vrhunske uspehe pri ljudeh na Notranjskem.

Žal je do sedaj le malo zapisanega o Notranjskem odredu. Pisati o njem pomeni pisati o vsem, kar se je dogajalo v tistem času na Notranjskem: od terenskih enot, vaških enot do okrožja. Zajeti bi morali vse ljudi: od starih

mamic in očkov do hrabrih mladink, ki sta jih vodila partija in Skopj.

To in vse drugo še čaka kot dolg do padlih in naših obljub, da jih ne bomo pozabili. To je dolg našim ljudem na Notranjskem.

Vsaka od teh besed je samo naslovna stran za temo, ki bi posebej obdelana prikazala dolg naši ponosni Notranjski.

BOŽO IVANOVIČ-BORKO

Pripombe na članek »Znova o Dražgoški bitki«

Dne 14. julija 1983 je izšel v TV-15 članek, ki na zelo enostaven način obravnava likvidacijo projekta Dražgoška bitka.

Projekt Dražgoška bitka je bil zasnovan kot trajen spomenik najslavnejše bitke, izbojevanje na slovenski zemlji med narodnoosvobodilnim bojem. Tukaj so se bojevali in umirali v boju proti okupatorju najboljši sinovi slovenskega naroda že v začetku leta 1942. Zato je bila pravilna odločitev pristojnih republiških organov, da se tudi s celovečernim filmom ovekoveči to slavno bitko in tedanje dogodke, da bi tako imeli prihodnji rodovi vsaj del, in to čimbolj veren in nazoren vpogled v to herojsko epopejo našega narodnoosvobodilnega boja. Temu primerno so bila dodeljena razmeroma velika denarna sredstva za izdelavo filmskega projekta pod naslovom Dražgoška bitka.

Vsi, ki so sodelovali pri tej akciji, to je tisti, ki so sodelovali in odločali pri dodelitvi potrebnih sredstev iz republiških virov, kot tisti, ki so jim bila sredstva za izvedbo projekta Dražgoška bitka poverjena, so bili udeleženci NOB, torej borci in poleg tega še vsi komunisti, ki so praviloma najbolj vestni in požrtvovalni sinovi in hčere slovenskega naroda, zato je bilo pričakovati, da bodo vsi ti zastavili svoje sile in sposobnosti v osnovno nalogo – čimbolj verno in nazorno ovekovečiti to prvo in lahko rečem vsaj v letih 1941 in 1942 najpomembnejšo bitko slovenskega naroda z okupatorji.

To se pa žal ni uresničilo. Končno je videti, da je pri vseh tistih, ki so jim bila zaupana velika denarna sredstva, kot tudi pri tistih, ki so sodelovali pri dodelitvi teh sredstev, popustila želja, da bi ustvarili filmski projekt kot dokumentarni film. Kot kaže, pa so se čedalje bolj nagibali k temu, da bi na temo dražgoške bitke izdelali film zgolj umetniške vrednosti brez prave povezave s to bitko.

Ze tu se je izkazalo, da so vsi odločujoči pri tem projektu zapustili linijo dobrega gospo-

darjenja ter dopustili nenadzorovano razmetavanje teh sredstev. Ker je razvoj v svetu in pri naš pokazal, da za tako razmetavanje ne bo dodatnih sredstev, se je predsedstvo socialistične zveze odločilo (kar ima za pravilen postopek), da dokončno prekine nadaljevanje izdelave projekta. Ob likvidaciji projekta navaja vzrok, da je bil projekt bolj zapleten, kot so si v začetku predstavljali, ter de ni imel na voljo nobenega finančnega načrta, in da je bil prvotno zamišljen projekt predrag. Ob likvidaciji tega projekta nikjer ne omenjajo, da bi bila vzrok višja sila. Iz tega izhaja, da je bilo vse, kar se navaja pri neuspehu tega projekta, odvisno samo od ljudi, ki so ta sredstva dodelili, in od tistih, ki so jim bila ta sredstva zaupana.

Nerazumljivo je to, da so šele po bankrotu tega projekta ugotovili, da je bil projekt predrag, in da ni imel nobenega pravega finančnega načrta, zaradi česar so tako breznačno potrošili 139.000.000 dinarjev, namenjenih za zgraditev živega spomenika tega veličastnega boja. Pri tem se je v čudni luči »izkazala« privrženost NOB vseh tistih, ki so o tem odločali. Brez pravega čuta odgovornosti do soborcev in javnosti so izvajalcem dovolili ali omogočili, da so odobrena sredstva trošili brez vsake kontrole. Končno so ostali neimenovani vsi, ki so pri tem razpisništvu sodelovali, kljub temu, da se ve, ali pa je možno ugotoviti, kdo vse je pri tem sodeloval.

Razumljivo je, da se borci s tako obrazložitvijo ne smemo zadovoljiti, ter čakamo, da bosta nazadnje zmagali borčevska zavest ter zavest članov zveze komunistov, in da bodo končno prišla na dan prava imena vseh, ki so pripomogli k likvidaciji tega projekta. Morali bi se zavedati, da niso ostala nenadzorovana vsa ta nečedna dejanja ob trošenju družbenega denarja. Ne bi smelo priti do tega.

Ker je zadeva vedno bolj odmaknjena, pa ni rečeno, da bo slovenska javnost, še zlasti borci, na to enostavno pozabila. Zdaj, ko je dokončna razprava o projektu Dražgoška bitka že končana in mnoge stvari že razčiščene, pa javnost še vedno ne ve, kje je bil pravi vzrok, da ta projekt ni uspel in kdo je največ pripomogel k temu neuspehu.

FRANC ČADEŽ,
Ptujška 20,
Ljubljana

Brez povezave

Zelo sem se začudil, ker sta bili proslavi NOB ob 40-letnici 6. SNOUB Slavka Slandra in ob 40-letnici osvoboditve Novega mesta hkrati na isti dan. Zakaj se organizatorji proslav ne dogovorijo med seboj, oziroma da republiški organ, ki potrjuje takšne proslave, dopusti, da sta tako pomembni proslavi za Slandrovo brigado hkrati? Slandrova brigada je osvobajala Novo mesto, in ker je ta brigada imela 40. obletnico formiranja na Trojanah, od slandrovcev skoraj nobeden ni bil v Novem mestu.

SREČKO GRASIČ

ELEKTROMONTAŽA

61000 LJUBLJANA
TRŽAŠKA C. 126

TELEFON: H. C. 61-441, 64-571, 64-573

IZVAJAMO:

ELEKTROINSTALACIJE JAKEGA IN ŠIBKEGA TOKA
STRELOVODE

IZDELUJEMO:

RAZDELILNE IN KOMANDNE OMARE

Naročam tednik **tv-15 naš TOVARIS**

Ime in priimek _____

Ulica, hišna št. _____

Kraj _____ Pošta _____

podpis _____

ARCEOMURKA

TRGOVSKO PODJETJE

»GALEB« Ljubljana

MESTNI TRG 21

ARCEOMURKA

STADOR PLANINA

Pomnik padlim
kurirjem P-22

Partizanska kurirska postaja P-22 je med NOB delovala na območju Knežke grape z vsemi okoliškimi vasmi ter planin Podkuk, Lom in Stador. Kurirji te postaje so imeli zelo naporne poti do zvez s sosednjimi postajami in do drugih enot. To postajo so italijanski fašisti v letu 1943 kar petkrat napadli. Stador planina je visoka nad 1000 metrov, a kljub temu jih je sovražnik hodil čakati v zasedo, tako je na Lom planini padel kurir Franc Kikelj, padla pa sta še dva kurirja, Lado Kemperle in Fortunat Jeklin.

Odbor partizanskih kurirjev za severno Primorsko in LD Ljubinj so dne 27. avgusta na Stador planini na lovski koči odkrili spominsko ploščo 3. padlim kurirjem in postaji P-22.

Spominsko ploščo je odkril 85-letni znani prvoborec in spomeničar Mihael Brovč-Breza s Koritnice, ki je bil tudi dalj časa komandir postaje. Ob odkritju plošče so uradno poimenovali to lovsko kočjo po kurirski postaji P-22.

Veliko ljudi, soborci, svojci padlih in drugi, ki so se ta dan zbrali ob odkritju, so s tem pokazali spoštovanje do padlih. Profesor Zega iz Tolmina je v svojem govoru orisal pomen kurirskih relednih postaj, Slavko Fratrik pa je povedal, kako je potekalo njihovo delo. Na proslavi so še nastopili pevski zbor s Kneže in recitatorji iz Poljubinja. Prišla je tudi pohodna kurirska brigada P-21 s Pečin. Ob koncu proslave je predstavniki kurirskega odbora dal pomnik v varstvo lovčev Lovski družine Ljubinj in podelil priznanje kurirjem jubilarom, svojem padlih, odboru ZZZB NOV občine Tolmin, KS Ljubinj, KS Kneže in LD Ljubinj.

Za postavitev spominskega obeležja so finančno prispevali dvoje tolminskih delovnih organizacij in obrtniki ter lovska družina Ljubinj. Vsem se prav lepo zahvaljujemo. Nadalje se zahvaljujemo delovni organizaciji, ki je dala kombi za prevoz ljudi iz Tolmina na Stador planino, občinskemu odboru ZZZB NOV Tolmin za vsestransko sodelovanje, lovčev Lovski družine Ljubinj, KS in organizaciji ZB Ljubinj za dobro organiziranost proslave ter vsem, ki so karkoli pomagali pri proslavi.

Pripravljalni odbor in Odbor kurirjev za severno Primorsko

NOVA GORICA

Obletnico so počastili
s koncertom

Med tisoči pripadnikov 9. korpusa NOV Jugoslavije, ki so bili v zboru na nedeljski slavnosti v Novi Gorici, je bil v vrstah BBO tudi Anton Birtič, ustanovitelj in vodja ansambla Beneški fantje, ki je bil tudi sam pripadnik te slavne vojaške enote v vrstah VOS.

Taj veličastni slovesnosti je ansambel Antona Birtiča Beneški fantje hotel dati tudi poseben prispevek in pečat s tem, da je v popoldanskem času prispeval brezplačno koncertno plesno prireditev. Od 17. do 22. ure je na improviziranem odru ob Kidričevi ulici, ki je osrednja ulica Nove Gorice, odmevala značilna glasba imenitnega ansambla, ki se po svojem glasovnem sestavu ni spremenil že vse od ustanovitve pred 31. leti, ko je Anton Birtič še živel in delal v Ljubljani. Sedaj že veliko let v rodni Benečiji razširja harmonikarsko umetnost s svojo šolo. Na novogoriški koncertno-plesni prireditvi so prišle ponovno do izraza pevne in svojevrstne kvalitete tradicionalne slovenske beneške glasbe, ki jo imajo naši ljudje radi. Na dan velikega praznika 9. korpusa v Novi Gorici so bile deležne odobravanja znane pesmi kot so: Zvezde žarijo, Sem fantič doma od Čedad, Beneški bratři, Raztrgani košpi, Gor an dol po pot, S kitaro po svetu in še mnoge druge. Tovariš Birtič pravi, da so taka srečanja in nastopi enkratna doživetja. Srečen in ves prevzet spoznava, da je glasba njegovega ansambla ljudem še vedno pri srcu, da so ji naklonjeni tudi mladi. Po dolgih letih se je spet srečal z mnogimi znanci in prijatelji in vedno znova spoznava, kako mogočna je bila misel NOB o bratstvu in enakosti med narodi in ljudstvi sveta. Tudi njegova nova PL plošča in kaseta, ki bosta izšli to jesen z naslovom »Pod Alpe«, nosita pozdrave ljubezni, bratstva in miru.

IVAN RUTAR

Naročnikom TV-15 Naš tovariš

»Stari naročnik – novega«

Naša akcija pridobivanja novih naročnikov je ob pomoči naših starih bralcev v polnem teku. Prijetno so nas presenetila naročila iz Novega mesta, kjer se je v akcijo plodno vključila tudi občinska konferenca ZRVS. Tako so po en izvod našega časopisa naročili občinska konferenca ZSMS, občinski svet zveze sindikatov ter kmetijska zadruga Krka in tovarna obute.

Do zdaj je največ novih naročnikov zbral Janko Pristavec s Polja v Bohinju, in sicer 47. Druga je Fani Smrekar iz Ljubljane, ki je zbrala 41 novih bralcev. Franci Butelj jih je pridobil 34, Janko Repovž iz Trzica 29, tesno pa mu sledi Dušan Rustija iz Novega mesta z 28 novimi naročniki.

RADIO ŠE POMNITE
– TOVARIŠI

Mineva 40 let od ustanovitve Kobariske republike. Prvi jo je tako poimenoval sovražnik, ljudje pa so to ime sprejeli kot izraz svoje revolucionarne volje. Ljudje tega dela Slovenije so zaživel v svobodi sredi vojne vihre, obkoljeni s sovražnikom, ki skoraj dva meseca ni bil dovolj močan, da bi jih strl sredi svojega zasedenega območja.

V oddaji 25. septembra bodo obujali svoje spomine na nastanek Kobariske republike, oblikovanje ljudske oblasti in partizanskih enot ter na odpor proti številčno premočnemu sovražniku Albert Jakopič-Kajtimir, komandant Goriske divizije, Franc-Zorko Črnugelj, komisar Bazoviške brigade, Branko Bavec, namestnik komandanta Bazoviške brigade, Alojz Mavrič-Oton in Franc-Copi Borutin. Oddajo pripravlja Filip Semrl.

BREZOVICA

Ob grobu Miroslava
Remškarja-Boštjana

Osemnajstega avgusta je bila na pokopališču na Brezovici pri Ljubljani ob navzočnosti njegovih najbližjih in predstavnikov krajevne skupnosti Brezovica spominska slovesnost ob 20. obletnici tragične smrti Miroslava Remškarja-Boštjana, polkovnika JLA, politkomisarja 2. brigade Vojsko državne varnosti.

Skupna delegacija skupnosti borcev Varnostno-obveščevalne službe (VOS) OF za severno Primorsko in druge brigade VDV je prišla na njegov grob, da se s polnim spoštovanjem pokloni njegovemu spominu. Čeprav sta od tedaj minili že dve desetletji, je v srcih njegovih najbližjih in v srcih soborcev, prijateljev in znancev še zelo svež spomin nanj. Z njegovo smrtjo so Boštjanovi najbližji izgubili vzornega moža in očeta. Hkrati so njegovi soborci, posebno tisti iz vrst VOS OF za severno Primorsko in druge brigade VDV izgubili vidnega partizanskega funkcionarja in priljubljenega tovariša, naše oboževane sile pa sposobnega oficirja v času, ko so njegove umske in vojaško-strokovne sposobnosti šele začele prihajati do polnega izraza.

Prav tiste njegove lastnosti, kot so sposobnost, delavnost, vztrajnost, preudarnost, širokosečnost in človečnost in druge, so pomembno vplivale tako na njegovo uspešno opravljanje dolžnosti politkomisarja 2. brigade VDV od njene ustanovitve do konca vojne kakor tudi na hitro napredovanje v vrstah JLA. Boštjanovo delo in uspehi med NOB so krepili spoštovanje in zaupanje, ki so ga vsi soborci imeli do njega. Njegovo napredovanje po vojni pa jih je razveseljevalo in ob tem je rasel tudi njihov ponos.

KAMILO BREŠAN

SLOVENSKE KONJICE

V pobrateni občini
Kosjerić

Enainštirideset žensk naše občine je v treh septembrskih dneh obiskalo pobrateno občino Kosjerić in doživelo nekaj nepoznanega lepega. V organizaciji konferenca za družbeno aktivnost žena pri občinski konferenci SZDL in s posebnim prizadevanjem predsednika Filipa Beškovičnika smo se odzvali povabilu iz Kosjerića in pripravili srečanje, ki je nadvse uspelo. Na srečanje so bile povabljene predvsem ženske, ki so se pokazale še posebno zavzete in aktivne na raznih področjih družbenopolitičnega življenja naše občine.

Na pot smo odšli 8. septembra 1983 ob 22. uri in se pripeljale v Kosjerić naslednji dan ob 11. uri. Dolgo potovanje smo si krajšale s petjem in dobro voljo, ki je nobeni ni manjkalo.

V Kosjeriću so nas že nestrpno pričakovali in

Vabila

Skupščina občine, družbenopolitične organizacije občine Cerknica, krajevna skupnost Loška dolina vabijo na osrednjo proslavo 40-letnice SNOUB Mirka Bračiča in Notranjskega oddaja, ki bo prva v sklopu praznovanj praznika občine Cerknica v soboto, 24. septembra 1983, ob 12. uri pri gradu Snežnik v Loški dolini.

Slavnostni govornik bo sekretar predsedstva OK ZKS Cerknica Drago Frlan.

Kulturni program bodo izvajali godba Kovinoplastike, moški pevski zbor DPD Svoboda, mladinski pevski zbor osnovne šole heroja Janeza Hribarja in recitatorji amaterskega gledališča Loška dolina.

Še posebej vabijo borce SNOUB Mirka Bračiča in Notranjskih odredov.

★

Vabimo na srečanje udeležencev predvojnih študentskih in srednješolskih narodno-obrambnih taborov na Kočevskem in ob severni meji. Sestanek bo v soboto, 1. oktobra 1983, na Duhu na Ostrem vrhu. Organiziran bo avtobusni prevoz iz Maribora ob 10. uri z avtobusne postaje pred železniškim kolodvorom, vrnitev pa bo ob 18. uri.

Namen srečanja je ocena in ureditev zbranega gradiva za zbornik.

Organizator srečanja je svet za tradicije pri občinskem odboru ZZZB NOV Maribor-Ruše.

Pripravljalni odbor

★

KO ZZZB NOV Vojsčica in Sela na Krasu vabita vse borce in aktiviste ter druge politične in družbene organizacije, posebno pa svoje padlih in borce Kosovelove brigade na slovesnost ob odkritju spominskega obeležja desetim padlim borcem Kosovelove brigade, ki bo 25. 9. 1983 ob 14.30 na meji med KS Vojsčica in KS Sela na Krasu. Po slovesnosti bo tovariško srečanje na prireditvenem prostoru v Selah na Krasu.

★

Krajevna organizacija Zveze borcev NOV Zatočin vabi vse borce, aktiviste in druge občane k odkritju spomenika padlim borcem NOV iz Zatočmina.

Odkritje bo v nedeljo, 25. septembra 1983, ob 15. uri v Zatočminu.

Pripravljalni odbor

★

Domicilni odbor Vojkove brigade pri skupščini občine Idrija vabi vse borce te brigade na slovesno sejo skupščine občine Idrija, ki bo v Cerknem v dvorani ETA dne 2. oktobra 1983 ob 10.30.

Slovesno postrojevanje Vojkove brigade bo isti dan ob 10. uri na dvorišču ETA, na kraju, kjer je bila pred 40. leti ustanovljena. Tako bomo počastili 40-letnico priključitve Slovenskega primorja in Istre k matični domovini in ustanovitve Vojkove brigade.

Dom. odbor in SO Idrija

★

Vabimo vse borke in borce 9. SNOUB Kočevske na proslavo 40. obletnice ustanovitve brigade, ki bo v Kočevju 1. oktobra ob 9. uri v Centru za usmerjeno izobraževanje (za hotelom Pugled). Proslava bo združena s proslavo 40. obletnice kočevskega zbora in proslavo občinskega praznika občine Kočevje. Borkam in borcem, zaslužnim organizacijam in posameznikom bodo podeljene spominske značke, brošura o 9. SNOUB, priznanja in plakete. Po slovesnosti bo tovariško srečanje s kulturnim programom.

S svojo udeležbo boste prispevali k večji in lepši slovesnosti. Prometne zveze s Kočevjem so ugodne.

Odbor skupnosti borcev ZDO in 9. SNOUB

nas nadvse pristrčno sprejeli. Po malici so nam v kulturnem domu pripravili krajši spored, med katerim smo v kratkem predstavili občini. Sledil je ogled tovarne konfekcije in tovarne električnih kablov, kjer so nas tudi povabili na skupno kosilo. Po kosilu so nas prevzele »domačice« in nas po dve in dve odpeljale v svoje domove, kjer si je vsaka prizadevala, da bi nas čimbolje in lepše pogostila. Še ta prvi večer smo spet skupaj večerjale ter se ob zvokih naše in njihove harmonikarke veselo zavrtle v kolu, valčku in polki.

Naslednje jutro smo se z dvema avtobusoma odpeljale skupaj z gostiteljicami v Titovo Užice. Tam smo si ogledale zgodovinski muzej – hišo, v kateri je delovala prav v takih jesenskih dnevih 1941 prva tovarna orožja za potrebe partizanske vojske in odkoder je tovariš Tito vodil in usmerjal delovanje te naše prve svobodne »Uziške republike.« V neizbrisnem spominu nam bo ostalo vse, kar smo si tam ogledale.

Nekoliko smo se sprehodile po sedaj prekrasnem mestu Titovem Užicu, nato pa se odpeljale na hrib Kadinjača, kjer je veličasten spomenik padlemu Delavskemu bataljonu, ki je branil umik vrhovnega štaba iz Užic v novembru 1941, potem ko so Nemci navalili z vso silo in krutostjo. O tem herojskem podvigu preprostih delavcev, kmetov in obrtnikov nam je govoril kustos muzeja na Kadinjači.

Po vrnitvi s Kadinjače smo bile spet povabljene na lepo kulturno zabavno prireditev in nato na družabno srečanje z našimi gostiteljicami v hotelu Skrapež. Kdo naj popiše vse tople besede in pesmi, ki so nam vsem ta večer privrele iz src in se zile v eno samo srečno rajanje pozno v noč.

Čas slovesa se je kmalu približal. V jutro tret-

Obvestili

Predsedstvo skupnosti borcev vojaškega šolstva NOV in POS vabi nekdane predavatelje in borce vojaških šol v narodnoosvobodilni vojski v Sloveniji in druge posameznike, ki jim je ob štiridesetletnici tega šolstva dodelilo priznanja oziroma spominske značke, vendar jih 20. junija niso prevzeli, da jih prevzamejo dne 29. 9. 83 od 11. do 13. ure v stavbi republiškega odbora ZZZB NOV in POS na Vrtači št. 11 v Ljubljani, ali pooblastijo drugo osebo, da to stori namesto njih.

Predsedstvo prav tako vabi tiste predavatelje in borce bodisi oficirskih ali podoficirskih šol v NOVS, ki omenjenega priznanja oziroma znaka še niso prejeli, vendar ga želijo prejeti, da na naslov Predsedstvo skupnosti borcev vojaškega šolstva NOV in POS, Vrtača 11, Ljubljana, takoj sporočijo te podatke: ime in priimek, v kateri vojaški šoli je deloval bodisi kot predavatelj ali član upravnega osebja ter od kdaj do kdaj. Priznanje bodo prejeli v Ljubljani, in sicer ob občnem zboru skupnosti, o čemer bodo pravočasno obveščeni.

Predsedstvo skupnosti borcev vojaškega šolstva NOV in POS

★

Vabimo vse borce in borke 12. SNOUB, ki žive na območju območnega odbora Ljubljana, da se udeležijo proslave ob 40-letnici ustanovitve 12. SNOUB 24. septembra 1983 v Krmelju. Območni odbor organizira prevoz z vlakom iz Ljubljane z odhodom ob 6.38 in s prihodom v Trzin ob 9.22, od koder bo organiziran prevoz z avtobusi v Krmelj. Vrnitev v Ljubljano okrog 19.30. Pri odhodu je potrebno kupiti na železniški postaji Ljubljana vozovnico za relacijo Ljubljana-Trzin in nazaj.

Na proslavi v Krmelju bodo vsem živečim borcem in borkam 12. SNOUB podeljena spominska priznanja ob 40-letnici.

Skupnost borcev 12. SNOUB Območni odbor Ljubljana

Poizvedbi

Vsa leta po vojni nisem mogel dobiti nobenih novic o izginulem sinu Janku Zalarju, s partizanskim imenom Janez. Do leta 1941 je delal v ilegali, nato je odšel v partizane. Sodeloval je v Sercevi brigadi. V začetku se je zadrževal v Polhograjskih Dolomitih, nato je deloval po Dolinski. Zgodaj spomladi 1943 se je zadrževal v okolici Smarje Sape, nato je odšel proti Novemu mestu. Tam je bil ranjen in od takrat je za njim izginila vsaka sled. Najbrž je padel v maju 1943.

Prosim vse, ki so sodelovali z njim in se skupaj z njim bojevali, da mi sporočijo, kje je padel moj sin, in vsaj, kje je pokopan. Vsekemu, ki mi bo karkoli sporočil o mojem sinu, se vnaprej lepo zahvaljujem. Moj naslov je: Franc Zalar, Pietersnikova 27, Ljubljana.

★

Prosim za slike teh borcev Levstikove brigade: političnega komisarja 1. bataljona Lovra Krofliča-Iztoka, padel je 25. septembra 1943 v Smarju Sapi; Antona Borštnika, političnega komisarja 4. bataljona 8. brigade, rojen 11. 11. 1918, bivajoč v Gradcu v Beli krajini, padel 10. 11. 1943 na Krimu, pokopan v Preserju; Ivana Novaka-Mijavca, namestnika komandanta 4. bataljona, bivajoč na Skofljici; Ivana Bukovca, komandanta 4. bataljona septembra 1943, rojen 24. 6. 1911, bivajoč v Mrhalji vasi v Beli krajini; Janeza Zalarja-Tavčarja, političnega komisarja 2. bataljona od septembra do novembra 1943, umrl po vojni; Ivana Malenška-Bombo, komandanta 1. bataljona od januarja do avgusta 1944, umrl po vojni v Velenju.

Prosim tudi, da sporočite na moj naslov popolne podatke padlih v veliki nemški ofenzivi novembra 1943 na Mokrcu in Krimu. Vse podatke pošljite na naslov: Janez Perovšek-Pelko, Pod topoli 87, 61000 Ljubljana, telefon 261-087.

jega dne smo se skupaj z gostitelji zbrali pred spomenikom padlim iz prve in druge svetovne vojne in položile venec. Ob tem nam je spregovoril predstavnik ZZZB NOV in prvobotec in nam povedal, s kolikšnimi žrtvami jim je bila priborjena svoboda.

V imenu vseh nas se je ob gostiteljev poslovi la Rozika Sodin, ki je dejala, da bi morala biti pisatelj, pesnik in slikar, če bi hotela izraziti vsa naša občutja, ki nas prevzemajo ob tako prijaznem in toplen sprejemu, ki smo ga tu doživele.

Spotoma domov smo v Beogradu obiskale še Hišo cvetja na Dedinju, kjer pod belim kamnom sredi rož počiva naš največji mož – dragi tovariš Tito. Tako lep in preprost je ta njegov poslednji dom. Z največjim spoštovanjem smo se poklonile njegovemu spominu.

JULKA TAJNKAR

Popravek

V 33-34. številki TV-15 od 18. avgusta 1983 je bila objavljena v prispevku ob 40-letnici Levstikov brigade pisca Janeza Perovška-Pelka fotografija na 9. strani, z napisom pod fotografijo se ne strinjam. Na sliki ni tovariš Franc Centa temveč tovariš Ivan Ilc iz Gorenje vasi pri Ribnici (padel 13. 7. 1944 v Žužemberku). Objavljena slika je retuširana, na originalni sliki je omenjeni slikan skupaj s tovarišem Venceljem Kolencem, še živečim v Mariboru. Original fotografijo hranim jaz.

Anica Tanko
Gorenjska c. 72, Ribnica na Dol.

B. K.

Magdalena Reven

Junija smo se na žirovskem pokopališču poslovili od Magdale-
ne Reven, rojene leta
1900 v Novi vasi pri
Zireh. Zaradi napre-
dnih idej je bila z vso
družino izseljena v Sr-
bijo 1941. leta.

Vincenc Madon

V Batah smo se juli-
ja poslovili od aktivis-
ta in borca Vincenca
Madona, rojenega leta
1900 v Lazu pri Ba-
skah. Po prvi svetov-
ni vojni je streljal na
karabinjerje, zato je
bil aretiran in zaprt v
tržaških zaporih. Z
NOG je simpatiziral
že od samega začetka.
Skupaj z družino je
redno oskrboval par-
tizansko postojanko
pod Baskami. Njega-
va hiša je bila parti-
zanom vedno odprta,
zato je bila 1943. leta
požgana. Po kapitulaci-
ji Italije je vstopil v
Gradnikovo brigado,
kjer je bil do 1944. le-
ta. Zaradi hude zime
so mu zmrznile noge
in se je vrnil domov,
vendar je še istega le-
ta odšel v Benečijo in
se priključil kurirski
postaji P 25 B kot ku-
rir.

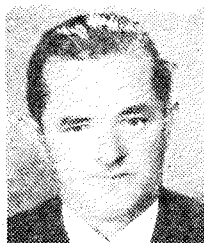
Anton Puhek

V Razvanju pri Ma-
riboru smo se aprila
poslovili od Antona
Puhka, rojenega 1915.
leta v Obrhu pri Čr-
nomlju. Pot aktivista
in borca je začel aprila
1942. leta v Dragatu-
šu, kasneje je bil bo-
rec operativnih parti-
zanskih enot dopolni-
tvenega bataljona 7.
korpusa, kot poobla-
ščenec Ozne za okraj
Grosuplje in borec 1.
brigade 2. divizije
KNOJ. Bil je večkrat
odlikovan.

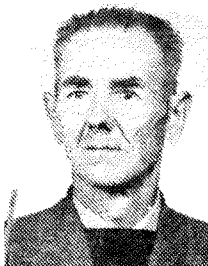
Alojz Selič

Junija je umrl akti-
vist OF Alojz Selič,
rojen 1910. leta v
Osredku pri Sentjurju
pri Celju. Od maja
1944. leta je organi-
ziral delo za NOG.
Bil je terenski obve-
ševalec, skrbel je za
ranjence, pomagal s
prehrano in skrbno
zbral podatke, po-
membne za borce. Od
njega smo se poslovili
na Kalobju.

Franc Zorman

Na kamniških Za-
lah smo se aprila po-
slovili od Franca Zor-
mana. Rodil se je
1921. leta v Zgornjem
Brniku. V NOV je sto-
pil oktobra 1944. leta
v 2. tankovsko briga-
do. Odlikovan je bil z
medaljo za hrabrost.

Ivan Lipnik

Na šentiljskem po-
kopališču smo se
aprila poslovili od
Ivana Lipnika, roje-
nega 1909. leta v
Šmartnem ob Paki. V
partizane je odšel
1944. leta po prihodu
14. divizije na Stajer-
sko, in sicer v Tomši-
čevo brigado. Bil je
ranjen in se je zdravi-
l v partizanski bolni-
šnici v Zgornji Savin-
jski dolini pod Volov-
ljekom. Po vojni je
delal v rudniku Vele-
nje.

Jakob Zalokar-
Večernik

Maja smo se v Bo-
hinjski Bistrici poslo-
vili od borca, predvoj-
nega skojevca in ko-
munista Jakoba Zalo-
karja-Večernika, roje-
nega 1905. leta na Po-
ljah v Bohinju. Bil je
aktivist OF od 1941.
leta, kasneje pa član
Varnostno-obvešče-
valne službe. Za za-
sluge v NOB je prejel
več odlikovanj in
priznanj.

Jakob Kresnik

V Celju je junija
umrl Jakob Kresnik.
Rodil se je pred 89. le-
ti v Celju. Okupacijo
je dočkal na celj-
skem sodišču, kjer je
začel sodelovati z
NOG. Tudi oba njego-
va sinova sta bila or-
ganizirana. V Čreti sta
organizirala akcijo za
zbiranje orožja in pri-
prave na oborožene
akcije. Zaradi izdaj-
stva sta bila aretirana
in ustreljena v Mari-
boru. Po smrti sinov
ni prenehal dela in
1942. leta je bil skupaj
z ženo aretiran. Zeno
so odpeljali v Ausch-
witz, njega pa v tabo-
rišče Weismann na
Bavarsko. Bil je akti-
ven v vseh DPO, za
kar je bil dvakrat odli-
kovan.

Ludvik Lipovšek

Rodil se je 1921. leta
v Bukovju pri Slivni-
ci. V NOB se je vklju-
čil oktobra 1944. leta.
Bil je borec Kozjan-
skega odreda. Po de-
mobilizaciji je sodelo-
val pri obnovi poruše-
ne domovine in bil
aktiven v družbeno-
političnih organizaci-
jah. Od njega smo se
poslovili junija v Sliv-
nici.

Ivan Lunder

Maja smo se na
ljubljskih Zalah po-
slovili od Ivana Lun-
dra, rojenega 1910. le-
ta v Dolnjih Poljanah.
Zaradi sodelovanja z
OF so ga Italijani
1942. leta zaprli in od-
peljali na Rab. Po ka-
pitulaciji Italije je
vstopil v Rabsko bri-
gado in prišel na Do-
lenjsko. Najprej je bil
v enotah VOS v Veli-
kih Laščah in kasneje
v 9. brigadi. Oktobra
1944. leta je bil ranjen
in se je zdraviel v Bari-
ju. Po vojni je sodelo-
val v številnih akci-
jah.

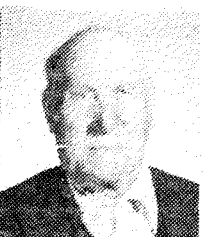
Ivan Šturm

Junija smo se v
Kranjski gori poslovi-
li od Ivana Šturma,
borca prekomorskih
brigad. Rodil se je
1912. leta na Prapro-
tnem nad Tolminom.
Leta 1940 je bil mobi-
liziran v italijansko
vojsko in poslan v
Afriko, kjer so ga za-
vezniki 1943. leta zaje-
li in odpeljali v tabori-
šče vojnih ujetnikov.
Leta 1944 je postal bo-
rec 5. prekomorske
brigade. Bil je odliko-
van.

Alojz Turkar

Mnogo prežgodaj
smo se poslovili od
borca in vojaškega in-
valida Alojza Turkar-
ja, rojenega 1921. leta
v Slovenj Gradcu. Po
prihodu okupatorja je
bil dodeljen na želez-
nico v Beljak. V 1944.
letu je dobil poziv za
nemško vojsko. Takoj
je odšel iz Beljaka in
vstopil v 3. bataljon
VDV brigade. Bil je
ranjen in se je zdravi-
l v bolnišnici na Pohor-
ju. Ob izdaji bolnišni-
ce so vse ranjence za-
jeli Nemci in jih odpe-
ljali v mariborske za-
pore, kjer so jih zasl-
ševali in odpeljali v
Dachau. Od njega
smo se poslovili v
Podkrajju.

Franc Močnik

V Spodnji Idriji
smo se junija poslovi-
li od Franca Močnika,
rojenega 1893. leta. V
NOG se je vključil
1943. leta. Dva sinova
sta bila v partizanih.
Ženo, sina in hčerko
so Nemci ubili in pož-
gali domačijo.

Franc Bajželj

V Stražišču pri Kra-
nju smo se maja po-
slovili od rezervnega
majorja Franca Bajž-
lja, rojenega 1916. le-
ta. V NOG se je vklju-
čil januarja 1942. leta
in aktivno delal do
maja 1943. leta, ko je
stopil v 2. kranjsko
četo. Po vojni je
opravljal politične in
vojaške funkcije. Za
aktivno delo v NOB je
prejel orden za hra-
brost, orden za slugo
za narod, orden za vo-
jne zasluge in bolgarsko
odlikovanje.

Stanko Vesel

V Sodražici smo se
julija poslovili od
Stanka Vesela, roje-
nega pred 78 leti. Med
okupacijo se je takoj
vključil v OF. Leta
1942 je delal v gospo-
darski komisiji, leta
1943 je odšel v parti-
zane. Bil je na koman-
di mesta Rūbnica, no-
tranjskem vojnem po-
dročju in v 31. diviziji.
Po vojni je delal pri
obnovi domovine in
opravljal vrsto po-
membnih dolžnosti v
DPO. Za svoje delo je
bil dvakrat odlikovan.

Dragemu komandantu Čaliju v slovo

Dne 6. 9. 1983 so na zagrebškem
pokopališču Mirogoj pokopali z
vsemi vojaškimi častmi upokoje-
nega poveljnika letalstva JLA
Karla Dimnika-Čalija. Pred mrli-
ško vežico mu je v zadnje slovo
spregovoril predstavnik ZZB
NOV, ki je zlasti poudaril njegove
velike zasluge na področju razre-
ševanja stanovanjskih problemov
borcev NOV. Čeprav je bil ves čas
upokojitve bolan, se je nesebično
razdal pri dolžnosti predse-
dnika stanovanjske komisije za
borce, hodil od stanovanja do sta-
novanja, tolažil in vzpodbujal
borce v premagovanju težav in še
tako hude primere reševal pošte-
no. V življenje in delo borcev je
vnesel nove oblike dela, kot so
srečanja in obdaritev mater pad-

lih borcev in bork, družabna sre-
čanja in izlete borcev. Borci kra-
jevne skupnosti, kjer je živel z
družino, so mu zelo hvaležni za
njegovo dolgoletno in požrtvoval-
no delo. To se je izpričalo tudi z
veliko udeležbo krajanov in bor-
cev na zadnji poti njihovega kra-
jana. Pevski zbor iz Novega mesta
KUD Dušan Jereb je lepo zapel
slovenske žalostinke.

Pogreba sta se udeležili tudi de-
legaciji 4. SNOUB Matija Gubec
in 15. belokranjske brigade z za-
stavami. Bili sta na zadnji častni
straži in nosili vence brigad. V
imenu skupnosti borcev 2. grupe
odredov, Gubčeve in belokranjske
brigade je govoril Čaliju na grobu
Mirko Klančar-Sandi.

PRAVNI SVETOVALEC

K. K. M. Ali bo hčerka upravičena do družinske pokojnine za vami, čeprav je postala popolnoma nezmožna za delo zaradi posledic prometne nesreče, ko je bila stara že 32 let?

Odgovor: Če boste hčerko do svoje smrti preživljali, bo upravičena do družinske pokojnine za vami, čeprav je postala popolnoma in trajno nezmožna za delo po dopolnitvi starosti 15 let oziroma po končanem rednem solanju.

Z. S. M. Sosed se postavil leseno barako poleg moje delavnice in mi s tem zaprl okno delavnice, tako da nimam v delavnici temno, saj pri dnevi svetlobi ne morem več delati, razen če uporabljam 500 W žarnico. Kaj naj storim?

Odgovor: Po vsej verjetnosti je so-
sed zgradil barako brez ustreznih do-
voljenj in tudi brez lokacijskega ogle-
da, saj bi bili vi sicer na ta ogled vablj-
ni in bi lahko dajali svoje pripombe k
nameravani gradnji. Ni tudi verjetno,
da bi pristojni organi dovolili tako
gradnjo, ki očitno sosedom povzroča
škodo. Obrnite se torej na urbanistič-
no inšpekcijo, ki ima možnost izdati
odločbo, da se objekt odstrani na in-
vestitorjeve stroške.

**G. M. R. V zemljiški knjigi je parce-
la vpisana kot travnik, na parceli pa
raste tudi drevje. Ali je lastnik upra-
vičen tudi do pobiranja sadja?**

Odgovor: Samo po sebi se razume,
da lastnik parcele svoje zemljišče la-
hko uživa in pobira plodove, ki mu jih
zemljišče nudi ne glede na vpise v
zemljiški knjigi ali katastru.

**O. K. R. Ali se borcem NOV pred 9.
9. 1943 že obračunava pokojninska
osnova od zanj najugodnejšega pet-
letnega mesečnega povprečja oseb-
nih dohodkov?**

Odgovor: Po odstavku 53. člena
zveznega zakona o temeljnih pravicah
iz pokojninskega in invalidskega zava-
rovanja, ki se je začel uporabljati 1. 7.
1983, se borcu NOV pred 9. 9. 1943, če
je to zanj ugodnejše, pokojninska osno-
va ugotovi na podlagi mesečnega pov-
prečja osebnih dohodkov, ki jih je dose-
gel v katerikoli zaporednih petih letih
zavarovanja, ki so zanj najugodnej-
ša, in sicer v času od 1. 1. 1966 dalje.

**L. Z. V. Kdaj lahko vojaški invalid,
ki ima pravico do osebnega motorne-
ga vozila, ponovno uveljavi to pra-
vico?**

Odgovor: Po zakonu o temeljnih
pravicah vojaških invalidov in družin
padlih borcev lahko vojaški invalidi,
ki so upravičeni do osebnega motorne-
ga vozila (to je vojaški invalidi, ki jim
je status vojaškega invalida 1. skupine
priznan zaradi amputacije spodnjih
okončin ali hudih okvar spodnjih
okončin, ki so izenačene z amputacijo
okončin, ter vojaški invalidi, ki jim je
status vojaškega invalida 1. skupine
priznan zaradi izgube vida na
obeh očeh), ponovno uveljavijo pravi-
co do osebnega motornega vozila po 7
letih od dneva prevzema prej prejete-
ga oziroma kupljenega vozila.

**P. G. K. Koliko znaša doba trajanja
za ortopedske čevlje?**

Odgovor: Doba trajanja za ortope-
dske čevlje, do katerih so upravičeni
uporabniki zdravstvenega varstva, na-
vedeni v prilogi samoupravnega spo-
razuma o uresničevanju zdravstvene-
ga varstva, je odvisna od starosti upo-
ravnika, ter znaša pri otrocih do dopol-
njenega 7. leta starosti - 6 mesecev, pri
otrocih in mladini med 7. letom staro-
sti do dopolnjenega 18. leta starosti - 8
mesecev in pri osebah, starejših od 18
let - 12 mesecev.

**M. Z. P. Kateri invalidi so oprošče-
ni plačila prispevka k ceni zdrav-
stvenih storitev, zdravi in pripo-
močkov?**

Odgovor: Po samoupravnem spora-
zumu o uresničevanju zdravstvenega
varstva (Urad. list SSRS, št. 26 1983)
niso dolžni prispevati k ceni zdrav-
stvenih storitev, zdravi in pripomoč-
kov, za katere je predpisana participa-
cija, tudi vojaški invalidi (vojni in mir-
nodobni) ter civilni invalidi vojne. Pla-
čila participacije za prve kurativne
preglede v osnovni zdravstveni dejav-
nosti in za zdravlila ob prevzemu v le-
karni na recept pa so oproščene osebe
z najmanj 70 odstotno telesno okvaro.

JOŽE HREN-AKI

Napad na postojanko v Rečici ob Savinji

Ko je prišla skupina, ki jo je vodil Roman, do hiše mizarja Straška, je že zaropotalo. Dolg rafal je pretrgal morečo tišino. Po skupini ga je spustil Strašek, ki je bil vdan Nemcem. Prvi je bil zadet Roman. Potem je zaregljalo iz vseh lukenj, kjerkoli je tičal sovražnik. Vse skupine so se spoprijele s sovražnikom. Ta nas je za vsako ceno hotel zriniti z zavzetih položajev. Vnel se je hud boj. Nemci niso vedeli, s kolikšno silo imajo opravka. Ko smo vdrli v trg, so mislili, da imajo opravka z našo, t. j. z Bogdanovo četo, ki je nekaj dni prej uničila postojanko v Radmirju.

Nemcem nismo uspeli iznenaditi pri večerji. Menza je bila prazna, le eden se je motovilil nekje v kuhinji. Večina se je že pred našim prihodom zatekla v postojanko, kjer so nas pripravljali čakali, dva pa sta se skrila v apneno jamo. Ta dva so naši kmalu prišli, eden se je kar sam vdal. Trije Nemci, ki so imeli premalo časa, da bi se umaknili v postojanko, so se skrili v bližnji gnojno jamo, in tudi te so naši hitro našli. Kasneje smo zvedeli, da sta dva sodelavca gestapa vohunila po Dobrovljah in naletela pod Tolstim vrhom na brigado. Vse postojanke v Zgornji Savinjski in Zadrebški dolini so bile opozorjene o možnosti napada, in so bile zaradi tega v strogi pripravljenosti.

Drago Poglajen

proti cilju napada. Pazili smo na vsak gib. Ogenj je bil vse hujši. Sovražnik je bil dobro oborožen. Tudi položaj je imel boljši, zato so se tako zagrizeno branili. Strahotno je zaropotalo tudi pri Prihovi. Tam sta Nemce pričakali četi 2. bataljona. Kolona Nemcev, ki je hitela iz Mozirja na pomoč, je trčila v našo zasedo. Vnel se je srdit spopad. Nemci so hoteli nadaljevati pot za vsako ceno. Naši pa so jih uspešno zavračali. Nemci so hoteli zasedo obiti. Nameravali so se prebiti čez Kriznik, vendar jim tudi to ni uspelo. Kar pol noči so Nemci vztrajali, da bi se prebili in prišli na pomoč napadenim v Rečici. Naši so jih uporno zavračali. Preostalo jim ni nič drugega, kot da se umaknejo in vrnejo v Mozirje. Kako srdit je bil spopad, povedo žrtve, ki pa so bile na sovražnikovi strani mnogo večje. Imel je kar 26 mrtvih, ranjenih pa še več.

Tudi Nemci, ki so hoteli iz Ljubnega na pomoč napadenim v Rečici, so pri Vrhpolju trčili v zasedo, ki sta ji poveljevala neustrašna borca namestnik komandanta 2. bataljona Mirko Jerman in komandir čete Jože Štok-Korotan. Spopad je bil tako silovit, da so se Nemci takoj umaknili. Medtem pa je na Rečici zopet zaregljalo. V noč so se zarezali kriki jurišnikov. Slišali pa smo tudi glasove iz postojanke. Pridušene in nerazumljive. Streljanje je bilo močno, pa je spet ponehalo. Noč se je že povesila v drugi del noči. Nezažrto smo stiskali svinčeni obroč okrog postojanke. Sovražnik se je še naprej zagrizeno upiral. Sredi tega peklenskega trušča se je komandant Simon naposled odločil za odločilni, poslednji naskok.

Simon je razvrstil borce za odločujoči napad. Skupina bombašev se je pod kritjem naših mitraljezcev, ki so natančno merili in pošiljali snope svinčenk skozi okna postojanke, prebila do sten postojanke. Prislonili so lestev in Simon se je prvi povzpел do stranišnega okna ter vrgel v utrdbo sveženj ročnih bomb. Strašna eksplozija je porušila med drugim tudi zunanjo steno. Po povelju: »Bombaši naprej!« se je Simon prvi pognal v postojanko. Ob njem je bil seveda tudi Samo. Za njima so vdrl v postojanko še druge skupine in začel se je boj za vsak prostor, za vsako sobo.

Sovražnika v postojanki je presenetila drznost naših bombašev in drugih borcev. Tako smo kaj hitro obračunali s tistimi, ki so vztrajali do zadnjega diha.

To noč so prebivalci Rečice čepeli zaprti v hišah, nekateri so tudi molili. Najbolj radovedni in preveč nestrpni so se odločili tvegati in so prilezli na plano. Ko so slišali povelja: »3. bataljon zbor, 2. bataljon zbor...« niso mogli verjeti in se načuditi, kolikšna in kakšna je bila naša vojska. Zjutraj pa so tudi drugi prišli iz hiš in postopali po dvoriščih ter razpravljali o dogodkih minule noči.

Z uničenjem postojanke v Rečici ob Savinji se je v teh krajih močno zmanjšala sovražnikova moč. Prebivalstvo se je počutilo nekoliko bolj svobodno. Tudi več prostovoljcev iz teh krajev je začelo odhajati med partizane.

Napad na postojanko v Rečici ob Savinji je bil izveden na pobudo terenskih delavcev OF. Bil je eden najbolj drznih in hrabrih dejanj šlandrovcev v 1943. letu. Po bitki so bolničarke in bolničarji še enkrat pregledali ranjence. Mene je hudo prizadela vest, ki sem jo zvedel že med bojem, da je ranjen tudi Roman. Takoj po boju sem ga poiskal in bil ob njem do odhoda vseh ranjencev v partizansko bolnišnico. Romanova rana je bila huda. Ob vsakem nerodnem koraku ga je še bolj zbolelo. Navzlic vsem težavam in bolečinam smo šli dalje.

Tema se je začela umikati zori. Kolona pred nami se je premikala počasi. Slišati je bilo topotanje okovanih čevljev. Na obrazih borcev je bilo videti utrujenost. Sonce je razpršilo jutranje meglice, ko smo zaslišali s ceste, ki pelje po dolini, ropot motornih vozil. V dolini je že besnel sovražnik in se pripravljal za hajko na Mozirske planine. Tudi letala so nas že večkrat preletela, vendar nas še niso odkrili.

Šli smo dalje. Vzpenjali smo se po položnem bregu, po širokem kolovozu. Čistine smo se izogibali. Od časa do časa nas je premagala utrujenost, zato smo se malo ustavili. Jutranje sonce se je že prebijalo skozi gosto zelenje. Gozd nam je zastiral nebo in sonce. Vendar je bilo že topleje. Postali smo bolj zgovorni in vedri. Po ozki vijugasti planinski cesti smo hodili v raztrgani koloni. Po naporni poti smo prispeli na Goličnikovo planoto. Tam sem se poslovil od ranjenega Romana, ki je odšel v partizansko bolnišnico. Do konca vojne se nisva več srečala.

Ker so obveščevalci prihajali iz doline z vedno bolj vznemirljivimi vestmi, smo kmalu nadaljevali pot, ki je bila bolj strma in posuta z ostrim kamenjem. Mozirske planine so se že kopale v toplen soncu. Bile so pravljico lepe. Čeprav smo bili utrujeni in nenaspani, smo rinili naprej v objem varnosti, ki so nam jo ponujale te čudovite planine.

Proti večeru je poveljstvo brigade ukazalo, da se 1. in 3. bataljon že zvečer prebija čez Savinjsko in Zadrebško dolino na Kranjsko. Naš bataljon pa naj bi ostal na Mozirskih planinah, kamor so nas potisnili zadnji sunki sovražnikovih enot. Z manevriranjem bi morali vzbujati pri sovražniku vtis, da se tu zadržuje še cela brigada. (se bo nadaljevalo)

Simon Sekirnik

2

Tekel je znoj, srečni odhajamo

Predstavljam vam našo planinsko brigado: Planinska brigada! Beseda je v bistvu zelo preprosta. Verjetno se boste ob njej spomnili na kakršnokoli akcijo. Toda med našo in drugimi mladinskimi akcijami je zelo velika razlika. Poznamo jo le mi, ki smo ji dali mesec svojih počitnic, tako kratek, a za nas pomemben del svojega življenja. Želim vam jo predstaviti, da spoznate njen namen in nas, brez olepšav.

Naša brigada je bila edina planinska brigada v Sloveniji in Jugoslaviji, tako da upravičeno govorimo o posebni brigadi. Njeni začetki segajo v leto 1979, ko so jo na Planinski zvezi Slovenije prvič postavili »na noge«. Bila je v Bavšici, lepi dolini pod našim Bavškim Grintovcem, in sicer le teden dni.

Drugič so se planinci – brigadirji iz vse Slovenije srečali naslednje leto, na istem kraju, kjer so ponovno urejali planinsko – vzgojni center teden dni dlje. Ti dve akciji sta bili republiške narave in sta delovali v okviru MDA Posočje. Šele zadnja tri leta spada brigada v zvezno akcijo, še vedno MDA Posočje. Leta 1981 je bila na planini Razor, 1982. pa na planini Polog, kjer je bila tudi letos. Razlika je le ta, da je bila zadnja dve leti organizirana za 21 dni, letos pa je bilo več inoženosti. Novost, ki jo je prinesla ta akcija, je pripomogla, da je bilo število brigadirjev skozi ves mesec različno. Prihajali in odhajali so, kajti možnost udeležbe je bila 14 dni, 21 dni ali cel mesec.

Takšna je bila dosedanja življenjska pot brigade, nadvse pomembne za tolminske hribe, za po površini največjo občino v Sloveniji, ki je nastala 1961 leta z združitvijo občin Bovec, Kobarid in Tolmin. Res je najredkeje naseljena, zato je cilj naših planincev, da pomagamo oživljati njene hribe in planine. Z delom pašne skupnosti, s prizadevanjem drugih strokovnih organizacij, z zavzemanjem in interesom domačinov ter navsezadnje tudi z našo pomočjo tiho upamo in želimo, da bomo z leti počasi, a vidno izbrisali sledove opuščanja tega zanimivega predela Slovenije. Zaradi skrajnih pašnikov je seveda malo živine. V resnici manj, kot bi jo v takih razmerah lahko preživljali.

Brez dvoma si ljudje našo pomoč zaslužijo, saj so preživeli že veliko hudega, največ med NOB, potem pa potres leta 1976, ki je povzročil ogromno škodo.

Dolina od Tolmina navzgor je izredna zakladnica kulturnih dediščin: Tolminska

korita, kužno znamenje v Volčah, smučarski tereni na Levku, arheološke zakopanine na Mostu na Soči. Podarjene so ji med drugim tudi možnosti za razvijanje športnega turizma, zimskega in letnega. Želja planincev je tudi ta, da poskrbijo za zasilna prenočišča, da se popotnik lahko ustavi kjerkoli in si kje privoščijo tako zaželen in hkrati pogrešan domači sir, mleko.

Nas je bilo letos na planini ob koncu brigade, 31. julija, približno petintrideset. Naše naselje, če lahko tako rečem hiši brez pohištva, a s kopalnico in preprosto kuhinjo, je bilo na planini Polog, 9 kilometrov iz Tolmina, kilometer, dva pod izvirov Tolminke, pod dvatisočakoma Krnom in Bogatinom, ki sta nas predvsem v vročih delovnih dneh neznanstvo vabila, vendar pa ob prostih nedeljah zaradi utrujenosti ni bilo več veliko privrženecv za izlete.

Ob naši hiški so sestavljala nekakšen polkrog še tri poslopja: hlev s 34 kravami in dve orodjarni. Sredi tega polkroga še stojita dva drogova za dviganje in spuščanje planinske in državne zastave.

Vstajali smo ob petih, ob spuščanju ali dviganju zastave smo v zboru peli. Odhod na traso je bil po »štamfovski« (naši planinski himni) bolj živahen.

Hidrocentrala je bila naša osnovna naloga. Skopali smo 35 jam za električne napeljave, od katerih jih je bilo sedem na skoraj nemogočem, krušljivem, kamnitem, strmem bregu, na poseki. Stirje smo tam delali eno luknjo ves dan in ob najmanjši nepredvidnosti se nam je sprožilo kamenje in jo zasulo. Pomagali smo tudi pri drugih gradbenih delih.

Eno izmed čisto kmečkih del je bilo postavljanje tristo čredink na Srednjici in Pologu. Pašnik smo razdelili na več delov, nato pa postavili čredinke. To so leseni ali železni koli, povezani z navadno žico. Živino tako vsak dan spustijo v drug del pašnika, da trava bolje in hitreje raste. Med drugim smo tudi čistili pašnike, kosili pri edinem kmetu tod naokoli. Vsak dan je šel kdo kmetu pomagat, in to z veseljem ter z željo, da bi bil z našimi mladimi rokami zadovoljen.

Povprečna starost brigadirjev je bila 19 let in temu primerno je bilo tudi ozračje v taboru. S tremi traserji in preprostim, enkratnim komandantom, ki se je ves čas šalil, a nas je vendarle držal »na vrvi«, smo se odlično razumeli. To je verjetno največ, kar si brigadir poleg dela na trasi še želi – prijetno družbo in dobro vodstvo.

Družabne večere ob tabornem ognju, lutkovne igrice, brigadirski krst, brigadirske poroke, strelska in druga tekmovanja smo organizirali sami. Deloval je tudi tečaj za mladinske vodnike, pevski zbor... Pisali smo biltene in hodili na izlete. Povabili so nas tudi v center naših brigad v Kobarid, vendar nas življenje v tamkajšnjem naselju (Posočje) ni navdušilo. Preveč smo vzljubili planino. Nismo samotarji, pa vendar smo raje živeli tam, v miru. Brez vonja po civilizaciji, brez filmov, trgovin, gledanja televizije, poslušanja plošč smo se imeli veliko lepše. Povabljeni pa smo bili tudi na odkritje spomenika padlemu borcu Dušanu na Most na Soči.

Res, bilo je lepo. Živeli smo s pastirjem, pomagali smo nepozabnim kuharicam, predvsem pošteno ob vsakem obroku. Naravnost hotelska kuhinja je vsekakor pripomogla k večji volji do dela in nepopisnemu razpoloženju, kajti naša dela so letos zahtevala več fizičnih naporov. Da smo opravili pomembno delo, se dobro zavedamo... Ne napihujem, ne...

Po doživetju brigadirjev pripravil Franci Žvipej

Elkroj

 – specialist med
proizvajalci hlač

 110
sladkogorska
1873-1983

paloma

tozd terme čatež

 Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom.

KUPON

 PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

 TEL. (06) 61-811
TELEX: 36785

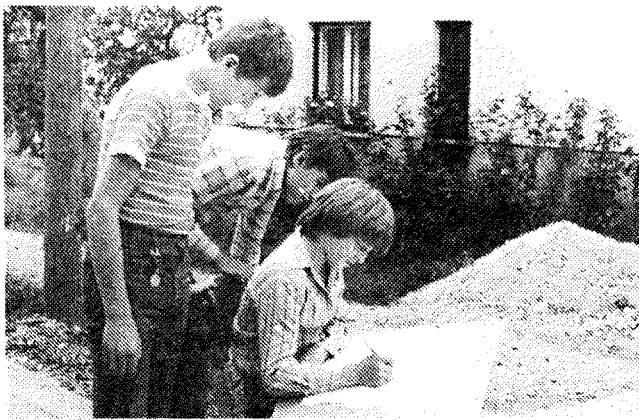
Ex tempore '83 – zakaj?

Spomin na 19. september 1941 je globoko vtkan v spomin slovenskega naroda. Tistega dne je gorela Rašica. Plameni so uničili hiše, prebivalce pa so izgnali. Toda s tem sovražnik še ni mogel zatreti volje do svobodnega življenja ljudi na njihovi zemlji. To je le še podžgalo narodnoosvobodilni boj.

Spominu na ustanovitev in delovanje Rašičke čete in na do tal požgano Rašico je vsako leto namenjeno srečanje likovnikov; mlajših in tudi starejših. Za to je tudi letos poskrbela ZKO Ljubljana Bežigrad 16. in 17. septembra, dela, ki so nastala na Rašici, pa so namenjena razstavi v galeriji Ceneta Štuparja v Črnučah.

Res škoda, da niso vsega tega povedali tudi mladim likovnikom iz osnovnih šol, ki so v petek, 16. septembra prepredli Rašico, da bi v različnih likovnih tehnikah pričarali njeno današnjo podobo na risalne liste. Niti predstavili jih niso med seboj, da bi vedeli, iz katerih šol prihajajo. Tako so se le skupinice iz posameznih šol držale skupaj. Ne vem, če naj bi bil ravno takšen namen ex tempore, ki naj bi spominjal na združene moči borcev Rašičke čete in vaščanov. Človek se vpraša, ali je to ex tempore zaradi ex tempore? Nataša Vran iz osnovne šole Milan Sušteršič iz Bežigrada je povedala, da to že ve, da je bila Rašica požgana, da pa so prišli ravno zato risat na Rašico, tega pa jim ni nihče povedal. Prav tako so Silvo Šardi, Ziga Kalan in Grega Mastnak iz osnovne šole Maks Pečar iz Črnuč zmajali z glavami, ko sem jim postavila vprašanje, če vedo, zakaj pravzaprav rišejo na Rašici in zakaj

prav v septembru in ne morda v maju. Skratka, povsod je bila enaka nevednost: iz osnovne šole Polhov Gradec... le Nataša Logar iz osnovne šole Horjul, ki je že lani sodelovala na rašičkem ex tempore, je vedela povedati, zakaj je tu.

Ali ima takšen ex tempore sploh smisel? Kdo je odgovoren? Pa še govorimo o ohranjanju tradicij!

Živa Drole

Pionirji iz Orehovice

Obotavljajoč se sem stopila v prostorno kuhinjo. Za mizo je sedela Jožefa Bizjak. Oddahnila sem si, saj sem se bala, da je ne bo doma. Povedala sem ji, čemu sem prišla in jo prosila, naj mi pove kaj o pionirski organizaciji v naši vasi. Zamislila se je, za trenutek se ji je na obrazu zarisala trpka otožnost. Začela je pripovedovati:

»Med NOB je imela skoraj vsaka vas pionirsko organizacijo. Taka je bila tudi v Orehovici. Imeli smo tudi odbor, v katerega smo volili predsednika, zapisnikarja in nekaj delegatov, ki so organizacijo vodili. Nekaj časa sem bila tudi jaz predsednica. Takrat mi je bilo petnajst let. Naloge pionirske organizacije so bile zelo pestre. Morali smo nositi pošto iz kraja v kraj, zbirali smo hrano za partizane in obveze za ranjence. Ko so bili partizani v vasi, smo bili mi najboljše straža. »Kaj bodo ti smrkvanci na straži,« si bo mislil kdo danes. Vendar ni bilo tako. Res smo bili mladi, vendar se nobenemu Nemcu še sanjalo ni, da prav mi stražimo vas.

Spominjam se neke nedelje, ko sem pod vasjo zgleдалa skupino Nemcev. V vasi je bilo malo ljudi, saj je bila večina v cerkvi v Podnansu. Na Vrabčah pa so imeli partizani konferenco. Takoj sem vedela, koliko je ura. Obvestila sem ostale vaščane in stekla proti Vrabčam, štiri kilometre stran od Orehovice. Tekla sem po goščavi, na več krajih sem kar se-

kala pot in v dvajsetih minutah sem prispela na cilj. Udeležencem konference sem vsa zasopla sporočila, kaj sem videla. Tako so se lahko še pravočasno umaknili domov. Pod seboj sem videla Nemce, ki pa me niso opazili. Mrko so gledali predse in se že vnaprej veselili plena, za katerega so bili prepričani, da jim bo kmalu padel v roke.

V vasi smo bili vsakokrat pripravljeni na podobne dogodke. V gozdu nad vasjo smo na neko drevo obesili granatni tulec. Kdor je prvi zapazil nevarnost, je pozvonil na ta tulec.

V tistem času je bilo v vsakem vinogradu kakšno orodje za okopavanje. To smo obveščevalci uporabljali za obveščanje partizanov, ki so bili v gozdu nad vasjo, in če se nismo mogli vrniti, ker so nam Nemci prekržili pot. Tedaj smo vzeli v roke orodje in začeli okopavati trte, čeprav to ni bilo ravno potrebno. Vsak vinograd je imel tudi svojo uto, kjer je bilo orodje spravljeno. Če pa so bile v okolici večje hajke, smo ute uporabili tudi za prenočišče.

Da, težko je bilo takrat, ko smo bosi tekali po gozdovih, pa naj je bilo sonce ali dež, led ali sneg. Vedno smo bili pripravljeni pomagati, saj smo se zavedali, da tako služimo domovini. Koliko partizanov smo rešili, ko smo svoje življenje obežali na tehtnico!

TATJANA POTOČNIK
OŠ Vipava

Svet okrog nas

Današnji čas je čas miru, svobode in sreče, pa tudi čas vojn, imperializma in izkoriščanja. Vojn je vse več, napetost med narodi se večja, blagostanja in svobode pa je vse manj, ohranjenost je le še v redkih socialističnih državah. Tudi tu ni vse v redu. Ves svet se sooča s posledicami svojega nepremišljenega gospodarjenja – in ena glavnih je energetska kriza. Pesti nas tudi pomanjkanje nafte in hrane. Pomanjkanje hrane – to je zlo, ki ga trpijo mnoga črna in druga ljudstva. Zakaj? Zato, ker se velesile in druge države neprestano oborožujejo, za kar gre veliko denarja, tako rekoč v zrak. Oboroževanje ne koristi človeštvu, nasprotno, uničuje ga! Ne zavedamo se, v kakšni nevarnosti živimo.

Denar, ki gre za oboroževanje, bi lahko omogočil srečno otroštvo mnogih lačnih in golih otrok. Tako pa umre vsako sekundo en otrok! Otroci umirajo zaradi lakote, nehigiene in pomanjkanja materialnih sredstev.

Posamezne vojne so zelo krute in brezkompromisne. Ne, ne moremo zapreti oči in se obrniti stran!

Fašizem – beseda, ki jo dobro poznamo iz druge svetovne vojne. Ne smemo dopustiti, da se spet razširi po svetu.

Nevarnost nam preti tudi z gospodarske strani, ki ima poleg vseh opisanih problemov še enega – onesnaževanje in nenačrtno izkoriščanje naravnih bogastev. Mi nismo tista generacija, ki bi lahko uničila svet, ne, nimamo te pravice! Kdo daje tovarnam pravico onesnaževati reke in zrak?

Kvarimo tudi naravne lepote. Kaj bo ostalo zanamcem? Nismo izvoljena generacija, ni nam dovoljeno vse. Iskanja rudnih bogastev, podiranje gozdov, onesnaževanje; to je počasni konec zemlje. S prodiranjem civilizacije nudimo živalim vse manj življenjskega prostora, čeprav ima vsaka živalska vrsta enako pravico do življenja kot človek.

Ko ne bo ostalo samo pri govorjenju, bo svet postal boljši. Vsi se tega zavedamo, le da ne ukrenemo ničesar. To pa je isto, kot da bi še naprej brezobzirno uničevali zemljo.

ALEN KUŽNIK
Literarno-novinarski krožek
OŠ Jože Moškrič

Kakšen bi bil rad

Kakšna bi želela biti? Sedaj mnogokrat premišljam o tem, ker ne želim biti takšna, kakršna sem bila, ko sem bila mlajša. Nisem marala prijateljev, prijateljic, niti mojega mlajšega bratranca ne. Vsi so se igrali z mojimi igračkami, gledali so moje slikanice in knjige, jaz pa sem jih tepla. Tedaj sem želela, da nikdar ne bi imela prijateljev in prijateljic. Rada sem imela samo svojega dedka. Z njim sem se rada igrala in on mi je pomagal premagati samo sebe s tem, da mi je pripovedoval zgodbe o partizanih in o naši JLA.

Ko so Nemci zavzeli našo domovino, se je naša mlada vojska, ki se je takrat šele ustanovila, na čelu s tovarišem Titom odločila, da se upre in izžene sovražnika z našega ozemlja. Čeprav so bili maloštevilni in slabo opremljeni z orožjem, so iz dneva v dan širili osvobodno ozemlje. Pogosto so se lačni in prezeblji uprli sovražniku brez vsakršnega strahu. Niso vedeli, kaj pomeni biti strahopetec, izdajalec, kaj pomeni bežati pred mnogo številnejšim in bolj oboroženim sovražnikom. Moč jim

je dajala hrabrost, prijateljstvo, volja in želja po svobodi. Delili so vse, zadnji grizljaj bi odstopili prijatelju, ranjencu, da bi preživel. Tovariš Tito jih je hrabro vodil, bil jim je vzor. Morda so med njimi bili strahopetci, izdajalci, a spoznali so, da samo skupno lahko premagajo sovražnika. Tako so premagali tudi sami sebe in s tem so vsi skupaj, na čelu s tovarišem Titom, postali in ostali primer in vzor nam vsem.

Mi sedaj živimo v svobodi in miru. Vsi se moramo ljubiti, biti srečni in vsi skupaj moramo nadaljevati pot, ki jo je začel tovariš Tito in njegovi partizani. Ko še malo zrastem, bi želela iti na delovno akcijo in tam spoznati moje sovrstnike iz drugih republik in z njimi s prijateljstvom, pesmijo in delom olepšati našo domovino. Želim biti dober tovariš, prijatelj in vsakemu pomagati po svojih močeh, imeti želim veliko prijateljev in prijateljic. Danes vem, da mi bo to uspelo.

TAMARA MOŠIČ
osnovna šola
Danile Kumar, Ljubljana
Bežigrad

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Priprave na 15. srečanje pionirjev – dopisnikov

Tako. Leto je naokrog, dragi naši mladi dopisniki. Kakšno leto? Kaj pravite, na kaj mislim? Na naše vsakoletno srečanje pionirjev dopisnikov vendar. Letos se bomo srečali petnajstič, in sicer 13., 14. in 15. oktobra v Škofji Loki. Na Zvezi prijateljev mladine Slovenije računajo, da bo iz vseh krajev Slovenije prišlo v Škofjo Loko približno 150 pionirjev dopisnikov. To je pravzaprav zelo malo glede na veliko število pišočih iz vaših vrst in kar precejšnje število uredništev, ki iz tedna v teden skozi vse leto prejema vaše dopise. Tisti, ki ste že bili na podobnih srečanjih, veste, kakšno so, tisti, ki boste letos prvič, pa boste sami presodili, kaj vam je všeč in kaj ne, kaj je najbolj zanimivo in kakšno obogatitev pri vaši ustvarjalnosti vam pomeni srečanje dopisnikov. Letos boste lahko priče intervjuja. Kdo bo koga intervjuval, zaenkrat še ne bi izdala. Potem pa se boste lahko o intervjuju pogovarjali s strokovnjakom na tem področju. Kakor vsako leto bodo tudi letos razstavljena vaša šolska glasila, ki jih bo posebna žirija ocenila in najboljše nagradila. Kaj pa v Dražgošah, ste že bili? Na srečanju v petek popoldne, 14. oktobra, si jih boste lahko ogledali. Mislim, da bo ta obisk za nas, ki pišemo v borčevsko glasilo, še posebej pomemben, saj bo potegnil spomin nazaj, tja v januar 1942, na dražgoško bitko. Takrat so Nemci Dražgošane pobili in razselili, samo vas pa požgali in zminirali. Dražgoška bitka je široko odjeknila med vsemi Slovenci. Bila je na začetku narodnoosvobodilnega boja in kot taka odločilnega pomena za nadaljnji razvoj, zlasti pa še za razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na Gorenjskem. Prislunhite med Dražgošani, dragi naši dopisniki, ko pa se vrnete s srečanja, zapišite vse, kar ste videli in slišali, za našo mladinsko stran TV-15.

Torej, na svidenje pred osnovno šolo Peter Kavčič Podlubnik, kjer se bomo zbrali!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Moja babica je bila kurirka

»Kdo je?« sem prestrašeno vprašala. »Jaz sem, kurir prve karavle z Lokev. Odpri mi, mudi se!« Vsa v strahu sem odprla. Zunaj je bril strupen mrz, bilo je namreč pozimi leta 1943. Takrat sem živela v Kravcu na Banjski planoti. Bila sem politično zelo aktivna. Delovala sem kot kurirka, aktivistka, intendantka itd. Kurirju sem skuhalo močan čaj in položila v peč še eno poleno, da si je nekoliko opomogel.

»Zdaj me pa dobro poslušaj, Ljubica!« mi je ukazal. Ljubica je bilo namreč moje partizansko ime. »Pismo, ki ti ga bom zdajle dal, moraš nemudoma odnesti v Kal nad Kanalom!«

»Razumem!« sem kratko odgovorila. »Bodi oprezna! Previdnost nikoli ni odveč!« »Brez skrbi, tovariš!« sem mu zagotovila. »Zbogom, Marija, in hvala za čaj!« se mi je še zahvalil, nato pa izginil v mrzlo jutro. Takoj sem si nadelo zimsko ogrinjalo iz ovčje kože in krenila na pot. Pismo sem trdno držala v roki, da ga med potjo ne bi izgubila. Ko sem prišla v Vrhavce, so mi povedali, da prihajajo Nemci iz Lokovca. Kaj zdaj? Pismo je bilo treba skriti. A kako? Casa za razmišljanje je bilo malo. Odrešilna misel mi je na srečo kaj kmalu šinila v glavo. Ko sem sporočilo varno skrila, sem po drugi stezi nadaljevala pot. Ves čas me je spremljal nepopisen strah. Kaj, če me ustavi nemška patrolja in me preišče? Morda sem že izdana in me čakajo kje v zasedi?

Končno sem le prišla na cilj in oddala pošto, ki sem jo skrila v svoje goste črne lase, spletene v kito in spete na vrhu glave. Pismo je nato drug kurir srečno prinesel do 9. korpusa.

Tako je babica končala svojo pripoved. Pokazala mi je še plaketo in medaljo, ki ju je dobila za sodelovanje v OF.

BOJANA HUMAR.
OŠ ob Kornu, Nova Gorica

Dedek mi je pripovedoval

Nekoč mi je dedek pripovedoval o vojni. Povedal mi je, da je bil med partizani njegov brat, sam pa ni bil vojak, ker je bil slep. Vendar je kljub temu vedel, kakšne grozote je povzročila vojna. Padlo je mnogo ljudi, mnoge so odpeljali v taborišča, odkoder se jih je le malo vrnilo. Tudi dedkov brat ni preživel vojne. Neke noči leta 1943 se je, ko ponavadi, oglasil doma. Kakor da bi slutil, kaj se bo zgodilo, je bil ta-

krat nenavadno čuden. Bil je bled in tih. Poslovil se je od vseh domačih s solzo v očeh. Tistega večera so ga ustrelili fašisti kot talca.

Tako se je končala preneka-tera pot naših ljudi, vendar želja po svobodi jih je vzpodbujala dolga štiri leta in dosegli so, kar so hoteli. Mi pa smo jim hvalženi, da lahko danes živimo v miru in svobodi.

MATEJA MURŠEC
OŠ Maksa Bračiča Cirkulano

Prav za to ograjo v tem vrtu je padel mlad partizan, ki je bil izdan. Maja je bilo, ko je solata ravno šla v glave in vojna je terjala še zadnje žrtve. Pokopan je na drugi strani ceste. Fotografirali smo se, ko smo nesli cvetje in sveče na neznančev grob.

ANDREJA ROTOVNIK, OŠ Stranice

Pester spored ob obletnici

V počastitev štiridesetletnice zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju bodo potekale prireditve že od konca septembra dalje. V Kočevju bodo teden dni potekale številne športne in kulturne prireditve. Tako se bodo srečali pesniki in pisatelji-začetniki drugih narodov in narodnosti, ki stalno ali začasno bivajo v naši republiki. Mestno gledališče ljubljansko se bo predstavilo z ljudsko igro Kazimir in Karolina. Člani MKUD »Matej Bor« Srednje šole tehniških usmeritev in družboslovja in KUD OŠ Zbor odposlancev bodo pripravili večer partizanske lirike. Odkrili bodo kip »Žena s škafo«, ki ga je zasnoval Matija Glas, odpri bodo tudi razstavo dokumentov zboru odposlancev in razvoja ljudske oblasti. Namenu bodo izročili novo proizvodno halo DO Opre-

ma. Prav tako bodo odpri razstavi del kiparske kolonije in literarnih ter likovnih stvaritev, ki jih je razpisala OK SZDL Kočevje, in del Doreta Klemenčiča-Maja.

Osrednja prireditev v Kočevju pa bo v soboto, 1. oktobra. Najprej se bodo zbrali borci 9. SNOUB Kočevske, ki je bila ustanovljena nekaj dni pred zborom. Nato bo slavnostna seja predsedstva republiške konference ZSMS, ki se je bodo udeležili tudi delegati ustanovnega kongresa zveze slovenske mladine, ki je bil od 10. do 12. oktobra 1943 v Kočevski Reki. V Seškovem domu bo slavnostna seja zborov občinske skupščine, izvršnih organov družbenopolitičnih organizacij in borcev 9. SNOUB. Na slavnostni seji bodo podelili državna odlikovanja, razglasili častne občane Kočevja, podelili občins-

ka priznanja in plakete 9. brigade. Delegacija udeležencev slavnostne seje pa bo položila vence k spomeniku svobode, grobnici padlih borcev in v parku narodnih herojev. Nato pa bo zborovanje in tovariško srečanje borcev, mladine in občanov.

V Ljubljani bo v ponedeljek, 3. oktobra, slavnostno skupno zasedanje zborov skupščine Slovenije, predsedstva Slovenije in delegacij družbenopolitičnih organizacij in organov v republiki. Zasedanja se bodo udeležili tudi doposlanci slovenskega naroda na zboru v Kočevju, člani slovenske delegacije na drugem zasedanju Avnoj, člani SNOB, delegacija 9. SNOUB, narodni heroji, delegacija skupščine Jugoslavije ter delegacije skupščin republik in pokrajin, predstavniki Slovencev iz zamejstva in drugi. **B. K.**

Prekomorci v Novi Gorici

Med številnimi udeleženci proslave v Novi Gorici v nedeljo, 11. septembra, ob 40. obletnici ustanovitve 9. korpusa in priključitvi Primorske k Sloveniji in Jugoslaviji, so bili tudi borci 5. prekomorske brigade, ki so se pripeljali s posebnim vlakom iz Maribora in Ljutomerja. Na vmesnih postajah v Ormožu, na Ptuj, Pragerskem, v Slovenski Bistrici, Poljčanah, Grobelnem, Šentjurju, Celju, Zidanem mostu, Hrastniku, Trbovljah, Zagorju, Ljubljani, Kranju in na Jesenicah se je zbralo 650 borcev in njihovih svojcev, da skupaj z drugimi borci proslavijo 40-letnico množične vstaje primor-

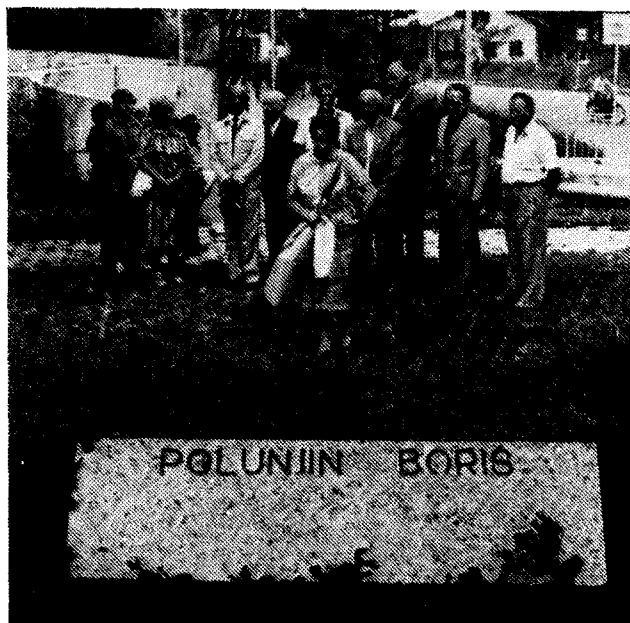
Borci Pete prekomorske brigade na poti od železniške postaje na osrednji prireditveni prostor v Novi Gorici

skega ljudstva, obletnico bojev na goriški fronti, obletnico sklepov vrhovnega plenuma OF, kočevskega zboru in 2. zasedanja AVNOJ o priključitvi Slovenskega primorja in Istre k Jugoslaviji. Mnogi borci brigade so sodelovali v različnih enotah pri sklenjenih operacijah za osvoboditev Slovenskega primorja, še posebej Trsta, in tako prispevali k dokončni zmagi nad fašizmom in tujim zavojevalcem slovenske zemlje.

Na čelu s svojim komandantom Stanetom Mahnetom so ponosno korakali skozi Novo Gorico do slovenskega prstora ob spremeljavi harmonikarja-nekdanjega borca, doma iz Ormoških goric. Nasmejanih obrazov so borci odzdravljali številnim domačinom, ki so pozdravljali nekdanje borce z zelene Štajerske. Topel sprejem že na železniški postaji (zaigrala je godba na pihala) je dal iskren pozdrav tako številni brigadi, ki je prinesla pozdrave iz drugega konca naše ožje domovine. Veselo razpoloženje je vladalo vse do zadnjega stiska rok. Domačini, znanci, borci in soborci so zaželeli, da bi se ponovno sešli, da bi znova obudili spomine na tisto težko, skupaj prehojeno pot, ki jo ne smemo nikoli pozabiti.

Jakob Šišernik
5. prekomorska brigada

Cvetje na bratov grob

Iz ujetniškega taborišča na Koroškem sta med partizane pod Karavankami prišla 6. februarja 1943 Boris Polunjin in Genadij Favorski. Po vsej verjetnosti sta bila tudi prva rdečearmejska med gorenjskimi partizani.

Grob Borisa Polunjina, ki je padel spomladi 1943 ob napadu na bolnišnico nad Radmirjem, je pred nedavnim obiskom njegova sestra Ljudmila iz Moskve. Na pokopališče v Radmirju jo je spremljala delegacija, ki so jo sestavljali predstavniki občinskih odborov ZZB NOV iz Domžal in Kamnika, odbora skupnosti borcev Kokrškega odreda in njegovi soborci ter taborniki iz Domžal.

V delegaciji pa je bil tudi Andrej Cvetko-Srečo, ki je oba rdečearmejska pripeljal iz Celovca med partizane. Genadij Favorski pa je še živ in dela na otoku Sahalinu.

Miloš Rutar

Ob obletnici požiga Rašice

Prva občutila »novo evropsko ureditev«

Dvainštirideset let je minilo, odkar je zagorela prva slovenska vas. Sovražnik je nekaj časa skrival pravo barvo in se prilagajal našim ljudem, da jim je prinesel svobodo in boljše življenje. Toda niso mu verjeli, in ob prvi priložnosti je pokazal svojo krutost. Majhna vasica Rašica je postala simbol trpljenja. Po vojni so jo domačini ob skromni družbeni pomoči obnovili in danes je Rašica takšna, kot so številne slovenske vasi.

»Pred vojno je bila Rašica sadjarska vas. Ljudje so v koših in s samokolnicami vozili sadje v Ljubljano in ga tam prodajali. Že takrat ni bilo v vasi nobene s slamo krite hiše. Bile so majhne, pritlične, vendar pokrite z opeko,« je med drugim dejal Anton Kreč, predsednik krajevne organizacije ZB NOV Gameljne-Rašica.

Povojni razvoj pa je prinesel marsikaj novega tudi na Rašico. Iz sadjarske vasi se je razvila v živinorejsko. Štirje kmetje v vasi so se že preusmerili v štiripašnokosni sistem. Nekoliko jih jezi to, ker jim ne priznajo, da so na hribovitem območju. Kljub temu da imajo v vasi precej mehanizacije, je ne

Anton Kreč je kljub sedmim križem še vedno delaven. Ko smo bili pri njem, je ravno spravljal silažno kurozo.

morejo uporabljati na vseh poljih. Pogosto je celo uporaba nevarna. Imeli so že nekaj hudih nesreč z delovnimi stroji. Vsak malo večji naliv jim podre vse ceste in za nekaj dni onemogoči pristop do polj.

»Velika pridobitev za vas je bil tudi vodovod,« je nadaljeval Anton Kreč. »Zgradili smo ga leta 1948 in ga leta 1974 obnovili. Na žalost pa smo kmalu začeli ugotavljati, da ne zadostuje več. Ob sušah vedno primanjkuje vode. Vemo da na sedanjo napeljavo ne smemo več priključiti veliko odjemalcev, sicer bo vsa vas brez vode. Upamo, da se bomo povezali z ljubljanskim mestnim vodovodom in tako rešili problem vode.«

Prebivalci Rašice pa niso samo kmetijski proizvajalci, ampak so večinoma zaposleni v gospodarstvu. Večina vaščank dela v tovarni pletenin Rašica v Gameljnah. Moški združujejo delo z različnimi delovnimi organizacijami v Ljubljani, popoldan pa pridno obdelujejo zemljo.

Anton Kreč, domačin z Rašice, pa se rad spominja dni po vojni, ko so domačini zagranico obnavljali svojo požgano vas. Bil je tajnik in poslovođa obnovitvene zadruge. Pravi, da danes marsikdo ne razume, da so sami veliko delali. Pomagale so jim res brigade, ampak ne takšne, kot si jih predstavljamo danes. To so bile brigade zagrancev, ki so prišle in delale nekaj ur in nato odšle v dolino in na delo v podjetja. Opeko so si vaščani prislužili z delom v opekarni v bližnjih Gameljnah. Nekaj pa so jo pripeljali prebivalci Mengša.

Obletnico požiga so v krajevni skupnosti Gameljne-Rašica obeležili z vrsto prireditev, od mladinske slikarske kolonije pa do pohoda borcev, rezervnih vojaških starešin in mladine po poteh Rašiske čete.

Bojan Kuntarič

Postojna je zmagala

Letošnje, že osmo po vrsti, republiško prvenstvo upokojencev v balinanju je bilo v Postojni. Po skoraj dvajseturnem tekmovanju je največ pokazala ekipa društva upokojencev iz Postojne. Drugo mesto so zasedli Kranjčani - starejša generacija, tretji pa so bili Kočevarji.

Vsi udeleženci prvenstva so bili zelo zadovoljni z organizacijo tekmovanja in sojenjem. **Vinko Bavcon**

Padlim borcem Lackovega odreda

Spomenik padlim borcem

Župankove kmetije na Suhem vrhu v bližini Radelj ob Dravi verjetno ne bi nihče posebej omenjal in tudi ne bi bila deležna kakšne posebne pozornosti. Toda dogodek, ki se je tukaj odigral med vojno, zahteva, da se pomudimo ob njej.

V noči od 22. na 23. november 1944 se je v njej zadrževala skupina 16 borcev Lackovega odreda. Ponoči jih je neopazno začela obkoljevati nemška enota. Borci so se z njo spopadali dalj časa. Ko pa so ugotovili, da je sovražnik le večkrat močnejši in da je to brezupen boj, so se pričeli prebijati iz obroča. Pri tem je padlo 7 borcev. Primer je boleče odjeknil tako med borci kakor tudi med ljudmi, ki so sodelovali z odporniškim gibanjem.

Danes so kmetijo preuredili. V njej je stalna spominska razstava, ki obsega okoli 150 raznih fotografij in drugih dokumentov iz narodnoosvobodilnega boja na območju radeljske občine. Pred kmetijo, ki je ograjena, je postavljen spomenik, na podstavku je upodobljen partizanski borec. Na spomeniku so še imena padlih borcev in talcev z območja krajevne skupnosti Radlje ob Dravi. **Drago Miklavc**

Krivoverci

Krivovercev seveda ni več. Ne vem, ali so vsi zgoreli na grmadi ali pa smo jih izvozili. Prav o izvozu govoriti pa je zelo tvegano, saj nehoti blekneš kaj krivoverškega. Vsi vemo, da je pravoverno pospeševati izvoz in samo izvoz, pa spet, kajpak, izvoz - vsega, kar imamo, pa tudi česar nimamo pod zvezdami. Niti najgostejši krivoverci bi se ne mogli domisliti, da bi vendar npr. ne izvažali nafte, pšenice, sladkorja, olja, papirja in tako naprej vseh tistih vrst blaga, ki jih sicer hkrati tako hrepeneče uvažamo. Izvažamo med drugim ali radi bi izvažali, še več nekakšnih pločevinastih zamaškov, a potreba po teh izdelkih je tako velika, da bi jih pravzaprav kazalo uvažati. Zakaj? Zato vendar, da bi jih mogli izvažati! Toda zakaj jih rajši ne izdelujemo še več, na milijone ali milijarde? No, ne bodimo vendar tako kratke pameti, saj bi morali vedeti, da zamaške izdelujemo iz aluminijaste pločevine! Toda prav te pločevine, seveda, tudi primanjkuje, a ne zato, ker je porabimo toliko za nesrečne zamaške, marveč - razumljivo! - ker jo izvažamo. Izvažamo pa je še zmeraj premalo, pravijo izvozniki, ne da bi to bilo treba še dokazovati. Tudi to je razumljivo, vsaj nekaterim, da pločevine še zmeraj ne izvažamo dovolj, ker je pač ni kaj več ali morali bi si jo nekako pričarati. Zato se nekaterim blede nekaj takšnega: pločevino bi bilo treba uvoziti! Zadolgovni bi lahko bili prav s tisto pločevino, ki jo tako južno uspešno izvažamo.

Poletne vročine je sicer konec, a raznih vročinskih, čisto pravovernih zamisli pa se vendar ne moremo rešiti spričo izvozne mrzlice. Treba je plavati, vsaj poskusiti izplavati, zato pa vsi hlatamo po rešilni bilki, kajpak po izvozu. Uporabna je tudi primerjava z balonom, ki se nikakor ne more dvigniti, ker ne moremo dovolj hitro odmetavati »balasta« - obtežitve, namreč vseh vrst blaga, med drugim tudi tistega, ker ga moramo, hočeš nočeš, tudi uvažati.

Spomladi so nekateri uvozniki kupili nekaj manj kot tristo tisoč ton pšenice, ki je prispela v naša pristanišča prav ob koncu naše, letos tako slavne žetve, ne glede na to, da se še zmeraj niso posušile solze zaradi najhujše suše v tem stoletju. Večkrat je bilo zapisano, ne glede na to, ali je res ali ne, da se nam je prvič po desetletjih posrečilo pridelati in odkupiti dovolj pšenice za domači kruhek (ki smo ga, kajpak, urno podražili), kar bi naj po menilo, da žita ne bomo več uvažali. Kaj pa naj počnemo s tisto že uvoženo pšenico, ko so žitne shrambe napolnjene z domačo pšenico? To je kaj preprosto: izvozimo vsaj toliko (300.000 ton) domače pšenice! Dobili bomo - oh in ooh! - dragocene devize, prepotrebne, nepogrešljive, odrešilne, nenadomestljive! Sicer bo deviz za izvoz precej manj, kakor smo jih odšteli za uvoz. Toda pšenico, našo, recimo vojvodinsko, zdaj res izvažajo iz Vojvodine, kar nikomur nič mar, saj so jo sami pridelali, niso pa tudi prav oni uvozili tiste, spomladi kupljene za druge naše, kruha lačne dežele. **efes**

tv-15

naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. p. 598, Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije števil. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35